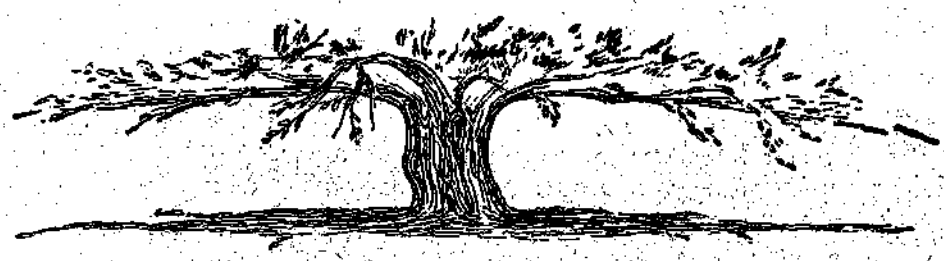

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Α'
15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1903

ΠΩΣ ΣΥΖΗΤΟΥΜΕΝ ΕΙΣ ΤΑ 1903

Πολλάκις μοῦ ἔτυχε νὰ σκεφθῶ ὅτι τὸ νὰ ἔχῃς εἰς τὴν Ἑλλάδα μίαν ἰδέαν, εἶνε τὸ ἴδιον ὡς νὰ συνοδεύῃς μίαν γυναῖκα ἐν ὥρᾳ νυκτὸς καὶ εἰς ἔρημον δρόμον. Οἱ κίνδυνοι ποῦ διατρέχεις καὶ εἰς τὰς δύο αὐτὰς τρομερὰς περιπτώσεις, ὁμοιάζουν καταπληκτικῶς. Ὅλα τὰ φαινόμενα ποῦ ὡς μυριάδες ἀλχημιστῶν προετοιμάζουν πυρετωδῶς τὸ τελειωτικὸν κώνειον διὰ τὸν ἐθνικόν μας ὀργανισμόν, καὶ τελευταίως τὸ γλωσσικόν μας ζήτημα, μοῦ τελειοποιοῦν περιτέχνως αὐτὴν τὴν σκέψιν. Ὁ κ. Παλαμᾶς ἔχει μίαν ἰδέαν, χωρὶς νὰ ἔχῃ ρεβόλβερ. Θέλει τὴν δημώδη γλῶσσαν, ἐνῷ οἱ γρόνθοι του εἶνε ἀκίνδυνοι γρόνθοι νηπίου, ἡ ζώνη του δὲν ἔχει οὔτε σουγιᾶν καὶ τὸ μπαστοῦνι του εἶνε ἀπελπιστικῶς λεπτόν. Αὐτὴν δὲ τὴν στιγμήν, ἀδύνατος καὶ ἐγὼ νὰ τὸν βοηθήσω, βλέπω μετὰ φρίκης ὅτι ἐκεῖ ποῦ περιπατεῖ εἰς ἔρημον δρόμον συνοδεύων τὸ σκανδαλιστικὸν θῆλυ — τὴν δημώδη — συνηντήθη μὲ τὸ τρομερώτερον ὄν τοῦ κόσμου. Μὲ τὸν ἕλληνα δημοσιογράφον: Ὁ συγγραφεὺς τῆς Τρισεύγενης εἶνε ἀθωότατα ἄοπλος. Ὁ ἀντίπαλός του ζητεῖ λόγον διατὶ συνοδεύει τὴν χυδαίαν ἐκείνην. Τὸ θῦμα σιωπᾷ. Ὁ δημοσιογράφος τότε ἀνοίγει τὴν ζώνην του, ἡ ὁποία εἶνε γεμάτη σπάθας καὶ μαχαίρας δι' ὅλας τὰς ὑπολήψεις, καὶ βυθίζει εἰς τὰ στήθη τοῦ θύματος μίαν πρότασιν περὶ ἀπολύσεώς του ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ γραμματέως τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἡ ἀγρία σκηνὴ μοῦ δίδει ὅλα τὰ στοιχεῖα νὰ πλάσω τὸν ἰδεώδη τύπον τοῦ ὑποστηρικτοῦ τῆς δημώδους εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχήν. Ἄνθρωποι ἀνίκανοι νὰ ὑβρίσουν, ἀνίκανοι νὰ γρονθοκοπήσουν καὶ νὰ χειρισθοῦν ὅπλον διαθηλώσεως, ἄνθρωποι προβάτινοι, μικροὶ καὶ κακόμοιροι, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἔχουν τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ δημοτικὴ δύναται νὰ γίνῃ γραπτὴ γλῶσσα. Ὁ δημοτικιστὴς τῆς σήμερον, ὁ δυνάμενος νὰ στηρίξῃ τὴν ἰδέαν του, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐννοηθῇ παρὰ ὡς ἕνας γίγας ἔχων σῶμα εἰκοσαπλάσιον ἀπὸ τοῦ κ. Παλαμᾶ, γρόνθους ὡς καρπούζια καὶ ρόπαλον Ἡρακλέους. Μὲ τοιαύτην σωματικὴν διάπλασιν ἠμπορεῖ νὰ περιπατῇ ἐλεύθερος εἰς τὸν δρόμον ὡς δημοτικιστής, νὰ ἦνε δὲ καὶ γραμματεὺς τοῦ

Πανεπιστημίου. Φαίνεται ὅτι οἱ ἀγαθοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι, οἱ ἔχοντες τὴν στραβὴν ἰδέαν ὅτι ἡ δημοτικὴ εἶνε γλῶσσα τοῦ ἔθνους, δὲν εἰξεύρουν νὰ ἀμυνθοῦν. Ἄλλως δὲν θὰ παρουσιάζοντο αὐτοὶ ὡς δημοτικισταὶ εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ θὰ ἔγραφον μόνον τὰ ἔργα των, θὰ τὰ ἐδημοσίευον δὲ μὲ τὴν ὑπογραφὴν ἑνὸς ἀρχιληστοῦ, ἑνὸς κουμπουρᾶ ἢ τοῦ Κουταλιανοῦ. Ἐὰν καὶ τὰ ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ εἶχον τοιαύτας ὑπογραφὰς—λόγου χάριν «ἡ Τρισεύγενη» δρᾶμα εἰς τρεῖς πράξεις ὑπὸ τοῦ διαβοήτου ληστάρχου τῆς Ἠλείας Ματζετάκια — οὐδεὶς θὰ ἐτόλμα νὰ τοῦ ἐπιτεθῇ προσωπικῶς· θὰ ὑπεχώρει δὲ ἔμφοβον καὶ αὐτὸ τὸ τρομερώτερον θηρίον τοῦ κόσμου, ὁ Ἕλλην δημοσιογράφος, ἐνῷ σήμερον πῶς νὰ ὑποχωρήσῃ ἀπέναντι ἀνθρώπου ἀνικάνου νὰ ὑβρίσῃ, κοντοῦ εἰς τὸ ἀνάστημα, μὴ ἐκδίδοντος ἐφημερίδα καὶ μὴ ἔχοντος φίλους βουλευτάς;

Διὰ τοὺς στρογγυλοὺς αὐτοὺς λόγους προτείνεται ὡς λύσις τῆς διγλωσσίας, ἡ παῦσις τοῦ κ. Παλαμᾶ ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ γραμματέως τοῦ Πανεπιστημίου. Πρέπει νὰ παυθῇ διότι ἀπέτυχεν ὁ κ. Σωτηριάδης. Διότι εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ κ. Χρηστομάνου ὑπῆρχον τρεῖς λέξεις ἄσχημοι. Νὰ παυθῇ διότι ὁ καιρὸς εἶνε ὑγρός. Ἀλλὰ κυρίως πρέπει νὰ παυθῇ διότι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες δὲν ἀνεχόμεθα τίποτε ἀφῃρημένον, καμμίαν συμπλοκὴν ἰδεῶν, καμμίαν συζήτησιν χωρὶς ὑπ' αὐτὴν νὰ ὑπάρχῃ κάποιος ἄνθρωπος. Ὅταν ἀκούσωμεν μίαν ἰδέαν, ἐρωτῶμεν ποῖος τὴν εἶπε. Εἶνε ψηλός, κοντός, ἔχει περιουσίαν; Αὐτὸ ποῦ λέγεται εἰς τὰ ἄλλα ἀπολίτιστα κράτη ἰδέα, τὸ ὁποῖον μάχεται ὑπὲρ τὰ καπέλλα καὶ τὰς ὀμβρέλλας τῶν θνητῶν, ὀφείλει νὰ ἐμφανίζεται πρὸς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας συνοδευόμενον ἀπὸ τὸν οἰκεῖον ἄνθρωπον, συνοδευόμενον καὶ αὐτὸν ὑπὸ τοῦ ὀνόματός του καὶ ἴσως καὶ τοῦ οἰκείου ἀριθμοῦ τοῦ μητρῴου. Μὲ τὴν ἀγρίαν δὲ αὐτὴν ἀπαίτησιν, ψάχνοντες ὑπὸ τὰς σκέψεις διὰ νὰ εὕρωμεν ἀπαραιτήτως κρέας, εὑρήκαμεν ὑπὸ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα τὸν γραμματέα τοῦ Πανεπιστημίου. Ὁ ἀπορῶν ψάλτης ἔβηξε καὶ τὸ ξεσπαθωτικὸν δημοσιογραφικὸν ἄρθρον περὶ γλώσσης, ζητήματος εἴκοσι αἰώνων, κατέληξεν εἰς ἔκλαμπρον συμπέρασμα, νὰ παυθῇ ὁ κ. Παλαμᾶς. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ποῖος μοίραρχος — εἶνε νωπὴ αὐτὴ ἡ ἱστορία — ἐδέχθη μίαν ἡμέραν ὑπηρεσιακὸν ἔγγραφον τοῦ εἰσαγγελέως Ἀθηνῶν, ζητοῦντος κάποιαν ἐπείγουσαν ὑπηρεσιακὴν πληροφορίαν. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἐγγράφου εἶχεν ἐπέλθει κάποια ψυχρότης μεταξὺ τῶν δύο. Καὶ ὁ μοίραρχος ἐνθυμούμενος τὸ ἐπεισόδιον, ἔστειλε τὸ ἔγγραφον πίσω, παραγγέλλων εἰς τὸν εἰσαγγελέα ὅτι δὲν θέλει καμμίαν κουβέντα μὲ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον! Μεταξὺ τῆς θαυμασίας αὐτῆς μικρᾶς ἱστορίας καὶ τῆς γλωσσικῆς ὑποθέσεως ὑπάρχει τόση σχέσις, ὅση ὁμοιότης ἀντιλήψεως τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν προσώπων μεταξὺ τοῦ μοιράρχου καὶ τοῦ δημοσιογράφου τοῦ προτείναντος νὰ παυθῇ ὁ γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου, διότι εἰς τὸ σπίτι του γράφει τὴν δημώδη. Φαντάζομαι πράγματι ὅτι ἡ Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως θέτει τέλος εἰς τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, δημοσιεύουσα τὴν παῦσιν ταύτην. Ἐκεῖνος ποῦ θὰ διορισθῇ ἀντικαταστάτης του, ἕνας ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον φαντάζομαι σοβαρόν, ὁμιλοῦντα ὁμηριστὶ διὰ νὰ μὴ τὸν παύσουν καὶ αὐτόν, θὰ εὐγνωμονῇ ἀπὸ τὰ μύχια τῆς ψυχῆς του τὴν δημώδη γλῶσσαν ἡ

ὁποία τὸν διώρισε. Εἶνε τέλος πάντων φαιδρὰ ἡ ἱστορία. Ποτὲ ἄνθρωπος δὲν εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ τοῦ ἐπιρρίπτουν τὰς εὐθύνας εἴκοσι αἰώνων, ὅσον αὐτὸς ὁ εὐλογημένος ὑπὸ τῆς μοίρας Παλαμᾶς. Ὁ ποιητὴς τῶν τραγουδιῶν τῆς Πατρίδος, τῶν Ματιῶν τῆς Ψυχῆς μου, τῶν Ἰάμβων καὶ Ἀναπαίστων, τοῦ Τάφου, ὁ πρῶτος ποῦ ἔγραψε ποιητικὴν καθαρεύουσαν, ὁ μελωδικὸς χρονικογράφος τῆς «Ἐφημερίδος», ὁ καὶ δημοσιογράφος καὶ καθαρολόγος καὶ δημοτικιστής, ὁ τὰ πάντα χειρισθεὶς καὶ τὰ πάντα ἐπηρεάσας εἰς τὸν τόπον αὐτόν, διότι χυμένος εἶνε καὶ εἰς τὸν τελευταῖον στίχον ποῦ γράφεται, ἁπλωμένος εἶνε εἰς ὅλας τὰς ἀσθματικὰς μιμήσεις τὰς ὁποίας κανεὶς ἀπο τοὺς σημερινοὺς ποιητὰς δὲν ἀπέφυγε μίαν φορὰν — κανεὶς ἄλλος δὲν εἶχε τόσους μιμητὰς ὅσους ὁ ἀνάξιος αὐτὸς ἄνθρωπος—ὁ κ. Κωστῆς Παλαμᾶς τέλος πάντων, ἕνας ἄνθρωπος ποῦ ἔχει τὴν εὐτυχίαν νὰ ζῇ γαλήνιος ἐν μέσῳ ὕβρεων καὶ τιμῆς, αὐτὸς πρέπει νὰ μὴ ὑπογράφῃ τὰ ἔγγραφα τοῦ Πανεπιστημίου. Τὸ κράτος πρέπει νὰ δώσῃ μαθήματα ἐκδικήσεως εἰς τὸν χῶρον ἐκεῖνον ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἄλλοτε ἐξεσφενδονίζετο λευκὸς ἀπὸ τὸ γῆρας ἕνας Ροΐδης. Ὑπάρχει δὲ ἀνάγκη καὶ τώρα μιᾶς θυσίας, ὅπως εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, πρὸς ἐξιλασμὸν τῶν θεῶν τῆς καθαρευούσης. Τὸ θῦμα εὑρέθη. Ἐὰν τὸν φάγῃ ὁ ζητήσας τὴν παῦσιν του δημοσιογράφος, ὁ Παλαμᾶς θὰ φαγωθῇ μαζὶ μὲ τὸν Γουλουχόφσκη, μὲ τὸν Τσάρον καὶ τὰς ἑλληνικὰς κυβερνήσεις, αἱ ὁποῖαι χρησιμεύουν ὡς καθημερινὸν κολατσιὸν τῶν ἀκορέστων δημοσιογραφικῶν μας θηρίων. Ἀλλ' ἐὰν τὸν φάγουν οἱ ὀπαδοὶ τῆς καθαρευούσης, ὁ Παλαμᾶς ἐσφηνωμένος μεταξὺ τοῦ χαυλιόδοντος ἑνὸς παρακειμένου καὶ τοῦ τραπεζίτου ἑνὸς ὑπερσυντελίκου, θὰ ἔχῃ τὴν δόξαν τουλάχιστον ὅτι θὰ ροκανισθῇ ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὀδόντων οἱ ὁποῖοι ἐροκάνισαν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

Ο ΓΛΑΡΟΣ

Ὁ κεραυνός, μὲ τὴ φωτιά, στὸ σκοτεινὸ τὸ θόλο
Γράφει μιὰ προσταγή·
Νὰ σπάζουνε τὰ κύματα στὸ γκρεμισμένο μόλο
Μὲ λυσσασμένη ὀργή.

Δὲν ἀρμενίζει τίποτε στὸ στοιχειωμένο ἀγέρα
Καὶ στὰ θολὰ νερά·
Μόνο ἕνας γλάρος ποῦ πετᾷ πρὸς τὴ φωλειά του πέρα
Λάμνει τἄσπρα φτερά.

Δειλὴ ψυχή! ποῦ κάποτε κ' ἐσένα συγκινοῦσε
Μέσα στὴν τρικυμιὰ
Τὸ κυπαρίσσι, πάγερνε στὸ χῶμα καὶ βογγοῦσε
Γιὰ λίγη ἀπανεμιά,

Δὲν εἶχες νοιώσῃ ἀκόμα ἐσὺ πόσο κι' ὁ ἄγριος γλάρος
Σοῦ μοιάζει γι' ἀδερφός:
Λευκὸς στὴ μπόρα ὑψώνεται καὶ δὲν τὸν νοιάζει ὁ χάρος,
Λευκὸς σὰν ἅγιο φῶς...

ΧΕΙΝΟΠΩΡΙΑΤΙΚΟΣ ΑΓΕΡΑΣ

Στὰ δέντρα, ἀγέρα ποῦ ἔσμιγαν κ' ἐφύλαγαν κρυμμένο
Τοῦ δάσους τὸ θεό,
Μ' ἄνοιξες πόρτες νὰ περνῶ καὶ δρόμους νὰ διαβαίνω
Στὸν ἅγιο του ναό.

Σ' ἀκούω νὰ τρέχῃς τὶς νυχτιὲς σ' ἅτι σου καβαλλάρης
Κάτω ἀπὸ τὰ κλαδιά,
Σ' ἀκούω στὸ μῦλο νὰ ζητᾷς μιὰ λέξη νὰ τοῦ πάρῃς
Ἀπ' τὴ νεκρὴ καρδιά.

Κι' ἂν, καβαλλάρη, κουραστῇς, δένεις στὸ δέντρο τ' ἅτι
Κι' ἀποκοιμιέσαι πλειά.
Τί τε ὅσα δὲ μπορεῖς νὰ πῇς — κραυγὴ θυμοὺς γεμάτη —
Τ' ἀκούω στὴ σιγαλιά.

Ἀκούω αὐτὴ τὴ σιγαλιά, τὸ φύλλο ποῦ πεθαίνει,
Τοῦ ἐντόμου τὴ βοή,
Κι ἴσως ν' ἀκούσω τὴν Ἄνοιξη στὸ δάσος νὰ ὑφαίνῃ
Ἀνθοὺς γιὰ τὴ ζωή.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

Η ΣΥΝΤΕΚΝΙΣΣΑ

Διήγημα

Γεννήσατε;

— Σπαργανίσαμε, συντέκνισσα.

Ἦτον γυνὴ ἀπ' τὰ βουνά, σύζυγος ποιμένος, τοῦ Θοδωρῆ τοῦ Τσολοβίκου, ἀπὸ ἐκείνας τὰς ἀρχαϊκὰς — τῆς πρωτινὲς ἢ παλαιϊνές, καθὼς τὰς ἔλεγαν. Εἶχε ζήσει εἰς τὰ ἥμερα βουνὰ τὰ ἐγγὺς τῆς πολίχνης ὅπου ὁ παρείσακτος νεωτερισμὸς ἀκόμη δὲν εἶχε ποδάρια διὰ ν' ἀναρριχηθῇ, ὠνόμαζε τὸ πιᾶτο, *πινάκι*, τὴν σουπιέρα, *λοπάδα*, τὸ μπαρμποῦνι, *τριγλί*, τὸ τσεκοῦρι, *ἀξινάρι*, τὴν πουλάδα, *νοσσίδα*, καὶ τὴν κουμπάρα, εἰς τὴν ὁποίαν ὡμίλει, τὴν προσηγόρευε «συντέκνισσα». Πλὴν τούτων, εἶχεν ἄλλας τινὰς ἀφελεῖς λεπτότητας καὶ εὐφημισμοὺς εἰς τὴν γλῶσσαν, καὶ τὸν τοκετὸν τὸν ἀπεκάλει «σπαργάνισμα».

Εἶχε κατέλθῃ εἰς τὴν πολίχνην λίαν πρωΐ, μὲ τὸν βαρύν, ἄγριον χειμῶνα τοῦ Δεκεμβρίου. Ἡ χιὼν ἔπιπτεν ὅλην τὴν νύκτα καὶ μέχρι τῆς πρωΐας. Τὸ εἶχε «πασπαλώσει» εἰς τὰ βουνά, τώρα «τὸ ἔστρωνε» καὶ εἰς τὸν κάμπον, εἰς τὰ λειβάδια, ἐπάνω εἰς τὰς στέγας καὶ τὰ δώματα τῶν οἰκιῶν, καὶ κάτω εἰς τοὺς δρομίσκους τῆς μικρᾶς πόλεως.

Ἡ γραῖα εἶχε διευθυνθῆ εἰς τοῦ παπᾶ τὸ σπίτι. Ὁ παπᾶ Βαγγέλης ἦτον ἀκόμα στὴν ἐκκλησιά, δεν εἶχεν ἀπολύσει ἡ λειτουργία. Ἦτον σαρανταήμερον, παραμοναὶ τῶν Χριστουγέννων, καί, κατὰ τὸ ἔθος, ἡ μυσταγωγία ἐτελεῖτο καθημερινῶς εἰς τοὺς ναούς. Ὅλ' αἱ ἐνορίτισσαι τοῦ παπᾶ-Βαγγέλη τοῦ ἐκουβαλοῦσαν στὸ σπίτι τὰ συνήθη «βλογούδια». Ἦσαν δὲ ταῦτα ψωμάκια ἐνσφράγιστα μὲ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, προσφερόμενα *κατ' οἶκον* εἰς τοὺς ἱερεῖς διὰ τὰς ψυχὰς τῶν τεθνεώτων, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Τεσσαρακοστῆς. Πολλαὶ ἐνορίτισσαι, ἀντὶ νὰ φέρουν ψωμάκια, ἔφερον ἕνα σακκοῦλι ἀλεῦρι, καὶ τοῦτο ἐπροτιμοῦσαν ἐν γένει ἡ παπαδιές Ὄχι διότι θὰ ἐπεθυμοῦσαν νὰ «μβαίνουν σὲ κόπο», νὰ ζυμώνουν, ἀλλὰ διότι τὰ βλογούδια ποτὲ δὲν ἐφτουροῦσαν, κ' ἐμοιράζοντο συνήθως εἰς τὰ πτωχὰ καὶ τὰ ξυπόλητα τῆς γειτονιᾶς, ὅπως καὶ τὰ κόλλυβα.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος γραῖα τσομπάνισσα, ἡ Τσολοβίκαινα, ἦτον ἀπὸ τὲς καλὲς ἐνορίτισσες. Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἶχε φέρῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ παπᾶ, ὅπως κατ' ἔτος ἐσυνείθιζεν, ὀγκώδη ὁπωσοῦν σάκκον μὲ ἀλεῦρι ἀπὸ ἐντόπιον σῖτον, παραγωγὴν ἀπὸ τοὺς κόπους τῶν ἰδίων τέκνων της, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ὡς καὶ διότι ἦτο συντέκνισσά της, ἀπήλαυε τῆς εὐνοίας τῆς παπαδιᾶς.

— Θ' ἀργήσ' οὐ παπᾶς, συντέκνισσα;

— Ὅπου εἶνε, ἔρχεται, κουμπάρα.

Ἡ συντέκνισσα εἶχε φέρει ἀπὸ τὸ καλύβι, ἐντὸς καλάθου, μίαν φιάλην γεμάτην... ὄχι γάλα, ἀλλὰ καθαρὸν νερόν, ἀπὸ τὸ ἁγίασμα τῶν Ταξιαρχῶν, τὸ ἀναβλύζον ὑπ' αὐτὸ τὸ ἱερὸν βῆμα τοῦ ἐξοχικοῦ ναΐσκου. Διηγήθη ἐν ὀλίγοις εἰς τὴν πρεσβυτέραν ὅτι ἡ κόρη της, ἡ Κρατήρα, ἥτις εἶχεν ὑπανδρευθῆ πρὸ τριῶν ἐτῶν, ἐγέννησε τὴν νύκτα αὐτὴν τὸ δεύτερον παιδί της, ἀγόρι. Εἰς τὴν πρώτην γένναν, πρὸ δύο ἐτῶν, εἶχε κάμῃ κορίτσι, τὸ ὁποῖον εἶχε ζήσει ὀλίγας ἡμέρας, καὶ εἶχεν ἀποθάνῃ. Τώρα πλέον ἂς ἦτον στερεωμένο καὶ καλορρίζικο, νὰ τῆς ζήσῃ αὐτό, ἀφοῦ μάλιστα ἦτον καὶ ἀγοράκι. Ἡ παπαδιὰ τῆς εἶπε τὰς ἐγκαρδίους εὐχάς της, καὶ οὔτε τὴν ἠρώτησε τί περιεῖχεν ἡ φιάλη, ἡ ἐντὸς τοῦ καλάθου, εἴξευρε καλῶς περὶ τίνος ἐπρόκειτο.

Συνήθειαν εἶχον αἱ γερόντισσαι ποιμενίδες τοῦ *βουνοῦ*, ὅταν νεωτέρα τις μεταξὺ τούτων ἐγέννα βρέφος ἐν καιρῷ χειμῶνος, εἰς τὸ καλύβι, στὰ βουνὰ ἐπάνω, καὶ ἡ χειμὼν ἦτο σφοδρός, ὅπως ἐφέτος, ἐπειδὴ θὰ ἦτον μεγάλος κόπος διὰ τὸν παπᾶν ν' ἀνέλθῃ νὰ δώσῃ τὴν *συνήθη* εὐχὴν εἰς τὴν λεχώνα, νὰ γεμίζουν ἓν ἀγγεῖον νερόν, ἢ ἀπὸ τὸ ἁγίασμα τῶν Ταξιαρχῶν ἢ ἀπὸ τὸ πλούσιον νᾶμα τοῦ Προφήτου Ἠλιού, κατὰ τὸ κατώμερον εἰς τὸ ὁποῖον ἔβοσκαν ἢ ἐκατοικοῦσαν αἱ οἰκογένειαι τῶν ἀροδιαίτων, καὶ νὰ τὸ πηγαίνουν εἰς τὸν παπᾶν, κάτω εἰς τὴν χώραν. Ὁ παπᾶς ἐφοροῦσε τότε τὸ ἐπιτραχῆλι, ἄνοιγε τὸ Εὐχολόγιον, κ' ἐδιάβαζεν ἐπάνω εἰς τὴν φιάλην τοῦ νεροῦ τὰς «Εὐχὰς εἰς γυναῖκα λεχώ». Ἡ δὲ γερόντισσα ἔπαιρνε τὴν φιάλην τοῦ νεροῦ τοῦ διαβασμένου, ἐπανέστρεφεν ἐν σπουδῇ, ταχύπους καὶ

ἀνυπόδητη, εἰς τὸ βουνόν, εἰς τὸ καλύβι, κ' ἐρράντιζε μὲ τὸ ἡγιασμένον νερὸν τὴν λεχώ, τὸ βρέφος, τὴν κλίνην, τὸ λίκνον, τὴν γυναῖκα τὴν ἐκτελέσασαν χρέη μαίας, ἂν τοιαύτη ὑπῆρχε, καὶ τοὺς ἄλλους ὅσοι τυχὸν παρέστησαν εἰς τὸν τοκετόν, ὡς καὶ ὅλον τὸν θάλαμον. Οὕτω ἐγίνετο ἥσυχος ὅτι εἶχε τὴν εὐχὴν τῆς ἐκκλησίας, καί, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας, πᾶν κακὸν ἔφευγε τότε μακράν. Ὑπῆρχεν εὐσέβεια καὶ εἰς τὰ βουνά.

***

Μετ' ὀλίγον ἦλθεν ὁ παπᾶς ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ἤκουσε τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τὴν συντέκνισσαν, ἔπιε τὴν φασκομηλιάν του μ' ἕνα μικρὸν δίπυρον, εἶτα ἔβαλε τὸ 'πιτραχήλι, κ' ἐδιάβασε τὰς εὐχάς. Ἡ γυνὴ ἔλαβε τὴν φιάλην τοῦ νεροῦ καὶ ἀπῆλθε.

Μετὰ δύο ἡμέρας, τὸ δειλινὸν τοῦ Σαββάτου, ἡ γερόντισσα ἐπανῆλθε δρομαία. Εἶχε παύσει νὰ χιονίζῃ, ἀλλὰ ψυχρὸς βορρᾶς ἐφύσα ἐπάνω εἰς τὰ χιονισμένα μέρη. Τὸ χιόνι ἦτον ὅπως ἔλεγαν, μισὸ μπόϊ στὰ βουνά, ἕνα γόνα κάτω στὴν χώραν. Ἀλλὰ κατ' ἀκρίβειαν, ἐπάνω στὰ βουνὰ θὰ ἦτον ὡς ἕνα γόνα, καὶ ὡς μίαν πιθαμὴν κάτω.

Ἡ συντέκνισσα εἶχεν ἔλθῃ ἀσθμαίνουσα, σχεδὸν «ξεγλωσσασμένη» τὴν ὥραν ποῦ ὁ παπᾶς ἑτοιμάζετο νὰ ὑπάγῃ στὸν ἑσπερινόν. Ἄρχισε νὰ διηγῆται·

— Τὴν ἄλλη φορά, σύντεκνε παπᾶ, τὴν εὐχή σου νάχω, μ' ἐμάλωσες· μοῦπες πῶς δὲν ἔκαμα καλὰ ποῦ ἔπιασα τὸ παιδὶ καὶ τὸ βάφτισα μονάχη μου, στὸν ἀέρα, κ' εἶπα «στ' ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», μὰ πῶς ἔπρεπε νὰ τὸ βαφτίσω 'σὲ μιὰ λεκάνη μὲ νερό... καὶ μοῦπες πῶς τὸ παιδί, σὰν ἀπέθανε, δὲν ἔπρεπε νὰ ταφῇ 's ἅγια χώματα, καὶ δὲν μποροῦσες, ἡ ἁγιωσύνη σου, νἄρθῃς νὰ τὸ διαβάσῃς: Τώρα, τὸ παιδὶ αὐτό, κινδυνεύει, δὲν εἶνε καλά... Τοὺς εἶπα, ἐγὼ θὰ τρέξω κάτω στὴ χώρα, νὰ πῶ τοῦ παπᾶ, ἂν θέλῃ νἄρθῃ, καὶ σεῖς σὰν ἰδῆτε πῶς δὲν πάει τὸ παιδὶ καλά, κ' ἀργῶ ἐγὼ νὰ γυρίσω, τότε νὰ τὸ βουτήξετε 'σὲ μιὰ λεκάνη μὲ χλιὸ νερὸ τρεῖς φορές, καὶ νὰ πῆτε «στ' ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»... Εἶπα μιὰ νὰ πάρω τὸ παιδί, νὰ τὸ τυλίξω καλά, καὶ νὰ σοῦ τὸ φέρω νὰ τὸ βαφτίσῃς, παπᾶ μου... μόνε φοβήθηκα μὴν τελειώσῃ στὸ δρόμο τὸ παιδί, καὶ πάῃ ἀβάφτιστο, καὶ τότε θὰ τὸ εἶχα στὸ λαιμό μου...

Ἔτσι, ἀπεφάσισα νὰ 'ρθῶ νὰ σοῦ 'πῶ, κι' ὅπως πῆς ἡ Ἁγιωσύνη σου, ἔτσι νὰ γείνῃ... Ἔφερα καὶ τὸ γαϊδουράκι μαζύ, μὴν τυχὸν θέλῃς γιὰ τὰ ἱερά σου, καὶ γιὰ καβάλλα.

Ἅμα ἤκουσε τὴν ἐξήγησιν τῆς συντέκνισσας, ἡ παπαδιὰ ἀκουσίως συνῆψε τὰς χεῖρας καὶ ὑπεψιθύρισε.

— Πῶ, πῶ! θὰ κρυώσῃς παπᾶ μου!

Ὁ παπᾶς ἐσκέφθη πρὸς στιγμήν, εἶτα εἶπεν·

— Ἄς εἶνε· θὰ ἔλθω νὰ τὸ βαφτίσω.

Στραφεὶς ἐν σπουδῇ πρὸς τὴν πρεσβυτέραν εἶπε·

— Στεῖλε, παπαδιά, τὸ κλειδί, τοῦ παπᾶ-Γιάννη, νὰ πάῃ νὰ διαβάσῃ ἑσπερινό, ἐπειδὴ θὰ λείπω ἐγώ... Φώναξε τὸ παιδί... νὰ πάῃ ὡς τὴν ἐκκλησιά, νὰ τοῦ δώσῃ ὁ παπᾶ-Γιάννης τὸ μικρὸ γυαλάκι μὲ τ' Ἅγιο Μῦρο...

Εἶτα μεταμεληθεὶς ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀποστολὴν τοῦ υἱοῦ του·

— Ὄχι, μήν τον στέλνῃς, παπαδιά... μήν του λὲς χαμπάρι... θὰ γυρεύῃ νὰ μᾶς ἀκλουθήσῃ, νἀρθῇ μαζῆ μας... Θὰ πάω μοναχός μου καλλίτερα... γιὰ νὰ πάρω καὶ τ' Ἀρτοφόριο... γιὰ νὰ τὸ κοινωνήσουμε κι' ὅλα, κατὰ τὴν βάφτισι, τὸ παιδί.

Ἔβαλεν εἰς μικρὸν δισσάκιον μίαν δεσμίδα μὲ τὰ παλαιά του ἄμφια, τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ μικρὸν Εὐχολόγιον, καὶ τὸ θυμιατόν.

— Ἔχω τὸ γαϊδουράκι, ἐπανέλαβε καὶ δευτέραν φορὰν ἡ συντέκνισσα. Φέρε νὰ τὰ φορτώσω, παπᾶ... Καβαλικεύεις κ' ἡ ἁγιωσύνη σου.

— Βλέπουμε· κουμπάρα, φόρτωσε τὰ ἱερά, κ' ἔλα ὡς τὴν ἐκκλησιὰ μὲ τὸ γαϊδουράκι.

Ἡ παπαδιὰ ἀνήσυχος τοὺς ἔβλεπεν ἀναχωροῦντας, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ ἐκφωνήσῃ παράπονον ἢ ἀντίρρησίν τινα, ἔκαμε τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν, καὶ εἶπε·

— Τουλόου σ' θὰ τὸ βαφτίσῃς, κουμπάρα;... Τί κρίμα, ποῦ δὲν μπορῶ κ' ἐγὼ νἄρθω, νὰ γείνω νουνά.

— Ἄς εἶσαι καλά, συντέκνισσα, εἶπεν ἡ γραῖα. Μοῦ ἔχεις βαφτίσει δυὸ παιδιὰ ἀπ' τὸ λαιμό σου, καὶ τὰ δυὸ ζοῦνε... Τόρα ἐγὼ θὰ κάμω τὴ νουνά.

Ἐπῆγαν μέχρι τοῦ ἐνοριακοῦ ναοῦ, εἶτα ἐξεκίνησαν. Ὁ μικρὸς δεκαετὴς τοῦ παπᾶ εὐτυχῶς δὲν τοὺς εἶχε μυρισθῆ, ἐπειδὴ ἔπαιζεν ἐκείνην τὴν στιγμὴν τῆς χιονιὲς μαζὺ μὲ ἄλλα παιδιά. Ἄλλως θὰ ἔτρεχε κατόπιν τους, καὶ θὰ ἤθελε νὰ τοὺς συνοδεύσῃ εἰς τὴν ἐκδρομήν, μὲ ὅλον τὸ ψῦχος καὶ τὰ χιόνια.

Ὅταν ἐβγῆκαν εἰς τὰ Λειβάδια, ἔξω τοῦ χωρίου, ὁ ἥλιος ἔκλινε ταχύς, μέσῳ λευκῶν συννέφων, ἔλαμπαν τὰ χιόνια στὰ βουνά, ἐσφύριζεν ὁ ἄνεμος ἀνάμεσα στῆς κουμαριὲς καὶ τὰ σχοίνια, ὅλα βαροφορτωμένα ἀπὸ χιόνια, δένδρα καὶ θάμνους καὶ χαμόκλαδα. Ἠκούετο ἐλαφρὸς θροῦς χιόνος πιπτούσης ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Τὸ ὀνάριον ἐπάτει ὡς ἐπάνω εἰς βαμβάκια στρωμένα, ἔτρεχεν, ἔτρεχε κι' ὁ παπᾶς καβάλλα... Ἔτρεχε κ' ἡ συντέκνισσα ἀπ' ὀπίσω ἀπ' τὴν οὐράν, γνωρίζουσα μὲ ἐλαφρά τινα ἐπιφωνήματα καὶ μὲ μίαν βέργαν τὴν ὁποίαν ἐκράτει, νὰ κάμνῃ τὸ ὑποζύγιον νὰ τρέχῃ.

Ἔτριζε τὸ χιόνι ὑπὸ τὰ βήματα. Ἐπῆγαν ἀπὸ τὸν κάτω δρόμον, τὸ ρέμμα-ρέμμα, ὅπου δὲν εἶχε πιάσει πολὺ τὸ χιόνι. Πλησίον εἰς τὸ ρεῦμα τοῦ μικροῦ χειμάρρου, εἰς τὸ ἀμμόχωμα, τὸ χιόνι καθὼς ἔπιπτεν, ἔλυωνε. Ἡ συντέκνισσα ἔλεγεν·

— Ὁ Χριστὸς μαζύ μας!

Ἐνόει πρῶτον τὸ Ἅγιον Ἀρτοφόριον, τὸ ὁποῖον ὁ παπᾶς εἶχε βάλῃ εἰς τὸν κόλπον του, εἶτα τὸ Ἅγιον Μῦρον καὶ τὰ ἱερὰ σύμβολα, Εὐαγγέλιον καὶ Σταυρόν. Σὰν ἀνηφόρισαν ἀπὸ τὸ ρέμμα, ἐπῆραν τὸν πλαγινὸν δρόμον, εἰς τὸ ὑπήνεμον, ὅπου ἐπὶ μᾶλλον ἔτριζεν ὑπὸ τοὺς πόδας τὸ χιόνι. Πουλὶ δὲν ἐκελαδοῦσε, μόνον κρωγμὸς κόρακος ἠκούσθη κάπου, σιμὰ εἰς ἕνα βράχον προσκύπτοντα εἰς τὴν ὀφρῦν τοῦ βουνοῦ, μὲ μίαν σπηλιὰν ὑποκάτω. Ἡ συντέκνισσα ἐπανέλαβε Χριστὸς καὶ Παναγιά!

Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ κόρακος ἐσίγησε.

Ἔφθασαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ μικροῦ βουνοῦ, ἐνύχτωνε. Χάσιμο φεγγαριοῦ. Ὀλίγα ἄστρα ἔλαμπον ἄνω, ἐντὸς ἄχνης, ὡς κοσμήματα εἰς πέπλον χηρείας, καὶ τὰ χιόνια κάτω ἀντέλαμπον εἰς τὴν ἀστροφεγγιάν. Ἠκούσθη μία φωνὴ ἀγριογάτου θρηνώδους. Ἡ συντέκνισσα εἶπε πάλιν·

— Χριστός!

Καὶ ὁ ἀγριόγατος ἔπαυσε νὰ οὐρλιάζῃ. Ἡ μικρὰ συνοδία ἐβάδισεν ἀκόμα ὀλίγον, καὶ τέλος ἔφθασαν εἰς τὸ καλύβι.

***

Δύο ἀνθρώπιναι φωναὶ ἠκούσθησαν εἰς τὰ παράθυρα τῆς ἐπαύλεως. Ὁ βοσκός, ὁ σύζυγος τῆς λεχοῦς, καὶ ὁ σύντροφός του, ὁ ἀδελφὸς ἐκείνης — οἵτινες τώρα μόλις εἶχον ἔλθῃ μὲ τὸ κοπάδι ἀπὸ τὸ πέραν Μέγα ρεῦμα, ὅπου εἶχον ὁδηγήσει εἰς τὸ ὑπήνεμον τὸ πρόβατα — τοὺς ἐπερίμεναν.

— Ἔρχονται, ἔρχονται!

— Εἶνε κι' ὁ παπᾶς μαζύ!

Οἱ δύο βοσκοὶ ἐβοήθησαν τὸν παπᾶν νὰ πεζεύσῃ, ἐξεφόρτωσαν τὸ δισάκκιον μὲ τὰ ἱερά, εἰσῆλθον ὅλοι εἰς τὴν καλοκτισμένην καλύβην, ὅπου ὑπῆρχε θάλπος ἑστίας, καὶ ὀσμὴ ἀγροτιλῆς οἰκοκυροσύνης. Ἡ λεχὼ ἅμα τοὺς εἶδε, χλωμή, μελαψή, ἀνεσηκώθη ἐπὶ τῆς κλίνης.

— Ἄς γείνῃ χριστιανός, ἐψιθύρισεν.

— Ἄς μβῇ στοῦ Θεοῦ τὴ στράτα, παιδί μου, συνεπλήρωσεν ἡ μήτηρ της.

Μεγάλη χύτρα μὲ νερὸν ἐθερμαίνετο εἰς τὴν ἑστίαν. Ἑτοιμάσθη καθαρὰ λεκάνη. Ὁ παπᾶς ἐφόρεσε τ' ἄμφια, καὶ ἄρχισε τὰς εὐχὰς τῶν κατηχουμένων.

Ἡ συντέκνισσα ἐπῆρεν εἰς τοὺς βραχίονάς της τὸ νεογνόν, ἀνίδεον, μελαψόν, καὶ θλιβερῶς ἀσθμαῖνον, κ' ἐστάθη πλησίον τοῦ παπᾶ. Μετ' ὀλίγον ἐκεῖνος τῆς εἶπε νὰ στραφῇ πρὸς δυσμάς.

— «Ἀπετάξω τῷ Σατανᾷ;»

Ἡ γερόντισσα εἶχε βαπτίσει καὶ ἄλλα βοσκόπουλα εἰς τὴν ζωήν της. Ἀπεκρίθη πάραυτα.

— *Ἀπεταξάμενος.*

— «Καὶ ἐμφύσησον καὶ ἔμπτυσον αὐτῷ.»

Ἡ ἀνάδοχος ἔκαμε φφ! πφ!

Ὁ ἱερεὺς τῆς εἶπε νὰ στραφῇ πρὸς τὰ εἰκονίσματα, ὅπου ἔκαιε κανδήλα μὲ μεγάλην φλόγα τῆς θρυαλλίδος.

— «Συντάσσει τῷ Χριστῷ;»... Καὶ πιστεύεις Αὐτῷ;»

Εἶπεν ὀλίγα λόγια ἀπὸ τὸ Πιστεύω, ἄλλα πλειότερα ὁ υἱός της, ὅσα εἴξευραν. Τὰ λοιπὰ συνεπλήρωσεν ὁ ἱερεύς.

— «Συνετάξω τῷ Χριστῷ;»

— «*Συνεταξάμενος*...

Εἶτα, ἐπάνω εἰς τὴν πρόχειρον κολυμβήθραν, ἀνεγνώσθησαν αἱ εὐχαί. Εὐθὺς ὕστερον, «Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ...» Τὸ βρέφος ἐκλαυθμήρισεν ὀλίγον, πλὴν ἀνέπνεεν ἐλευθεριώτερον. Ἔπειτα «Σφραγὶς δωρεᾶς», ἀκολούθως «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε», καὶ οἱ τρεῖς γῦροι περὶ τὴν κολυμβήθραν. Τελευταῖον «Οἱ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν» ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν».

Τέλος, ὁ παπᾶς ἐπῆρε τὸ Ἀρτοφόριον, ἀπὸ τὴν σανίδα τοῦ εἰκονοστασίου, ὅπου τὸ εἶχεν ἀποθέσει, καὶ μετέδωκεν εἰς τὸ νήπιον τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Εἶτα ἐξεδύθη, ἐσκεύασεν ὅλα τὰ ἱερά του, ἐκάθισεν, εἶπε τὰς ἰδιαιτέρας εὐχάς του, ἔφαγε δύο ἢ τρία ξηρὰ

σῦκα, τὰ ὁποῖα προσεφέρθησαν, ἔπιεν ὀλίγον ρακίον ἀπὸ στέμφυλα, ἔργον τῶν χειρῶν τῆς συντέκνισσας, καὶ ἀπῆλθε, δύο ὥρας νύκτα, καβάλλα πάλιν στὸ γαϊδουράκι, συνοδευόμενος τὴν φορὰν ταύτην ἀπὸ τὸν νεαρὸν βοσκόν, τὸν υἱὸν τῆς γραίας.

*
* *

Τρεῖς ἡμέρας ὕστερον, τὴν Τρίτην τὸ μεσημέρι, ἡ συντέκνισσα κατῆλθε καὶ πάλιν, μὲ πρόσωπον κατηφές.

Τὸ παιδίον εἶχε ἀποθάνῃ.

— Ὅπως πῆς ἡ ἁγιωσύνη σου, εἶπε . . νὰ τὸ βάλωμε 'ς ἅγιο χῶμα;

— Εἶνε στὸν Παράδεισο πρίμα, ὅπου κι' ἂν τὸ βάλουμε, εἶπεν ὁ παπᾶς.

— Μὲ τὰ τσαρουχάκια του; συνεπλήρωσε τὴν παροιμιώδη ἔκφρασιν ἡ παπαδιά.

— Δὲν εἶχε μεγαλώσῃ ἀκόμα γιὰ νὰ φορέσῃ τσαρουχάκια, εἶπεν ὁ παπᾶ - Βαγγέλης. Εἰς τὸν κῆπον τῆς Ἐδὲμ δὲν ἔχει ἀγκάθια καὶ τριβόλια, καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ πάῃ καὶ ξυπόλητος.

Εἶτα ἐπέφερεν·

— Ἂς εἶνε, συντέκνισσα. Θἀρθῶ νὰ τὸ θάψω.

Ὁ παπᾶς ἐκαβαλίκεψε καὶ πάλιν εἰς τὸ ὀνάριον. Ἦτο ἡμέρα, τὴν φορὰν ταύτην. Τὰ χιόνια δὲν εἶχαν λιώσει, ἀλλ' ἦτο νηνεμία, καὶ μᾶλλον γλύκα.

Τὴν φορὰν ὅμως αὐτήν, ἠκολούθησε καὶ ὁ μικρὸς υἱὸς τοῦ παπᾶ.

Δὲν ἠμπόρεσαν νὰ τὸν γελάσουν, ὅπως τὴν ἄλλην φοράν. Ἄρα εἶδε τὴν συντέκνισσαν νὰ ἔρχεται, ἐκατάλαβε πῶς κάτι τρέχει, κ' ἐκόλλησεν ἐκεῖ, εἰς τὴν πόρταν τῆς οἰκίας, εἰς τὴν σκάλαν, ὅπου ἤκουσε τὴν εἴδησιν τῆς γραίας.

Τὸ παπαδόπαιδον, μικρὸν μαθητάριον δέκα ἢ ἕνδεκα χρόνων, ἦτο πολὺ περίεργον καὶ ἐπίμονον πλάσμα. Ἐπέμενε ν' ἀκολουθῇ «τὸν παπᾶ του» παντοῦ, εἰς τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐξοχήν, εἰς χαρὰν καὶ εἰς λύπην, εἰς ζωντανὰ κι' ἀποθαμένα. Ἀνέβησαν τὸν ἀνήφορον. Ὁ ἥλιος ἄρχιζε νὰ λυώνῃ τὰ χιόνια. Μικρὸς πολύρροχθος χείμαρρος ἐσχηματίζετο παντοῦ ὅπου χαράδρα καὶ μικρὰ κοιλάς. Μετ' ὀλίγον ἔφθασαν εἰς τὸ καλύβι, ὅπου μία λεχώνα μήτηρ ποιμενὶς ἔκλαιε τὸ ἀγοράκι της, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε προφθάσει νὰ θηλάσῃ.

Τὸ μικρὸν νήπιον εἶχε ζήσει πέντε ἡμέρας εἰς τὸν κόσμον, ἐν μέσῳ χιόνων καὶ παγετῶν. Ὁ παπᾶς ἐφόρεσε τὸ ἐπιτραχήλι, καὶ ἄρχισε τὴν ἀκολουθίαν τῶν νηπίων. «Τῶν τοῦ κόσμου ἡδέων, ἀναρπασθὲν ἄγευστον . . . Ἐβόας τοῖς Ἀποστόλοις ἄφετε τὰ παιδία ἵνα ἔρχωνται πρός με . . .» «Οὐδέν ἐστι πατρὸς συμπαθέστερον, οὐδέν ἐστι μητρὸς ἀθλιώτερον . . .»

Ὅπου ὁ μικρὸς υἱὸς τοῦ παπᾶ, ὅστις ἐκύτταζεν ἀνάλγητος τὸ μικρὸν νεκρὸν σῶμα, ἠρώτησεν ἀκαίρως τὸν πατέρα του·

— «Παπᾶ», γιατὶ λὲς «μητρὸς ἀθλιέστερον», καὶ δὲν λὲς «συμπαθέστερον», ὅπως καὶ γιὰ τὸν πατέρα;

Ὁ ἱερεὺς ἄρχισε τὰ τελευταῖα τροπάρια, τοῦ Ἀσπασμοῦ. «Ὦ! Τίς μὴ θρηνήσει τέκνον μου . . . ὅτι βρέφος ἄωρον, ἐκ μητρικῶν ἀγκαλῶν, ὥσπερ στρουθίον ἐπέτασας . . Ὦ τέκνον, τίς ποτε μὴ στενάξει βλέπων σου τὸ πρόσωπον εὐμάραντον, τὸ πρὶν ὡς ρόδον τερπνόν! . . .»

Καὶ πάλιν τὸ παπαδόπαιδον, καθὼς ἐκράτει τὸ Ἁγιασματάριον, κ' ἐμουρμούριζε τὰς λέξεις μαζὺ μὲ τὸν πατέρα του, δὲν ἐκρατήθη νὰ ἐρωτήσῃ.

— Γιατί, παπᾶ, πεθαίνουν τὰ μικρὰ παιδάκια;

Ὡς ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν ἐπῆλθε τὸ τελευταῖον τροπάριον, τὸ «Δόξα».

«Ἄλγος τοῦ Ἀδὰμ ἐχρημάτισεν ἡ τοῦ ξύλου ἀπόγευσις πάλαι ἐν Ἐδέμ . . . δι' αὐτοῦ γὰρ εἰσῆλθεν ὁ θάνατος, παγγενῆ κατεσθίων τὸν ἄνθρωπον . . .»

Εἶτα ἡ ἐκφορὰ ἔγεινεν ἔξω τοῦ ναΐσκου τῶν Ταξιαρχῶν. Ἡ γραῖα, ἡ συντέκνισσα, ἐκράτει τὸ μικρὸν πρόχειρον φέρετρον, ἐν εἴδει λίκνου. Ὁ ἱερεύς, μὲ μαχαιρίδιον ἐχάραξεν ἐπάνω εἰς ἕνα κεραμίδι σταυροειδῶς $\frac{\text{ΙΣ|ΧΣ}}{\text{ΝΙ|ΚΑ}}$. «Εἶτα Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει», καὶ τὰ λοιπά. Τὸ μικρὸν πλάσμα κατῆλθε νὰ κοιμηθῇ τὸν χρόνιον ὕπνον ὑποκάτω ἀπὸ τὰς χιόνας.

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

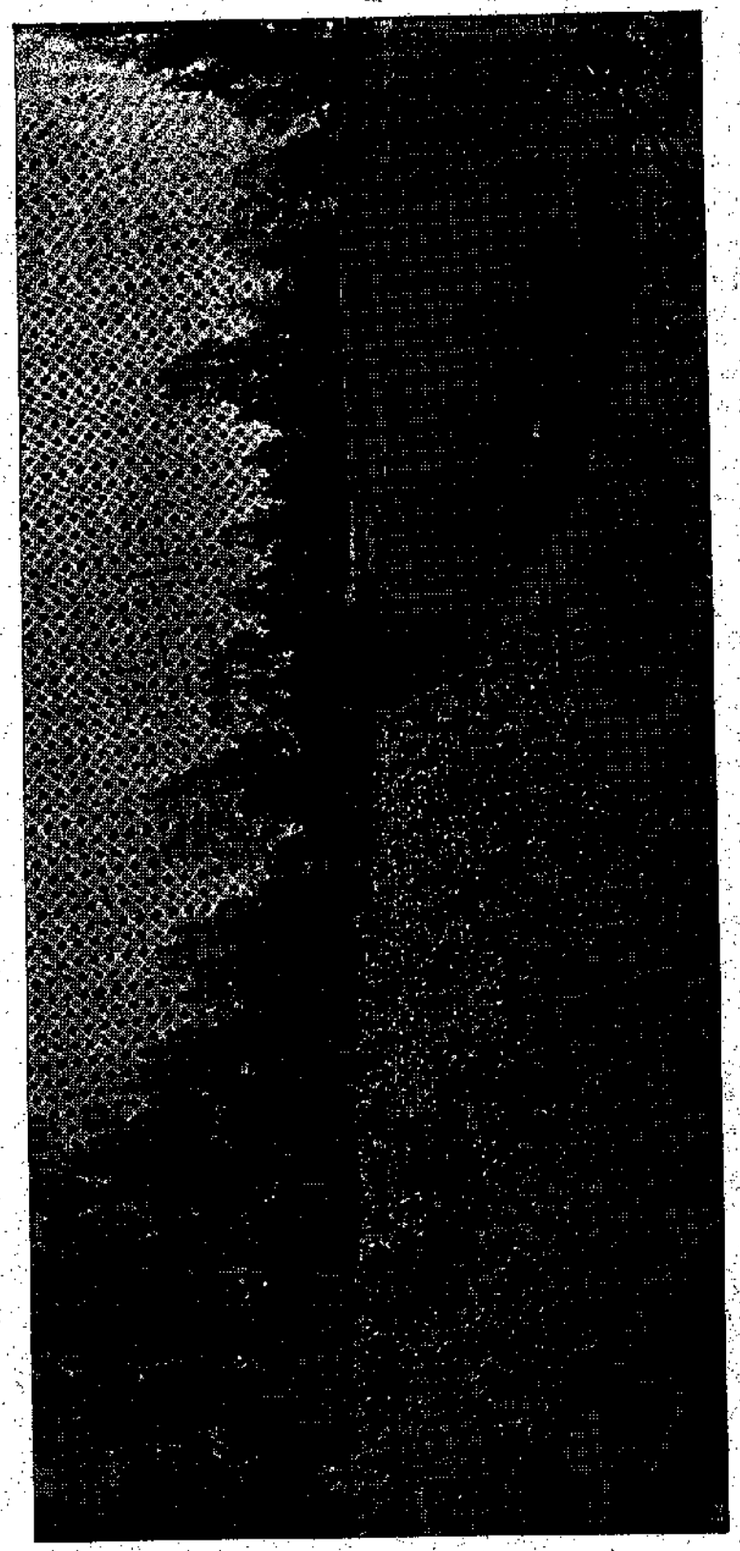

ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΤΗΣ ΚΑΛΙΦΟΡΝΙΑΣ

Η ΓΑΤΑ ΠΟΥ ΠΑΕΙ ΟΛΟΜΟΝΑΧΗ

Διήγημα

Πρόσεξε, ἄκουσε, τέντωσε καλὰ τ' αὐτιά σου, γιατὶ αὐτὸ ποῦ θὰ σοῦ εἰπῶ, ὦ πολυαγαπημένη, ἔγινε, συνέβηκε 'στὰ χρόνια ποῦ τὰ ζῶα τὰ ἥμερα ἦταν ἀκόμη ἄγρια. Ἀλλὰ τὸ πειὸ ἄγριο ἀπὸ ὅλα ἦταν ἡ Γάτα. Ἐπήγαινε ὁλομόναχη καὶ ὅλα τὰ μέρη ἦταν τὸ ἴδιο γι' αὐτήν.

Φυσικὰ ὁ Ἄνδρας ἦταν κι' αὐτὸς ἄγριος, Τόσῳ ἄγριος, ποῦ ἦταν φρίκη. Δὲν ἄρχισε νὰ ἡμερεύῃ παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ ἀπήντησε τὴν Γυναῖκα.

Τὸ βράδυ ἐκεῖνο, ἀγάπη μου, ἔφαγαν κρέας ἄγριου προβάτου ψημένο ἐπάνω σὲ πυρωμένα λιθάρια. Ἔπειτα ὁ Ἄνδρας, κατευχαριστημένος, ἀποκοιμήθηκε κοντὰ στὴν φωτιά· ἀλλὰ ἡ Γυναῖκα ἔμεινε ἔξυπνη κ' ἐχτένιζε τὰ μαλλιά της· ἔπειτα ἔβαλε περισσότερα ξύλα 'στὴν φωτιὰ καὶ ἔκαμε μάγια. Ἦταν τὰ πρῶτα μάγια ποῦ ἔγιναν στὴ γῆ.

Πέρα μακρυά, 'στὸν νοτισμένο λόγγο, ὁ Σκύλος ὁ ἄγριος ἐτέντωσε τὰ ρουθούνια του καὶ ἄρχισε νὰ μυρίζεται τὴ μυρωδιὰ τοῦ ψητοῦ πρόβειου κρέατος, καὶ εἶπε. «Θὰ πάω νὰ ἰδῶ· σᾶν καλὸ μοῦ φαίνεται· γάτα, ἔλα καὶ σύ.» —«Ἀμδέ! τοῦ εἶπε ἡ γάτα! Ἐγὼ εἶμαι ἡ γάτα ποῦ πάει ὁλομόναχη καὶ ὅλα τὰ μέρη εἶνε τὸ ἴδιο γιὰ μένα. Δὲν ἔρχομαι. «Ὥστε λοιπὸν μαζί μας, πάει πειά» εἶπεν ὁ σκύλος ὁ ἄγριος καὶ ἔφυγε τρέχων.

Δὲν εἶχε προχωρήσει πολύ, καὶ ἡ γάτα εἶπε μὲ τὸν νοῦ της· «ὅλα τὰ μέρη εἶνε τὸ ἴδιο γιὰ μένα. Γιατί τάχα νὰ μὴν πάω καὶ ἐγώ, νὰ ἰδῶ, νὰ ρίψω μιὰ ματιὰ καὶ ἔπειτα, ὅταν θελήσω, νὰ φύγω;» Νὰ γιατί, ἥσυχα, ἥσυχα καὶ μαλακά, ἐπῆρε τὸ κατόπι τὸν σκύλο τὸν ἄγριο καὶ ἐκρύφθηκε γιὰ ν' ἀκούσῃ καλλίτερα.

Ὅταν ὁ σκύλος ὁ ἄγριος ἔφθασε 'στὸ ἄνοιγμα τῆς σπηλιᾶς, ἀνασήκωσε μὲ τὸ κεφάλι του τὸ τομάρι τοῦ ἀλόγου τοῦ ἄγριου καὶ ἐμυρίσθηκε τὴν νόστιμη μυρουδιὰ τοῦ ψητοῦ πρόβειου κρέατος, καὶ ἡ γυναῖκα μὲ τὸ μάτι ἐπάνω 'στὸ ψητὸ μερί, τὸν ἄκουσε κ' ἐγέλασε καὶ εἶπε· «Ἔχομε καὶ λέμε ἕνα· ἀγριόπαιδο τοῦ ἀγριόλογγου, τί θέλεις καλέ;» Ὁ σκύλος ὁ ἄγριος εἶπε· «ὦ ἐχθρά μου, γυναῖκα τοῦ ἐχθροῦ μου, τί μυρίζει τόσῳ ὡραῖα 'στὸν ἄγριο λόγγο;» Τότε ἡ γυναῖκα ἐπῆρε ἕνα κόκκαλο ἀπὸ τὸ ψητὸ κρέας καὶ τὸ ἔρριψε 'στὸν σκύλο τὸν ἄγριο· ὁ σκύλος ὁ ἄγριος ἐξεροκοκκάλισε τὸ κόκκαλο καὶ ἦταν πειὸ νόστιμο ἀπὸ κάθε τι ποῦ εἶχε βάλει 'στὸ στόμα του ἕως τότε, καὶ εἶπε. «Ὦ ἐχθρά μου, γυναῖκα τοῦ ἐχθροῦ μου, δός μου ἄλλο ἕνα.»

«Ἀγριόπαιδο τοῦ ἀγριόλογγου, βοήθα τὸν ἄνδρα μου 'στὸ κυνῆγι τὴν ἡμέρα καὶ κάθου φύλαγε τὴν σπηλιά μας αὐτὴ τὸ βράδυ, καὶ θὰ σοῦ δίνω κόκκαλα ὅσα θέλῃς».

Ὁ σκύλος ὁ ἄγριος ἐμβῆκε συρτὰ μέσα 'στὴ σπηλιὰ καὶ ἔβαλε τὸ κεφάλι του ἐπάνω 'στὰ γόνατα τῆς γυναῖκας καὶ εἶπε· «ὦ φίλη μου, γυναῖκα τοῦ φίλου μου, θὰ βοηθῶ τὸν ἄνδρα σου 'στὸ κυνῆγι τὴν ἡμέρα, καὶ τὸ βράδυ θὰ φυλάω τὴ σπηλιά.»

«Ἀ! εἶπεν ἡ γάτα ποῦ ἄκουε. Νὰ ἕνας πολὺ ἄμυαλος σκύλος.» Καὶ ἐπῆρε πάλι τὸν νοτισμένο δρόμο τοῦ ἄγριου λόγγου καὶ ἐκουνοῦσε τὴν οὐρά της καὶ ἦταν ὁλομόναχη. Ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε σὲ κανένα.

Τὴν ἄλλη νύκτα ἡ γυναῖκα ἔκοψε χλωρὸ χορτὸ καὶ τὸ ἐξήρανε 'στὴν φωτιά. Ἀμέσως ἐμύρισε ἄχυρο, καὶ ἡ γυναῖκα καθισμένη 'στὸ ἄνοιγμα τῆς σπηλιᾶς ἔπλεξε ἕνα πέτσινο καπίστρι καὶ ἐκύτταξε τὸ μεγάλο κόκκαλο τοῦ μεριοῦ καὶ ἔκαμε μάγια. Ἔκαμε τὰ δεύτερα μάγια ποῦ ἐγίνηκαν 'στὴν γῆ.

Πέρα μακρυὰ στὸν ἄγριο λόγγο ὅλα τὰ ζῶα ἔλεγαν τί νὰ εἶχε συμβῇ 'στὸν ἄγριο σκύλο. Στὸ τέλος τὸ ἄγριο Πουλάρι ἐκτύπησε τὴν γῆ μὲ τὸ πόδι του καὶ εἶπε· «θὰ πάω νὰ ἰδῶ καὶ θὰ σὰς πῶ γιατὶ ὁ ἄγριος σκύλος δὲν ἐγύρισε πίσω. Γάτα, ἔλα καὶ σύ.» «Ἀμδέ» εἶπεν ἡ γάτα. «Ἐγὼ εἶμαι ἡ γάτα ποῦ πάει ὁλομόναχη καὶ ὅλα τὰ μέρη εἶνε τὸ ἴδιο γιὰ μένα. Δὲν ἔρχομαι.» Ἀλλ' ὡς τόσον ἀκολούθησε τὸ ἄγριο πουλάρι ἥσυχα, ἥσυχα καὶ μαλακά, καὶ ἐκρύφθηκε γιὰ ν' ἀκούσῃ καλλίτερα.

Ὅταν ἡ γυναῖκα ἄκουσε τὸ ἄγριο πουλάρι ποῦ ἐσκόνταφτε πατῶντας τὴν μακρυά του χαίτη, ἐγέλασε καὶ εἶπε: «Ἔχομε καὶ λέμε δύο. Ἀγριόπαιδο τοῦ ἀγριόλογγου, τί θέλεις καλέ;» Τὸ ἄγριο πουλάρι εἶπε. «Ὦ ἐχθρά μου, γυναῖκα τοῦ ἐχθροῦ μου, ποῦ εἶνε ὁ ἄγριος σκύλος;» «Ἀγριόπαιδο τοῦ ἀγριόλογγου, δὲν ἦλθες γιὰ τὸν ἄγριο σκύλο, ἀλλὰ γιὰ τὸ ἄχυρο ποῦ ἔχει καλὴ μυρωδιά.» Καὶ τὸ ἄγριο πουλάρι ποῦ ἐσκόνταφτε πατῶντας τὴν μακρυά του χαίτη εἶπε: «Ἀλήθεια. Δός μου νὰ φάω ἀπ' αὐτό.»

Ἡ γυναῖκα εἶπε· «Ἀγριόπαιδο τοῦ ἀγριόλογγου, σκύψε τὸ κεφάλι καὶ πέρασε τὸ δῶρο ποῦ σοῦ χαρίζω· μόνον ἔτσι θὰ τρῶς τὸ μαγικὸ ἄχυρο τρεῖς φοραὶς τὴν ἡμέρα.»

Τὸ ἄγριο πουλάρι ἔσκυψε τὸ κεφάλι καὶ ἡ γυναῖκα τοῦ ἐπέρασε τὸ πέτσινο καπίστρι καὶ τὸ ἄγριο πουλάρι εἶπε· «Ὦ κυρά μου, γυναῖκα τοῦ κύρη μου, θὰ ἦμαι σκλάβος σου γιὰ τὸ μαγικὸ ἄχυρο.»

«Ἀ», εἶπεν ἡ γάτα ποῦ ἄκουε, «τί ἄμυαλο πουλάρι!» Καὶ ἐπῆρε πάλι τὸν νοτισμένο δρόμο τοῦ ἄγριου λόγγου, καὶ ἐκουνοῦσε τὴν οὐρὰ καὶ ἐπήγαινε ὁλομόναχη. Ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε σὲ κανένα.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα μὲ τὸ κεφάλι ψηλὰ γιὰ νὰ μὴ μπερδεύωνται τὰ κέρατά της στ' ἀγριόδενδρα, ἡ ἄγρια Ἀγελάδα ἦρθε 'στὴ σπηλιὰ καὶ ἀπὸ πίσω της ἦρθε ἡ γάτα, κρυφὰ καθὼς καὶ πρῶτα· καὶ ὅλα ἔγιναν ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ πρῶτα... Τὴν ἄλλην ἡμέρα ἡ γάτα ἐπερίμενε νὰ ἰδῇ ἂν κανένα ἄλλο ἄγριο ζῶο θὰ ἐπήγαινε στὴ σπηλιά, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἐκουνήθηκε 'στὸν νοτισμένο δρόμο τοῦ ἀγριόλογγου· τότε ἡ γάτα ἐπῆγε μονάχη της· καὶ εἶδε τὴν γυναῖκα ποῦ ἄρμεγε τὴν ἀγελάδα καὶ εἶδε τὴ λάμψι τῆς φωτιᾶς μέσα 'στὴ σπηλιὰ καὶ ἐμύρισε τὴ μυρωδιὰ ποῦ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ ζεστὸ καὶ ἄσπρο γάλα.

Ἡ γυναῖκα ἐγέλασε καὶ εἶπε· «Ἀγριόπαιδο τοῦ ἀγριόλογγου, γύρισε στὸ λόγγο, ἀπὸ ἐκεῖ ποῦ μᾶς ἦρθες, δὲν χρειαζόμεθα πειὰ 'στὴ σπηλιά μας οὔτε φίλους, οὔτε δούλους». Ἡ γάτα εἶπε· «Δὲν εἶμαι φίλος καὶ δὲν εἶμαι δοῦλος. Εἶμαι ἡ Γάτα ποῦ πάω ὁλομόναχη καὶ θέλω νὰ μπῶ μέσα στὴ σπηλιά σας.» — Ἡ γυναῖκα εἶπε. «Τότε γιατὶ δὲν ἦρθες τὸ πρῶτο βράδυ μαζὶ μὲ τὸν πρῶτο φίλο;» — Ἡ γάτα ἐθύμωσε πολὺ καὶ εἶπε. «Λοιπὸν ὁ ἄγριος σκύλος ἦρθε καὶ σᾶς τὰ ἐπρόφτασε;»

Τότε ἡ γυναῖκα ἐγέλασε καὶ εἶπε. «Εἶσαι ἡ γάτα ποῦ πηγαίνει μοναχή της καὶ ὅλα τὰ μέρη εἶνε τὸ ἴδιο γιὰ σένα. Δὲν εἶσαι οὔτε φίλος, οὔτε δοῦλος. Τὸ εἶπες μοναχή σου. Φύγε λοιπὸν ἀφοῦ ὅλα τὰ μέρη εἶνε τὸ ἴδιο, φύγε ἀπὸ ἐδῶ καὶ πήγαινε ὅπου θέλεις».

Τότε ἡ γάτα ἐκαμώθηκε πῶς μετανοοῦσε καὶ εἶπε. «Εἶσαι πολὺ φρόνιμη καὶ πολὺ ὡραία. Δὲν πρέπει νὰ βλάψῃς οὔτε καὶ μία γάτα».

Ἡ γυναῖκα ἀποκρίθηκε. «Ἤξευρα ὅτι ἤμουν φρόνιμη, ἀλλὰ ὅτι ἤμουν ὡραία δὲν τὸ ἤξευρα. Ἔστω, θὰ κάνωμε μιὰ συμφωνία. Μιὰ φορὰ ἂν σ' ἐπαινέσω, μπορεῖς νὰ μπῇς μέσ' 'στὴ σπηλιά». — Καὶ ἂν μ' ἐπαινέσῃς δυὸ φοραίς; ἐρώτησε ἡ γάτα.» — «Αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ ποτέ, εἶπεν ἡ γυναῖκα, ἀλλ' ἂν σ' ἐπαινέσω δύο φοραίς, μπορεῖς νὰ καθίσῃς κοντὰ στὴ φωτιὰ μέσ' 'στὴ σπηλιά.» — «Καὶ ἂν μ' ἐπαινέσῃς τρεῖς φοραίς; ἐρώτησεν ἡ γάτα. «Ποτὲ αὐτὸ δὲν θὰ γίνῃ!» εἶπεν ἡ γυναῖκα, «ἀλλ' ἂν σ' ἐπαινέσω τρεῖς φοραίς, μπορεῖς νὰ πίνῃς τὸ ζεστὸ καὶ ἄσπρο γάλα τρεῖς φοραὶς τὴν ἡμέρα ὅσῳ ζοῦμε.» Τότε ἡ γάτα ἐκαμπούριασε τὴν ράχι της καὶ εἶπε. «Τὸ τομάρι τοῦ ἀλόγου ποῦ κλείνει τὴ σπηλιά, ἡ φωτιὰ ποῦ καίει 'στὸ βάθος καὶ τὰ ἀγγεῖα μὲ τὸ γάλα τ' ἀραδειασμένα κοντὰ στὴν φωτιὰ ἂς εἶνε μάρτυρες γιὰ ὅσα ὑποσχέθηκε ἡ ἐχθρά μου, ἡ γυναῖκα τοῦ ἐχθροῦ μου.»

Ἡ γάτα ἔφυγε μακρυὰ κ' ἐπῆγε κ' ἐκρύφθηκε 'στὰ νοτισμένα χορτάρια τοῦ ἀγριόλογγου. Μόνη ἡ νυχτερίδα ἡ ὁποία ἐκρέμετο μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ κάτω μέσα 'στὴ σπηλιά, ἤξερε ποῦ ἦταν κρυμμένη, καί, κάθε βράδυ, ἔρχονταν πετῶντας καὶ τῆς ἔφερνε νέα.

Ἕνα βράδυ ἡ νυχτερίδα εἶπε. «Εἶνε ἕνα μωρὸ μέσ' 'στὴ σπηλιά. Εἶνε νεόφερτο, ροδοκόκκινο καὶ παχουλὸ καὶ ἡ γυναῖκα τὸ ἀγαπᾷ σὰν τὰ μάτια της.» «Ἀ»! εἶπεν ἡ γάτα ποῦ ἦταν ὅλη προσοχή· «καὶ τὸ μωρὸ τί ἀγαπᾷ;» «Ἀγαπᾷ κάθε τι μαλακό, ἁπαλό, γαργαλιστικό. Τοῦ ἀρέσει νὰ κρατῇ κάτι τι ζεστὸ 'στὴν ἀγκαλιά του ὅταν κοιμᾶται. Τοῦ ἀρέσει νὰ παίζουν μαζί του. Τοῦ ἀρέσουν ὅλ' αὐτά.»

«Ἀ! εἶπεν ἡ γάτα ποῦ ἦταν ὅλη αὐτιά, τότε λοιπὸν ἦλθε ἡ ὥρα μου.»

Τὸ ἄλλο βράδυ ἡ γάτα ἐπῆρε τὸν νοτισμένο δρόμο τοῦ ἀγριόλογγου καὶ ἐκρύφθηκε κοντὰ στὸ ἄνοιγμα τῆς σπηλιᾶς ἕως τὸ πρωὶ ποῦ ὁ ἄνδρας, τὸ ἄλογο καὶ ὁ σκύλος ξεκίνησαν γιὰ τὸ κυνῆγι. Ἡ γυναῖκα ἐμαγείρευε ἐκεῖνο τὸ πρωὶ καὶ τὸ μωρὸ ἔκλαιε καὶ τὴν ἐμπόδιζε νὰ ἐργασθῇ. Δι' αὐτὸ τὸ ἔβγαλε ἔξω ἀπὸ τὴν σπηλιά, καὶ τοῦ ἔδωκε μιὰ χοῦφτα χαλίκια γιὰ νὰ παίξῃ. Ἀλλὰ τὸ μωρὸ ἐξακολούθησε νὰ κλαίῃ.

Τότε ἡ γάτα ἅπλωσε τὸ τριχωτὸ πόδι της καὶ ἄγγισε τὸ μάγουλο τοῦ μωροῦ· αὐτὸ ἀμέσως ἐχαμογέλασε· καὶ ἡ γάτα ἐτρίφθηκε στὰ ὁλοστρόγγυλα γονατάκια καὶ τὸ ἐγαργάλισε μὲ τὴν ἄκρη τῆς οὐρᾶς της κάτω ἀπὸ τὸ παχουλὸ πηγοῦνι. Καὶ τὸ μωρὸ ἐγελοῦσε· καὶ ἡ γυναῖκα ποῦ τὸ ἄκουσε ἐχαμογέλασε.

Τότε ἡ νυχτερίδα, ἡ μικρὴ φαλακρὴ νυχτε-

ρίδα ποῦ ἐκρέμετο μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ κάτω μέσα 'στὴ σπηλιά, εἶπε· «Ὦ κυρά μου, ἕνα ἀγριόπαιδο τοῦ ἀγριόλογγου εἶνε ἔξω καὶ παίζει χαριτωμένα μὲ τὸ μωρό σου.»

«Εὐλογημένο νὰ εἶνε ὅπως καὶ ἂν τὸ λένε», εἶπεν ἡ γυναῖκα καὶ ἐσηκώθηκε ἐπάνω, «εἶχα πολλὴ ἐργασία σήμερα καὶ μὲ εὐκόλυνε.»

'Στὴ στιγμὴ καὶ 'στὸ λεπτό, ἀγάπη μου, τὸ τομάρι τοῦ ἀλόγου ποῦ ἐκρέμετο μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ κάτω μπροστὰ στὸ ἄνοιγμα τῆς σπηλιᾶς ἔπεσε... γιατὶ ἐνθυμήθηκε τὴ συμφωνία ποῦ εἶχε κάμει ἡ γυναῖκα μὲ τὴν γάτα· καὶ ὅταν ἡ γυναῖκα ἐπῆγε γιὰ νὰ τὸ ξανακρεμάσῃ, — ἀλήθεια, ἔτσι καθὼς τὸ λέω, — νὰ ἡ γάτα θρονιασμένη μέσα 'στὴ σπηλιά.

Λέει ἡ γάτα. «'Εγὼ εἶμαι, γιατὶ μ' ἐπαίνεσες, καὶ ἀπὸ τώρα καὶ ἐμπρὸς ἠμπορῶ νὰ μείνω 'στὴ σπηλιὰ γιὰ πάντα. Ὡς τόσῳ εἶμαι ἡ γάτα ποῦ πάει ὁλομόναχη καὶ ὅλα τὰ μέρη εἶνε τὸ ἴδιο γι' αὐτήν.»

*
* *

Τῆς γυναῖκας πολὺ τῆς κακοφάνηκε καὶ ἔσφιξε τὰ χείλη καὶ ἐπῆρε τὴν ρόκα της καὶ ἄρχισε νὰ γνέθῃ. 'Αλλὰ τὸ μωρὸ ἔκλαιε ποῦ ἡ γάτα εἶχε φύγει καὶ ἡ γυναῖκα δὲν κατώρθονε πλέον νὰ τὸ κάμῃ νὰ ἡσυχάσῃ. Εἶπε ἡ γάτα· «Πάρε τὴ μιὰ ἄκρη τοῦ νήματος ποῦ γνέθεις, δέσε σὲ μιὰ μικρὴ ρόκα καὶ ἄφησέ την ἔπειτα νὰ κυλιέται κατὰ γῆς καὶ θὰ σοῦ δείξω ἐγὼ κάτι μάγια ποῦ θὰ κάμουν τὸ μωρό σου νὰ γελᾷ τόσῳ δυνατὰ ὅσῳ τώρα κλαίει.» «Θὰ τὸ κάμω,' εἶπεν ἡ γυναῖκα, γιατὶ ἀπόκαμα πειά, ἀλλὰ δὲν θὰ σ' ἐπαινέσω.» 'Έδεσε τὸ νῆμα σὲ μιὰ μικρὴ ρόκα καὶ τὴν ἄφησε νὰ κυλιέται κατὰ γῆς· τότε ἡ γάτα ἄρχισε νὰ τὴν κυνηγᾷ καὶ νὰ τὴν σπρώχνῃ μὲ τὸ πόδι της, καὶ νὰ πέφτῃ ἀνάσκελα καὶ νὰ τὴν τινάζῃ ἀπὸ 'πάνω της ἕως ποῦ τὸ μωρὸ ἐγέλασε τόσῳ δυνατὰ ὅσῳ εἶχε κλάψῃ καὶ ἔπαιξε τόσῳ πολὺ ὥστε ἀπόκαμε πειὰ καὶ ἔγυρε νὰ κοιμηθῇ μὲ τὴν γάτα 'στὴν ἀγκαλιά του.

«Τώρα», εἶπεν ἡ γάτα «θὰ νανουρίσω τὸ μωρὸ μ' ἕνα νανούρισμα ποῦ δὲν θὰ τὸ ἀφίσῃ νὰ ξυπνήσῃ μιὰ ὁλόκληρη ὥρα.» Καὶ ἄρχισε νὰ νιαουρίζῃ πολὺ ψηλά, γλυκά, γλυκά, πολὺ ψηλὰ ἕως ποῦ τὸ μωρὸ ἀποκοιμήθηκε. 'Η γυναῖκα ἐχαμογέλασε καὶ εἶπε. «Μιὰ χαρὰ τὰ κατάφερες. Εἶσαι πολὺ ἐπιτήδεια γάτα.»

Στὴ στιγμὴ καὶ 'στὸ λεπτό, ἀγάπη μου, ὁ καπνὸς τῆς φωτιᾶς 'στὸ βάθος τῆς σπηλιᾶς κατέβηκε ὡσὰν σύννεφο ἀπὸ 'πάνω'... γιατὶ ἐνθυμήθηκε τὴ συμφωνία ποῦ ἔκαμε ἡ γυναῖκα μὲ τὴν γάτα· καὶ ὅταν τὸ σύννεφο διαλύθηκε, εἶνε ἀλήθεια, ἔτσι καθὼς τὸ λέω, νὰ ἡ γάτα θρονιασμένη κοντὰ 'στὴ φωτιά.

Λέει ἡ γάτα. «'Εγὼ εἶμαι· γιατὶ εἶνε ἡ δεύτερη φορὰ ποῦ μ' ἐπαίνεσες, καὶ τώρα ἔχω δικαίωμα νὰ καθήσω κοντὰ 'στὴ φωτιὰ ποῦ ζεσταίνει, καὶ νὰ καθήσω γιὰ πάντα. Ὡς τόσῳ εἶμαι ἡ γάτα ποῦ πηγαίνει μοναχή της, καὶ ὅλα τὰ μέρη εἶνε τὸ ἴδιο γι' αὐτήν.»

Τότε τῆς γυναῖκας τῆς κακοφάνηκε πολὺ καὶ ἄρχισε νὰ κάνῃ μάγια γιὰ νὰ μὴν ἐπαινέσῃ τρίτη φορὰ τὴν γάτα. 'Ηταν μάγια μυστικά, καὶ σὲ λίγο ἔγινε τέτοια ἡσυχία μέσα 'στὴ σπηλιὰ ποῦ ἕνα τόσο δά, μὰ τόσο δὰ ποντικάκι ἐβγῆκε ἀπὸ μιὰ σκοτεινὴ τρύπα καὶ ἄρχισε νὰ τρέχῃ μέσ' τὴ σπηλιά. «Ὦ ἐχθρά μου, γυναῖκα τοῦ ἐχθροῦ μου καὶ μητέρα τοῦ ἐχθροῦ μου,» εἶπεν ἡ γάτα, «τὸ ποντικάκι αὐτὸ εἶνε γιὰ τὰ μάγια ποῦ κάνεις;»

«Ὤ! Ὤ! Ἀ! βοήθεια! Ὄχι βέβαια, εἶπε ἡ γυναῖκα καὶ ἄφησε νὰ πέσῃ τὸ κόκκαλο τοῦ μεριοῦ καὶ ἐπήδησε ἐπάνω σ' ἕνα σκαμνὶ μπροστὰ 'στὴ φωτιὰ καὶ ἀνεσήκωνε τὰ μαλλιά της ὅπως ὅπως ἀπὸ φόβο μὴ ἀνεβῇ ἀπὸ αὐτὰ ἐπάνω τὸ ποντίκι. «Ἀ!» εἶπε ἡ γάτα ποῦ ἄνοιξε τέσσερα τὰ μάτια της. «Ὥστε τὸ ποντίκι δὲν θὰ μοῦ κάμῃ κακὸ ἂν τὸ φάω;»

«Ὄχι, εἶπε ἡ γυναῖκα, φάγε το γρήγορα καὶ θὰ σοῦ χρωστῶ αἰώνια χάρι.» 'Η γάτα μὲ ἕνα πήδημα ἔπιασε καὶ κατάπιε τὸ ποντίκι. Τότε ἡ γυναῖκα εἶπε. «Σ' εὐχαριστῶ παραπολύ. Κι' αὐτὸς ὁ πρῶτος φίλος δὲν πιάνει μὲ τόση γρηγοράδα τὰ ποντίκια. Θὰ εἶσαι πολὺ ἐπιτήδεια.»

Στὴ στιγμὴ καὶ 'στὸ λεπτό, ἀγάπη μου, τὸ ἀγγεῖο μὲ τὸ γάλα ποῦ ξεραίνονταν ἐμπρὸς 'στὴ φωτιὰ ἐρράγισε σὲ δυό,... γιατὶ ἐνθυμήθηκε τὴ συμφωνία ποῦ ἡ γυναῖκα εἶχε κάμει μὲ τὴν γάτα καὶ ὅταν ἡ γυναῖκα ἐπήδησε κάτω ἀπὸ τὸ σκαμνί, — ἀλήθεια ἔτσι καθὼς τὸ λέω, — νὰ ἡ γάτα ποῦ ἔπινε τὸ ζεστὸ καὶ ἄσπρο γάλα ποῦ εἶχε μείνῃ σ' ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ ἀγγεῖο. Λέει ἡ γάτα. «'Εγὼ εἶμαι. Γιατὶ μ' ἐπαίνεσες τρεῖς φοραὶς καὶ τώρα μπορῶ νὰ πίνω τὸ ζεστὸ καὶ ἄσπρο γάλα τρεῖς φοραὶς τὴν ἡμέρα ὅσῳ ζοῦμε. Ὡς τόσῳ εἶμαι πάντα ἡ γάτα ποῦ πάει ὁλομόναχη καὶ ὅλα τὰ μέρη εἶνε τὸ ἴδιο γι' αὐτήν.»

Τότε ἡ γυναῖκα ἐγέλασε καὶ ἔβαλε ἐμπρὸς 'στὴν γάτα ἕνα τσανάκι ζεστὸ μὲ ἄσπρο γάλα.

Μετάφρ. Χρ. Θ. Δαραλέξη. RUDYARD KIPLING

KNUT HAMSUN

ΠΑΝ *

Μυθιστόρημα

ΙΑ

Τὴν νύκτα ἄκουσα μέσα στὸν ὕπνο μου τὸν Λίσωπο, ποῦ σηκώθηκε ἀπὸ τὴν γωνιὰ καὶ γκρίνιαζε. 'Ισα-ἴσα ποῦ ὀνειρευόμουν πῶς ἤμουν στὸ κυνῆγι. Τὸ σιγαλὸ γαύγισμα ταίριαζε μὲ τὄνειρό μου καὶ δὲν μὲ ξύπνησε καθόλου. Στὰς δέκα τὸ πρωὶ βγῆκα ἀπὸ τὸ σπίτι μου. Στὸ χορτάρι ἐφαίνοντο σημάδια ἀπὸ περπατησιὰ ἀνθρώπου. Κάποιος εἶχε περάσει μπροστὰ ἀπὸ τὰ παράθυρά μου. Τὰ σημάδια ἐχάνοντο πέρα στὸν δρόμο.

'Η *'Εδουάρδα βγῆκε μπροστά* μου, μὲ τὰ μάγουλα κατακόκκινα, μὲ τὸ πρόσωπο χαρούμενο.

— Μ' ἐπεριμένατε πολλὴ ὥρα; μ' ἐρώτησε. Φοβήθηκα πῶς μ' ἐπεριμένατε.

Δὲν τὴν ἐπερίμενο, νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια· ἐκείνη μὲ εἶχε προλάβει.

— Κοιμηθήκατε καλά; τὴν ἐρώτησα· δὲν ἤξερα κ' ἐγὼ τί νὰ τῆς πῶ.

— Ὄχι· δὲν ἔκλεισα μάτι ὅλη τὴ νύκτα.

Μοῦ διηγήθηκε ὕστερα πῶς τὴν περισσότερη ὥρα τὴν ἐπέρασε στὴν καρέκλα μὲ τὰ μάτια κλεισμένα· ἔπειτα ἔκαμε ἕναν μικρὸ περίπατο.

— Κάποιος ἐπέρασε κοντὰ ἀπὸ τὸ καλύβι μου, εἶπα· τὸ πρωὶ εἶδα περπατισιὲς στὰ χορτάρια.

Ἄλλαξε χρῶμα καὶ μαύπιασε τὸ χέρι, χωρὶς νὰ πῇ τίποτε. Τὴν ἐκύτταξα στὰ μάτια.

— Μήπως εἴσαστε σεῖς;

— Ναί, εἶπε, καὶ ἀκούμπησε ἀπάνω μου. Δὲν πιστεύω νὰ σᾶς ξύπνησα, περπατοῦσα σιγὰ-σιγά. 'Εγὼ ἤμουν. Ἤθελα νὰ σᾶς ξαναϊδῶ,.. Εἶμαι ἐρωτευμένη μαζί σας.

ΙΒ

Καθεμέρα, ναί, καθεμέρα, τὴν ἀντάμωνα. Τί νὰ τὸ κρύψω; Μοῦ ἄρεσε νὰ τὴ βλέπω, ἡ καρδιά μου ἔκανε φτερά. Δυὸ χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε καὶ πάντα τὸ συλλογίζομαι. Αὐτὴ ἡ ἱστορία μὲ διασκεδάζει, μοῦ κάνει εὐχαρίστησι. Ὅσο γιὰ τὰ δυὸ πράσινα φτερὰ θὰ μιλήσω ἀργότερα.

'Εδίναμε συνεντεύξεις σὲ πολλὰ μέρη, κοντὰ στὸν νερόμυλο, στὸν μεγάλο δρόμο, καὶ στὸ καλύβι ἀκόμα. Ὅπου τῆς ἔλεγα, ἐρχότανε. «Καλημέρα!» μοῦ φώναζε πρώτη καὶ τῆς ἀπαντοῦσα: «Καλημέρα!»

— Εἶσαι χαρούμενος σήμερα, τραγουδᾷς, μοῦλεγε, μὲ σπίθες στὰ μάτια.

— Ναί, εἶμαι χαρούμενος. 'Εκεῖ στὸν ὦμο σου ἔχεις ἕνα σημάδι ἀπὸ σκόνι, ἀπὸ λάσπη· δὲν ξέρω ἀπὸ τί. Ἄφισέ με νὰ τὸ φιλήσω... Ναί, ἄφισέ με. Ὅ,τι εἶνε δικό σου, ὅτι ἔχεις στὸ κορμί σου, τὸ ἀγαπῶ. Χάνω τὸν νοῦ μου γιὰ σένα. Δὲν ἐκοιμήθηκα ὅλη τὴ νύκτα.

Καὶ ἦταν ἀλήθεια· ἦσαν νύκτες ποῦ δὲν ἐκοιμώμουν καθόλου.

'Επερπατούσαμε ὁ ἕνας στὸ πλευρὸ τοῦ ἄλλου, στὸν μεγάλο δρόμο.

— Τί ἰδέα ἔχεις γιὰ μένα; μ' ἐρωτοῦσε. Εἶμαι ὅπως μὲ θέλεις; Σοῦ φαίνομαι φλύαρη;... Ὄχι;... Πές μου τὴν ἰδέα σου. Κάποτε ἔχω τὸ προαίσθημα πῶς δὲν θὰ βγῇ σὲ καλό.

— Τί πρᾶγμα δὲν θὰ βγῇ σὲ καλό;

— Νά, σ' ἐμᾶς, δὲν θὰ μᾶς βγῇ σὲ καλό. Θέλεις πίστευσέ το, θέλεις ὄχι, κάτι μὲ κρυώνει: ἕνα κρύο, μιὰ παγωνιὰ μοῦ περνᾷ τὸ ραχοκόκαλο ὅταν σ' ἀγγίζω. Εἶνε ἀπὸ τὴν εὐτυχία!

— Κ' ἐγὼ τὸ ἴδιο· ἀνατριχιάζω ἀπὸ χαρὰ ὅταν σὲ βλέπω. Μὰ μὴ φοβᾶσαι, ὅλα θὰ βγοῦνε σὲ καλό. Στάσου νὰ σοῦ κτυπήσω τὴς πλάτες, νὰ σὲ ζεστάνω.

'Εκείνη μοῦ ξεφεύγει, ἐγὼ τὴν κτυπῶ δυνατά, ἔτσι γιὰ νὰ χορατέψω, καὶ τὴν ἐρωτῶ μὲ γέλια, ἂν τῆς ἀρέσῃ.

— Ἄχ! ὄχι!... Ἄφισε τὴς εὐγένειες. Μὴ μοῦ κτυπᾷς τὴς πλάτες!

Αὐτὴ ἡ φράσις!... Τί τόνος ἀπελπισίας σ' αὐτὰ λόγια: «Ἄφισε τὴς εὐγένειες..!»

Προχωρήσαμε στὸν μεγάλο δρόμο. Θὰ τὴν πειράξῃ τάχα νὰ τῆς εἰπῶ ἕνα χωρατό; Ἂς ἰδοῦμε. Τῆς διηγοῦμαι:

* Ἴδε σελ. 54.

— Θυμοῦμαι κάποτε ποῦ εἶμαστε σὲ μιὰ ἔκδρομὴ μ' ἕλκυθρο. Ἕνα κορίτσι ἔβγαλε ἀπὸ τὸ λαιμό της ἕνα φουλάρι ἄσπρο καὶ μοῦ τὸ τύλιξε στὸ λαιμό μου. Τὸ βράδυ τῆς εἶπα: «Αὔριο τὸ πρωὶ θὰ σᾶς στείλω πίσω τὸ φουλάρι σας πλυμένο!— Ὄχι, δῶστε μοῦ το ἀμέσως, μοῦ εἶπ' ἐκείνη, θέλω νὰ τὸ κρατήσω ἔτσι ὅπως τὸ φορούσατε.» Ὕστερ' ἀπὸ τρία χρόνια τὸ ξαναβρίσκω τὸ κορίτσι. «Τὸ φουλάρι!» τῆς λέω. Μοῦ τῶφερε μέσα σ' ἕνα χαρτί, ἄπλυτο ὅπως ἦτον... Τὸ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου.

Ἡ Ἐδουάρδα μοῦρριξε μιὰ ματιά.

— Καὶ ὕστερα;

— Αὐτὸ ἦταν ὅλο. Μὰ ἔχει κάτι τι ποῦ μ' ἀρέσει.

Τσιμουδιά!

— Ποῦ εἶνε αὐτὸ τὸ κορίτσι τώρα;

— Στὸ ἐξωτερικό.

Ἀφίσαμε αὐτὸ τὸ ζήτημα. Μὰ τὴν ὥρα ποῦ μ' ἀποχαιρετοῦσε, μοῦ εἶπε:

— Καληνύκτα! Καὶ μὴ συλλογίζεσαι πιὰ αὐτὸ τὸ κορίτσι. Ἔ; Ἐγώ, μονάχα ἐσένα συλλογίζομαι.

Τὴν ἐπίστευα. Μοῦ ἐφαινότανε εἰλικρινὴς καὶ αὐτὸ μοῦφθανε. Τὴν ἀκολούθησα λιγάκι.

— Σ' εὐχαριστῶ, Ἐδουάρδα.

Κ' ἐπρόσθεσα μὲ ὅλη μου τὴν ψυχή:

— Εἶσαι πολὺ καλὴ μ' ἐμένα. Σοῦ εἶμαι εὐγνώμων ποῦ ἐδέχθηκες τὸν ἔρωτά μου. Ὁ Θεὸς θὰ σοῦ τὸ πληρώσῃ. Πολλοὶ ἄλλοι καλλίτεροί μου θὰ σὲ ἤθελαν. Μὰ ἐγὼ εἶμαι ὅλος δικός σου, σὲ ἀγαπῶ τρελλά, σοῦ τόρκίζομαι στὴν ψυχή μου, τὴν ἀθάνατη. Τί συλλογίζεσαι; Τὰ μάτια σου εἶνε δακρυσμένα.

— Δὲν ἔχω τίποτε... Μοῦ φάνηκε παράξενο νὰ μοῦ λὲς πῶς ὁ Θεὸς θὰ μοῦ τὸ πληρώσῃ. Λὲς κάτι πράγματα ποῦ... Σ' ἀγαπῶ τόσο πολύ.

Πετάχθηκε στὸν λαιμό μου, μέσ' στὴ μέση τοῦ δρόμου καὶ μ' ἐφίλησε δυνατά.

Ὅταν ἔμεινα μόνος, χώθηκα μέσα στὸ δάσος, ἤθελα νὰ κρυφθῶ, νὰπομονωθῶ μὲ τὴν εὐτυχία μου. Ξαναγύρισα ὅμως τρέχοντας στὸν δρόμο, γιὰ νὰ ἰδῶ μήπως ἦταν κανένας κρυμμένος καὶ μᾶς ἔβλεπε. Δὲν εἶδα κανένα.

ΙΓ

Καλοκαιρινὲς νύκτες, ἡ θάλασσα λάδι, ἀπέραντη σιωπὴ κάτω ἀπὸ τὸ δάσος. Καμμιὰ φωνή, κανένας θόρυβος στὸν μεγάλο δρόμο. Ἡ καρδιά μου ξεχείλιζε, σὰν νὰ εἶχα πιεῖ δυνατὸ κρασί.

Τὰ κουνούπια μπαίνουν στὸ δωμάτιό μου· τὰ τραβᾷ ἡ λάμψις τῆς γωνιᾶς μου καὶ ἡ μυρωδιὰ ἑνὸς πουλιοῦ ποῦ ψήνω. Ἕνα κοπάδι μικρὰ ἔντομα πετοῦν κάτω ἀπὸ τὴ στέγη μου, βουζουνίζουν στ' αὐτιά μου καὶ μιὰ ἀνατριχίλα χύνεται στὴς φλέβες μου. Ὕστερα πᾶνε καὶ κάθονται ἀπάνω στὴν μπαρουτοθήκη μου. Κάποια ἀπ' αὐτὰ μοῦ φαίνονται πῶς μοιάζουν μὲ ἀνθρώπινες σκέψεις, ποῦ πετοῦν καὶ φεύγουν.

Βγαίνω ἀπ' τὸ καλύβι μου καὶ ἀφιγκράζομαι. Τίποτε, ἀπολύτως τίποτε, τὸ πᾶν κοιμᾶται. Μυριάδες κωλοφωτιὲς σκορπίζουν λάμψεις στὸν ἀέρα. Στὸ σύνορο τοῦ δάσους φουντώνει ἡ φτέρη. Ἡ ἐρείκη ἀνθίζει. Πόσο τἀγαπῶ, τὰ ταπεινὰ αὐτὰ λουλούδια. Σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου, γιὰ ὅλα τὰ λουλουδάκια ποῦ καμάρωσα. Ἀπλώθηκαν κάτι μικρὰ τρανταφυλλάκια στὸν δρόμο μου, ποῦ ὅταν τὰ συλλογίζωμαι κλαίω ἀπ' τὴν ἀγάπη τους. Κοντά μου ἀκόμη τὰ μικρὰ ἀγριογαρούφαλα μοῦ στέλλουν τὴς εὐωδιές τους.

Ἔξαφνα μεγάλα λευκάνθεμα ἀνθίζουν ἀνοίγουν τὰ φυλλοκάρδια τους καὶ ἀνασαίνουν. Τριγυριστάδες φτερωτοὶ τρυπώνουν ἀνάμεσα στὰ φύλλα τους καὶ τὸ φυτὸ ἀναγαλλιάζει καὶ τρέμει σύσσωμο, ὡς τὴ ρίζα του. Τριγυρίζω ἀπὸ λουλούδι σὲ λουλούδι. Ὅλα εἶνε μεθυσμένα. Μεθυσμένα λουλουδάκια, τὰ βλέπω ποῦ μεθοῦνε γλυκὰ-γλυκά.

Νοιώθω ἕνα ἐλαφρότατο βῆμα, μιὰ πνοὴ μὲ χαϊδεύει, ἕνα χαρούμενο «καλησπέρα!..» — πέφτω στὸ χῶμα καὶ φιλῶ τὰ γόνατά της καὶ τὸ φτωχικό της φόρεμα.

Σβύνω ἀπ' τὴν εὐτυχία καὶ ξαναλέω χίλιες φορές:

— Καλησπέρα, Ἐδουάρδα!

Ἐκείνη ψιθυρίζει:

— Πόσο μ' ἀγαπᾷς!

— Δὲν φαντάζεσαι πόσο εἶμαι εὐτυχισμένος! Εἶσαι δική μου. Καμμιὰ γυναῖκα δὲν ἔχει τὴν ὠμορφιά σου. Κάποτε κοκκινίζω ἀπὸ τὴ χαρά μου, σὰν συλλογίζομαι πῶς σ' ἀγαπῶ.

— Γιατί μ' ἀγαπᾷς τόσο πολὺ σήμερα τὸ βράδυ;

Γιὰ χίλιους δυὸ λόγους τὴν ἀγαποῦσα τόσο πολύ. Ἔφθανε μόνο νὰ τὴν συλλογισθῶ. Ὤ! ἐκεῖνο τὸ βλέμμα της, κάτω ἀπ' τὰ καμαρωτά της φρύδια, κ' ἐκεῖνο τὸ γλυκό, μελαχροινό της πρόσωπο!

— Πῶς νὰ μὴ σ' ἀγαπῶ! Εὐχαριστῶ τὸ κάθε δένδρο, τὸ καθετὶ τριγύρω μου, σὰν σὲ

βλέπω καλὰ καὶ χαρούμενη. Μία φορὰ σ' ἕνα χορό, μιὰ νέα, ποῦ δὲν τὴν ἐγνώριζα, καθότανε χωρὶς νὰ χορεύῃ· κανένας δὲν τὴν ἐπρόσεχε. Τὸ πρόσωπό της μοῦκαμε ἐντύπωσι. Τῆς εἶπα νὰ χορέψωμε μαζί. Ἐκείνη κούνησε τὸ κεφάλι της. «Δὲν χορεύετε, δεσποινίς;» Μοῦ ἀποκρίθηκε: «Τὸ παρατηρήσατε; Ὁ πατέρας μου ἦτον πολὺ ὡραῖος ἄνδρας· ἡ μητέρα μου εἶχε μιὰ ὠμορφιά, ἄλλο πρᾶμα. Ἀγαποῦσαν τρελλὰ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Κ' ἐγὼ εἶμαι κουτσή!»

— Ἂς καθίσωμε, εἶπε ἡ Ἐδουάρδα. Καθίσαμε ἀπάνω στοὺς θάμνους.

— Ξέρεις τί εἶπε μιὰ φιλενάδα μου γιὰ σένα; εἶπε ἡ Ἐδουάρδα. Πῶς ἔχεις ἕνα βλέμμα θηρίου, κι' ὅταν τὴν κυττάζῃς τρελλαίνεται γιὰ σένα· τῆς φαίνεται πῶς τὴ ματιά σου τὴν νοιώθει ἀπάνω στὸ πρόσωπό της

Αἰσθάνθηκα μιὰ χαρὰ μέσα μου, ὄχι ἀπὸ ματαιοδοξία γιὰ τὰ λόγια ποῦ ἄκουσα, ἀλλὰ γιατὶ μοῦ τἄλεγε ἡ Ἐδουάρδα. Δὲν συλλογιζόμουν ἄλλην ἀπ' αὐτήν. Αὐτὴ τάχα τί ἰδέα εἶχε γιὰ τὴ ματιά μου; Τὴν ἐρώτησα:

— Ποιὰ εἶνε αὐτὴ ἡ φιλενάδα σου;

— Δὲν σοῦ τὴ λέω. Εἶνε ἕνα κορίτσι ποῦ ἦταν μαζί μας προχθὲς στὸ νησάκι.

Ἀλλάξαμε ὁμιλία.

— Ὁ πατέρας μου θὰ φύγῃ σὲ λίγο γιὰ τὴ Ρωσσία, μοῦ εἶπε. Ὅταν φύγῃ, σχεδιάζω νὰ κάμωμε ἕνα μακρυνὸ περίπατο. Πῆγες ποτέ σου στὰ «Νησάκια;» Θὰ πάρωμε μαζί μας δύο πανέρια μὲ μποτίλλιες κρασί... οἱ κυρίες τοῦ πρεσβυτερίου θὰ εἶνε μαζί μας... ὁ πατέρας μοῦδωκε τὸ κρασί. Μὰ δὲν θὰ γυρίσῃς πιὰ νὰ ἰδῇς τὴ φιλενάδα μου, ἔ; Ἂν δὲν μοῦ τὸ ὑποσχεθῇς δὲν θὰ σὲ πάρω μαζί μας.

Χωρὶς νὰ πῇ ἄλλη λέξι ἔπεσε στὸν λαιμό μου καὶ κάρφωσε τὰ μάτια της ἀπάνω μου, λαχανιασμένη. Τὸ βλέμμα της ἦτον αὐστηρό. Σηκώθηκα καὶ τῆς εἶπα ταραγμένος:

— Λοιπὸν ὁ πατέρας σου φεύγει στὴ Ρωσία;

— Γιατί σηκώθηκες ἔτσι ἄξαφνα;

— Εἶνε ἀργά, Ἐδουάρδα... Τὰ λευκάνθεμα σφαλοῦν, ὁ ἥλιος ἀνατέλλει, ξημερώνει.

Τὴν συνώδευσα μέσα ἀπὸ τὸ δάσος κ' ἔπειτα τὴν ἀκολούθησα πολλὴ ὥρα μὲ τὸ βλέμμα. Πρὶν χαθῇ ἀπὸ μπροστά μου, γύρισε καὶ μοῦ φώναξε μὲ πνιγμένη φωνή: «Καληνύκτα». Σὲ λιγάκι ἡ θύρα τοῦ σιδηρουργοῦ ἄνοιξε, ἕνας ἄνδρας μὲ ἄσπρο πουκάμισο βγῆκε ἀπὸ μέσα, κύτταξε τριγύρω του, κατέβασε τὸ καπέλο του στὸ μέτωπο καὶ τράβηξε στὸν δρόμο τοῦ Σίριλουνδ.

Τὸ καληνύχτισμα τῆς Ἐδουάρδας ἀντηχοῦσε ἀκόμα στ' αὐτιά μου.

ΙΔ

Ἡ χαρὰ μεθᾷ τὸν ἄνθρωπο. Ρίχνω μιὰ τουφεκιὰ καὶ μιὰ ἠχὼ ἀλησμόνητη πετᾷ ἀπ' τὸ ἕνα βουνὸ στὸ ἄλλο, χύνεται στὴ θάλασσα καὶ βουΐζει στ' αὐτιὰ κάποιου τιμονιέρη, ἀποκαμωμένου ἀπὸ τὴς ἀγρύπνιες. Τί μὲ κάνει τάχα νὰ μεθῶ ἔτσι; Μία σκέψις ξαφνική, μία ἀνάμνησις, ἕνας ἦχος ἀπ' τὸ δάσος, ἓν ἀνθρώπινο πλάσμα.. Τὴν συλλογίζομαι· σταματῶ στὸν δρόμο μου καὶ τὴν συλλογίζομαι ἀκόμα καὶ μετρῶ τὰ λεπτὰ τῆς ὥρας, ποῦ περνοῦν.

Μὲ πιάνει δίψα καὶ πίνω ἀπὸ ἕνα ποταμάκι. Κάνω ἑκατὸ βήματα μπροστὰ κ' ἑκατὸ πίσω. Ἔπειτα σκέπτομαι πῶς εἶνε ἀργά.

Ἕνας μῆνας πέρασε— ἕνας μῆνας δὲν εἶνε τίποτε. Καὶ οὔτε ἕνα πετραδάκι στὸν δρόμο μας. Ὁ Θεὸς ξέρει πόσο γρήγορα πέρασε αὐτὸς ὁ μῆνας γιὰ μένα! Οἱ νύχτες ὅμως εἶνε κάποτε πολὺ μεγάλες. Γιὰ νὰ σκοτώσω τὴν ὥρα, μοῦρχεται ἡ ἰδέα νὰ βρέξω τὸν σκοῦφο μου στὸ ποταμάκι καὶ ὕστερα νὰ τὸν στεγνώσω.

Ἐλογάριαζα τὸν καιρὸ μὲ τὴς νύχτες. Ἦσαν νύχτες ποῦ δὲν ἔβλεπα καθόλου τὴν Ἐδουάρδα. Κάποτε μάλιστα δύο νύχτες κατὰ σειρὰ δὲν ἦλθε ἡ Ἐδουάρδα. Δυὸ νύχτες!... Τίποτε ἔκτακτο δὲν μοῦ συνέβη. Καὶ ὅμως εἶχα τὴν συναίσθησιν, ὅτι ἡ εὐτυχία μου εἶχε φθάσει στὸ ἀπόγειον.

Εἶχε φθάσει πραγματικῶς;

— Ἐδουάρδα, εἶδες πόσο ταραγμένο εἶνε τὸ δάσος αὐτὴ τὴ νύχτα; Κάποια βουβὰ βουητὰ χύνονται ἀπ' τοὺς λόφους, τὰ μεγάλα φύλλα τρέμουν. Ἴσως κάποιο ἀπόκρυφο μυστήριο τελεῖται. Μὰ δὲν ἤθελα νὰ εἰπῶ γι' αὐτό. Ἕνα πουλὶ κελαϊδεῖ ψηλὰ ἐκεῖ· εἶν' ἕνας μελισσοφάγος. Δυὸ νύχτες τώρα φωνάζει στὸ ἴδιο μέρος, σὰν νὰ προσκαλῇ κάποιον. Ἀκοῦς τὸ μονότονο κελάϊδημά του;

— Ναί, τ' ἀκούω. Μὰ γιατὶ μ' ἐρωτᾷς;

— Τίποτε. Εἶνε δύο νύχτες ποῦ κελαϊδεῖ ἔτσι: αὐτὸ ἤθελα νὰ σοῦ εἰπῶ... Σ' εὐχαριστῶ, ποῦ ἦλθες, ἀγαπημένη μου! Σ' ἐπερίμενα αὐτὸ τὸ βράδυ ἡ αὔριο καὶ ἤμουν εὐτυχὴς μὲ τὴν ἐλπίδα πῶς θὰ ἔλθῃς.

— Κ' ἐγὼ δὲν ἔβλεπα πότε θὰ περάσῃ ἡ ὥρα. Πάντα ἐσένα συλλογίζομαι, μάζεψα μάλιστα τὰ κομμάτια τοῦ ποτηριοῦ ποῦ ἔσπασες

— θυμᾶσαι; — καὶ τὰ φύλαξα. Ὁ πατέρας μου ἔφυγε χθὲς τὴ νύκτα, γι' αὐτὸ δὲν ἦλθα: εἶχα τὴς ἑτοιμασίες τοῦ ταξειδιοῦ. Ἤξερα πῶς μὲ περιμένεις ἐδῶ καί, ἐκεῖ ποῦ ἑτοίμαζα τὰ πράγματά του, ὅλο ἔκλαια.

Δύο νύχτες εἶχαν περάσει ὅμως. Τί ἔκανε τὴν πρώτη νύχτα; Καὶ γιατὶ δὲν ἔλαμπε στὰ μάτια της ἡ ἴδια χαρὰ σὰν καὶ ἄλλοτε;

Μιὰ ὥρα πέρασε. Ὁ μελισσοφάγος σώπασε. Τὸ δάσος ἔμεινε βουβὸ καὶ ἀκίνητο. Μὰ ὄχι, τίποτε δὲν ἐτάρασσε τὴν εὐτυχία μας. Τὸ καθετὶ ἦτον σὰν καὶ πρῶτα· μοῦ ἄπλωσε τὸ χέρι της καὶ μ' ἐκύτταξε ἐρωτικά

— Λοιπὸν αὔριο; τῆς εἶπα.

— Ὄχι αὔριο.

Δὲν τὴν ἐρώτησα τὸ γιατί. Ἐκείνη ξαναεῖπε γελαστή:

— Αὔριο ἔχομε τὴν ἐκδρομή μας. Ἐλογάριαζα νὰ σοῦ κάμω μιὰ ἔκπληξι· μὰ φαίνεσαι τόσος λυπημένος, ποῦ προτιμῶ νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ ἀπὸ τώρα... Ἤθελα νὰ σοῦ στείλω μία γραπτὴ πρόσκλησι.

Ἕνα μεγάλο βάρος σηκώθηκε ἀπ' τὴν καρδιά μου.

Μ' ἀποχαιρέτησε μ' ἕνα κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ. Ἐγὼ τῆς εἶπα χωρὶς νὰ κινηθῶ ἀπ' τὴ θέσι μου.

— Πόσος καιρὸς εἶνε ποῦ μάζεψες τὰ κομμάτια τοῦ ποτηριοῦ;

— Πόσος καιρός;

— Εἶνε μία ἑβδομάδα; Δύο ἑβδομάδες;

— Ἴσως δύο... Μὰ γιατὶ μ' ἐρωτᾷς;... Θὰ σοῦ εἰπῶ τὴν ἀλήθεια, χθὲς τὰ μάζεψα.

Χθές... Ἀκόμα χθὲς μὲ εἶχε στὸν νοῦ της! Ἡσύχασα.

ΙΕ

Οἱ δύο βάρκες περίμεναν στὸ γιαλό. Σὲ λίγο εἴμεθα μέσα. Ἀρχίσαμε τὰ τραγούδια καὶ τὴς φλυαρίες. Τὰ «Νησάκια» ἦσαν ἀνοιχτὰ στὸ πέλαγος, πέρα ἀπὸ τὸ μεγάλο νησάκι. Στὸ ταξίδι, ποῦ κράτησε ἀρκετὴ ὥρα, ἀλλάζαμε ὁμιλίες ἀπὸ τὸ ἕνα πλοῖο στὸ ἄλλο. Ὁ γιατρὸς φοροῦσε ἀνοιχτὰ ροῦχα, σὰν τῆς κυρίες· ποτὲ δὲν τὸν εἶχα ἰδεῖ τόσο εὔθυμο· τώρα ἀνακατευότανε κι' αὐτὸς στὴς ὁμιλίες, δὲν ἔμενε σιωπηλὸς σὰν ἄλλοτε. Μοῦ φάνηκε πῶς ἦταν λιγάκι στὸ κέφι. Ὅταν πατήσαμε τὴ στεριά, ἔβγαλε ἕνα μικρὸ λόγο καὶ μᾶς εὐχήθηκε σὲ ὅλους τὸ «καλῶς ὥρισες». Εἶπα ἀπὸ μέσα μου: Ἡ Ἐδουάρδα θὰ τοῦ εἶπε νἀναλάβῃ τὰ καθήκοντα τοῦ ἀμφιτρύωνος.

Ἦτον περιποιητικώτατος μὲ τὴς κυρίες. Πρὸς τὴν Ἐδουάρδα ἐφέρετο μὲ μιὰ εὐγένεια, μιὰ ἀγάπη, σχεδὸν πατρική, καὶ μὲ κάποια σχολαστικότητα ποῦ πολλὲς φορὲς τὴν εἶχα παρατηρήσει. Ἐκείνη παραδείγματος χάριν εἶπε: «Γεννήθηκα στὰ τριανταοκτώ». Ἐκεῖνος τὴν διώρθωσε ἀμέσως: «Θέλετε νὰ εἴπετε εἰς τὰ χίλια ὀκτακόσια τριάκοντα ὀκτώ». Ὅταν μιλοῦσα ἐγώ, ἄκουε προσεκτικά, χωρὶς νὰ δείχνῃ τὴν παραμικρὴ περιφρόνησι.

Ἕνα κορίτσι ἦλθε καὶ μὲ χαιρέτησε. Καθὼς δὲν τὴν ἀνεγνώρισα ἀμέσως, εἶπα μερικὰ μασημένα λόγια κ' ἐκείνη ἄρχισε τὰ γέλια. Ἦτον μία ἀπ' τὴς κόρες τοῦ γενικοῦ ἐφόρου, ποῦ τὴν εἶχα γνωρίσει στὸν πρῶτο μας περίπατο στὸ νησάκι καὶ τὴν εἶχα μάλιστα προσκαλέσει νὰ ἔλθῃ στὸ καλύβι μου. Εἴπαμε λίγα λόγια μαζί.

Μία-δύο ὧρες πέρασαν μὲ τὰ ψέμματα. Ἄρχισα νὰ βαρειοῦμαι καὶ ὅλο μὲ κερνοῦν καὶ ὅλο πίνω. Ἀνακατεύομαι μὲ ὅλες τὴς παρέες καὶ πιάνω ὁμιλίες δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ καὶ τὴν παθαίνω συχνά. Ἔχω χαμένα τὰ νερά μου καὶ καθὼς δὲν ξέρω τὴν τέχνη ν' ἀπαντῶ σὲ κάθε περιποίησι, ποῦ μοῦ κάνουν, λέω ἀλλ' ἀντ' ἄλλων ἢ βουβαίνομαι κι' αὐτὸ μὲ στενοχωρεῖ πολύ.

Μπροστὰ στὴ μεγάλη πέτρα, ποῦ τὴν ἔχομε γιὰ τραπέζι, ὁ γιατρὸς μιλεῖ μὲ μεγάλες χειρονομίες.

— Ἡ ψυχή, τί εἶνε ἡ ψυχή; λέει.

Ἡ κόρη τοῦ γενικοῦ ἐφόρου τὸν εἶχε πῇ ἐλευθερόφρονα: μήπως καθένας δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ σκέπτεται ἐλευθέρως; Λένε—ἐξακολουθοῦσε—πῶς ἡ κόλασις εἶνε σὰ μία ὑπόγειος κατοικία καὶ ὁ διάβολος εἶνε σὰν ἀρχηγὸς ἐκεῖ κάτω. Λοιπὸν εἶνε μία Μεγαλειότης. Ἔπειτα, ὁμιλῶν γιὰ τὸ ἱερὸ τῆς ἐκκλησίας, τὸ περιέγραφε μ' αὐτὰ τὰ λόγια: ἕνας Χριστός, μερικοὶ Ἑβραῖοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ νερὸ μεταμορφωμένο σὲ κρασί. Πολὺ καλά. Καὶ ὁ Χριστὸς εἶχε ἕνα φωτοστέφανο γύρω ἀπ' τὸ κεφάλι του. Καὶ τί εἶνε ὁ φωτοστέφανος; Ἕνα μικρό, κίτρινο στεφανάκι.

Δύο κυρίες σταύρωσαν τὰ χέρια τους, ξαφνισμένες ἀπ' τὰ λόγια ποῦ ἔλεγε. Ὁ γιατρὸς κύτταξε νὰ τὰ μπαλώσῃ κ' ἐπρόσθεσε, μ' ἕνα ὕφος ἀστεῖο:

— Εἶνε τρομερὸ αὐτὸ ποῦ εἶπα, ἔ; Τὸ καταλαβαίνω καὶ μόνος μου. Μὰ ὅταν τὸ πῇ κανένας καὶ τὸ ξαναπῇ ἑπτὰ-ὀκτὼ φορὲς δὲν θὰ φαίνεται πιὰ τόσο τρομερό... Κυρίες μου, ἐπιτρέψατέ μου νὰ λάβω τὴν τιμὴν νὰ προπίω εἰς ὑγείαν σας.

Ἐγονάτισε στὰ χόρτα μπροστὰ στὴς δύο κυρίες, ἔβγαλε τὸ καπέλο του μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι καὶ ἄδειασε τὸ ποτῆρι του μὲ μιὰ ρουφιξιά. Τὸ θάρρος του μ' ἐνθουσίαζε. Θὰ τοῦ ἐπρότεινα νὰ τσουγκρίσωμε τὰ ποτήρια μας, ἀλλὰ τὸ δικό του ἦτον ἄδειο.

Ἡ Ἐδουάρδα κάρφωσε τὰ μάτια της ἀπάνω μου. Τὴν ἐπλησίασα καὶ τῆς εἶπα:

— Θὰ παίξωμε «τὴ χήρα» σήμερα;

Σηκώθηκε καὶ μοῦ εἶπε ταραγμένη:

— Πρόσεχε νὰ μὴ μοῦ μιλήσῃς μὲ τὸ σὺ ἐδῶ πέρα.

Δὲν τῆς εἶχα μιλήσει μὲ τὸ σύ. Ἐπῆγα παραπέρα καὶ δὲν ἔβλεπα πότε νὰ περάσῃ ἡ ὥρα. Ἂν εἶχα ἄλλο πλοῖο στὴ διάθεσί μου, θὰ γύριζα στὸ σπίτι μου. Ὁ Αἴσωπος δεμένος στὸ καλύβι συλλογιζότανε τάχα τὸν ἀφέντη του; Ὅσο γιὰ τὴν Ἐδουάρδα, αὐτὴ δὲν μὲ συλλογιζότανε καθόλου, γιατὶ ἔλεγε πόσο θὰ ἦτον εὐχαριστημένη νὰ κάνῃ ταξείδια, νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ ἄλλα μέρη ἀπ' αὐτά. Τὰ μάγουλά της κοκκίνιζαν, μόνο μὲ τὴν ἰδέαν αὐτή· καὶ τόσο τὴν ἔπιανε ὁ ἐνθουσιασμὸς ποῦ ἔχανε τὰ λόγια της:

— Δὲν θὰ ὑπῆρχε περισσότερο πιὸ εὐτυχὴς ἄνθρωπος ἀπὸ μένα, τὴν ἡμέρα ποῦ...

— Περισσότερον εὐτυχής... διώρθωσε ὁ γιατρός.

— Τί εἴπατε;

— Περισσότερον εὐτυχής.

— Δὲν σᾶς καταλαβαίνω.

— Εἴπατε: «περισσότερο πιὸ εὐτυχὴς ἀπὸ μένα».

— Ἀ! μὲ συγχωρεῖτε... Δὲν θὰ ὑπῆρχε πιὸ εὐτυχὴς ἄνθρωπος ἀπὸ μένα, τὴν ἡμέρα ποῦ θὰ μποροῦσα νὰ φύγω γιὰ ἕνα μακρινὸ ταξεῖδι. Αἰσθάνομαι νοσταλγία δὲν ξέρω γιὰ ποίους ξένους οὐρανούς.

Ἤθελε νὰ ταξειδεύσῃ· δὲν μὲ συλλογιζότανε πιὰ ἐμένα! Τὸ πρόσωπό της μοῦλεγε πῶς μὲ εἶχε ξεχάσει. Τί μποροῦσα νὰ κάμω; Μὰ μοῦ ἦταν σκληρὸ νὰ τὸ βλέπω ἔτσι γραμμένο στὸ πρόσωπό της. Ἡ ὥρα ἦτον χρόνος, ἀπελπισία! Ἐπρότεινα νὰ γυρίσωμε, μὲ τὴν πρόφασι πῶς ἦτο ἀργά, πῶς ὁ Αἴσωπος μὲ πρόσμενε δεμένος στὸ καλύβι μου. Οὔτε περνοῦσε κἂν ἀπὸ τὸ μυαλὸ κανενὸς νὰ γυρίσωμε πίσω.

Γιὰ τρίτη φορὰ γύρισα καὶ ξαναμίλησα στὴν κόρη τοῦ ἐφόρου, μὲ τὴν βεβαιότητα πῶς αὐτὴ εἶχε εἰπῇ στὴν Ἐδουάρδα γιὰ τὸ ἄγριο βλέμμα μου. Τσουγκρίσαμε τὰ ποτήρια μας. Τὰ μάτια της ἀνήσυχα, τρεμουλιαστά, ἦσαν ὁλοένα προσηλωμένα ἀπάνω μου.

— Δὲν σᾶς φαίνεται, δεσποινίς, πῶς ἐδῶ οἱ ἄνθρωποι μοιάζουν μὲ τὸ σύντομο καλοκαῖρι σας; Εἶνε ἄστατοι καὶ γοητευτικοὶ σὰν κι' αὐτό.

Μιλοῦσα δυνατὰ ἐξεπίτηδες. Μὲ τὸν ἴδιο τόνο προσκάλεσα πάλι τὴν νέα, νὰ ἔλθῃ νὰ ἰδῇ τὸ καλύβι μου. — «Θὰ μοῦ κάμετε μεγάλη χάρι» ἐφώναξα, μέσα στὴ στενοχωρία μου. Καὶ συλλογιζόμουν τί θὰ μποροῦσα νὰ τῆς χαρίσω, ὅταν θὰ ἐρχότανε: δὲν εὕρισκα ἄλλο ἀπὸ τὴν μπαρουτοθήκη μου.

Μοῦ ὑποσχέθηκε πῶς θὰ ἔλθῃ.

Ἡ Ἐδουάρδα, μὲ τὸ πρόσωπο γυρισμένο ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος, μ' ἄφινε νὰ μιλῶ. Ἄκουε τὴς γενικὲς ὁμιλίες καὶ κάποτε ἔβαζε καὶ αὐτὴ τὸν λόγο της. Ὁ γιατρὸς ἐκύτταζε τὰ χέρια τῶν κοριτσιῶν καὶ τοὺς ἔλεγε τὴν μοῖρα τους. Τὰ χέρια τὰ δικά του ἦσαν μικρὰ καὶ λεπτοκαμωμένα καὶ φοροῦσε ἕνα δακτυλίδι στὸ δάκτυλο. Ἐγὼ ἀποκαμωμένος κάθισα κάμποση ὥρα μακρυά, μοναχός μου, σὲ μιὰ πέτρα. Εἶχε ἀρχίσει νὰ βραδειάζῃ.

«Κάθομαι μοναχός μου ἐδῶ, ἔλεγα μὲ τὸν ἑαυτό μου. Ἐκείνη ποῦ θὰ εἶχε τὴ δύναμι νὰ μὲ σηκώσῃ ἀπ' τὴ θέσι αὐτή, μ' ἀφίνει ἔρημο. Ἂς ἦνε· δὲν μὲ μέλλει».

Ἕνα αἴσθημα μοναξιᾶς μοῦ ἔσφιγγε τὸ στῆθος. Ἄκουα τὴς φλυαρίες τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου. Ἡ Ἐδουάρδα γελοῦσε. Ὅταν ἄκουσα τὸ γέλιο αὐτό, πετάχθηκα ἀπάνω καὶ προχώρησα πρὸς τοὺς ἄλλους. Δὲν μποροῦσα νὰ κρατηθῶ καὶ ἄρχισα νὰ λέω:

— Μοῦ ἦλθε ἡ ἰδέα πῶς θὰ σᾶς ἄρεσε νὰ ἰδῆτε τὸ κουτὶ μὲ τὴς ψεύτικες πεταλοῦδες ποῦ κάνω, γιὰ δολώματα... Νά το... Μὲ συγχωρεῖτε πῶς δὲν τὸ συλλογίσθηκα προτήτερα. Κυττάξετέ το, θὰ μοῦ κάμετε μεγάλη εὐχαρίστησι. Κυττάξετε ὅλες τὴς πεταλούδες μία-μία· ἔχω κόκκινες καὶ κίτρινες.

Κρατοῦσα τὸν σκοῦφο μου στὸ χέρι, ἔπειτα ὅμως κατάλαβα πῶς δὲν ἦτο σωστό, καὶ τὸν ξαναφόρεσα.

Ὅλοι σωπάσανε γιὰ μιὰ στιγμή. Κανένας δὲν ἔπιανε τὸ κουτί. Ἐπὶ τέλους ὁ γιατρὸς ἄπλωσε τὸ χέρι καὶ εἶπε μ' εὐγένεια:

— Ἂς ἰδοῦμε. Ἤμουν πάντα περίεργος νὰ μάθω πῶς τὰ κατασκευάζουν αὐτὰ τὰ πράγματα.

— Τὰ κατασκευάζω μόνος μου, εἶπα γεμάτος χαρά.

Ἔπειτα ἄρχισα νὰ ἐξηγῶ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς, ποῦ ἦτο ἁπλούστατος. Ἀγόραζα φτερὰ καὶ τὰ κολλοῦσα ὅπως-ὅπως. Εὕρισκε ὅμως κανεὶς καὶ ἕτοιμες πεταλούδες πολὺ ὡραῖες.

Ἡ Ἐδουάρδα ἔρριξε σ' ἐμένα καὶ στὸ κουτί μου ἕνα ἀόριστο βλέμμα καὶ ἐξακολούθησε τῆς ὁμιλίες μὲ τὴς φιλενάδες της.

— Νὰ τὰ ὑλικά, εἶπε ὁ γιατρός. Τί ὡραῖα ποῦ εἶνε αὐτὰ τὰ φτερά!

— Τὰ πράσινα μοῦ ἀρέσουν, εἶπε ἡ Ἐδουάρδα. Ἀφίστε με νὰ τὰ ἰδῶ καλλίτερα, γιατρέ.

— Πάρτε τα... ἐφώναξα, σᾶς παρακαλῶ! Θὰ μοῦ κάμετε χάρι νὰ τὰ πάρετε Πάρετέ τα γιὰ ἐνθύμησι.'

Ἡ Ἐδουάρδα τὰ κύτταξε.

— Γίνονται πράσινα καὶ χρυσᾶ κατὰ τὸν τρόπο ποῦ τὰ κρατεῖ κανένας στὸν ἥλιο. Εὐχαριστῶ, τὰ δέχομαι, ἀφοῦ μοῦ τὰ προσφέρετε.

— Μάλιστα, μάλιστα, σᾶς τὰ χαρίζω.

Ἐπῆρε τὰ φτερά, ὁ γιατρὸς μοῦ ἐπέστρεψε τὸ κουτί, σηκώθηκε καὶ ρώτησε ἂν δὲν ἦτον ὥρα νὰ γυρίσωμε πίσω. Ἐγὼ εἶπα:

— Ἂς φύγωμε, γιὰ τὸ Θεό! Ἔχω ἕνα σκύλο στὸ σπίτι μου, μάλιστα! ἔχω ἕνα σκύλο, ποῦ εἶνε σὰν φίλος μου καὶ μὲ θυμᾶται πάντα. Ὅταν ἐπιστρέφω στὸ σπίτι, βάζει τὰ μπροστινά του ποδάρια στὸ παράθυρο καὶ μὲ χαιρετᾷ... Περάσαμε ὡραῖα. Τώρα βράδειασε πλέον, ἂς φύγωμε... Χίλια εὐχαριστῶ σὲ ὅλους!

Στάθηκα καὶ περίμενα στὴν προκυμαία γιὰ νὰ ἰδῶ σὲ ποιὸ πλοῖο θὰ μπῇ ἡ Ἐδουάρδα, μὲ τὴν ἀπόφασι νὰ μπῶ ἐγὼ στὸ ἄλλο. Ἔξαφνα μὲ φώναξε. Εἶδα μ' ἔκπληξί μου, ὅτι τὸ πρόσωπό της ἄρχισε νὰ γίνεται κατακόκκινο. Μοῦ ἔδωκε τὸ χέρι καὶ μοῦ εἶπε μὲ γλυκειὰ φωνή.

— Εὐχαριστῶ γιὰ τὰ φτερά. Θὰ μποῦμε στὸ ἴδιο πλοῖο, δὲν εἶν' ἔτσι;

— Ἂν θέλετε.

Ἐκάθισε στὸ ἴδιο θρανίο, κολλητά μου· τὸ γόνατό της μὲ ἄγγιζε. Γύρισε καὶ μ' ἐκύτταξε. Τὸ ἄγγιγμα τοῦ γονάτου της μοῦ ἔκανε καλό· ἄρχισα νὰ αἰσθάνωμαι τὸν ἑαυτό μου ἀποζημιωμένον γιὰ τὴ θλιβερὴ αὐτὴν ἡμέρα καὶ ἡ χαρὰ ἄρχιζε νὰ ξαναγυρίζῃ μέσα μου, ὅταν ἔξαφνα γύρισε τὴν πλάτη κι' ἄρχισε νὰ μιλῇ μὲ τὸ γιατρό, ποῦ κρατοῦσε τὸ τιμόνι.

Γιὰ ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας ἦτο σὰν νὰ μὴ ὑπῆρχα γι' αὐτήν. Ἔκαμα τότε κάτι τι, γιὰ τὸ ὁποῖον λυποῦμαι ἀκόμη σήμερα. Τὸ ἕνα της γοβάκι τῆς γλύστρησε ἀπὸ τὸ πόδι κ' ἐγὼ τὸ πῆρα καὶ τὸ πέταξα στὴ θάλασσα, μεθυσμένος ἀπὸ τὴ χαρὰ ποῦ τὴν εἶχα κοντά μου, εἴτε ἀπὸ ἀνάγκη νὰ δείξω πῶς κάτι εἶμαι, νὰ τῆς ἐνθυμίσω τὴν παρουσία μου — κ' ἐγὼ δὲν ξέρω τί· Ὅλ' αὐτὰ ἔγιναν σὲ μιὰ στιγμή: δὲν πρόφθασα καλὰ-καλὰ νὰ σκεφθῶ τί ἔκανα, κάτι τι μ' ἔσπρωχνε. Οἱ γυναῖκες ἔβαλαν τὴς φωνές. Ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔμεινα σὰν χαζός, σαστισμένος... Μὰ ἦτον ἀργὰ πλέον ὅ,τι ἔγινε, ἔγινε. Ὁ γιατρὸς ἐφώναξε: «Πιὸ γρήγορα τὰ κουπιά σας!» κ' ἔβαλε πλώρη πρὸς τὸ γοβάκι. Ὁ κωπηλάτης τὸ πρόφθασε τὴν στιγμή, ποῦ πήγαινε νὰ βουλιάξῃ. Ἔβρεξε μάλιστα καὶ τὰ μανίκια του. Πολλοὶ φωνάζανε «ζήτω! ζήτω!» πανηγυρίζοντες τὴν συγκινητικὴν αὐτὴ διάσωσι τοῦ ναυαγίου.

Ἐγὼ καταντροπιασμένος, ἔγινα κίτρινος σὰν τὸ κερί, καὶ ἄρχισα νὰ σκουπίζω τὸ γοβάκι μὲ τὸ μαντύλι μου. Ὕστερ' ἀπὸ λίγο μοῦ εἶπε:

— Τέτοιο πρᾶγμα δὲν μοῦ ξαναστάθηκε ποτέ.

— Δὲν εἶν' ἔτσι; εἶπα χαμογελαστός, προσπαθῶν νὰ πάρω ἕνα ὕφος ἀγέρωχο, σὰν νὰ εἶχα κάποιο βαθύτερο σκοπό, ποῦ ἔκαμα τὴν ἀνοησία μου. Μὰ τί εἴδους σκοπὸ μποροῦσα νἄχω; Ὁ γιατρός, πρώτη φορά, μὲ κύτταξε μὲ περιφρόνησι.

Οἱ βάρκες πλησίαζαν στὸ ἀκρογιάλι· ὁ κόσμος ἄρχισε νὰ συνέρχεται· εἴπαμε καὶ κάποιο τραγουδάκι. Ἡ Ἐδουάρδα εἶπε:

— Δὲν ἤπιαμε καθόλου κρασί· ἔχει πολὺ ἀκόμη. Πρέπει νὰ διοργανώσωμε μιὰ ἑορτή, ἕνα χορό, στὸ σπίτι μου, στὴ μεγάλη τὴ σάλα.

Ὅταν βγήκαμε στὴ ξηρά, ζήτησα συγχώρησι ἀπὸ τὴν νέα:

— Δὲν βλέπω τὴν ὥρα νὰ φθάσω στὸ καλύβι μου. Αὐτὴ ἡ ἡμέρα ἦτο σκληρὴ γιὰ μένα.

— Ἀλήθεια! ἦτο σκληρὴ γιὰ σᾶς ἡ ἡμέρα, κύριε λοχαγέ;

— Θέλω νὰ εἰπῶ πῶ σᾶς ἐχάλασα τὴν εὐχαρίστησί σας καὶ τὴ δική μου, μὲ τὸ νὰ ρίξω τὸ γοβάκι σας στὴ θάλασσα.

— Ναί! τί παράξενη ἰδέα!

— Μὲ συγχωρεῖτε!

ΙΣΤ

Τί μποροῦσε νὰ μοῦ συμβῇ ἀκόμα; Ἀπεφάσισα νὰ κρατήσω τὴν ψυχραιμία μου, ὅ,τι καὶ ἂν μοῦ συνέβαινε, μάρτυς μου ὁ Θεός! Μήπως ἐγὼ τὴν εἶχα γυρέψει; Ὄχι, χίλιες φορὲς ὄχι! Μιὰ ἡμέρα βρέθηκα στὸν δρόμο της... Τί παράξενο καλοκαῖρι, ποῦ ἔκανε ἐδῶ στὰ ὑπερβόρεια μέρη! Οἱ χρυσοκάνθαροι εἶχαν

παύσει πιὰ νὰ φτερουγίζουν ὁλοτρόγυρα. Οἱ ἄνθρωποι καθεμέρα μοῦ ἐφαίνοντο περισσότερον αἰνιγματώδεις, μολονότι ὁ ἥλιος τοὺς φώτιζε ἡμέρα καὶ νύκτα. Τί δράματα τάχα νἀκολουθοῦσαν μὲ τὰ γαλανά τους μάτια καὶ ποιὲς σκέψεις τριγύριζαν πίσω ἀπὸ τὰ μυστηριώδη μέτωπά τους; Κατὰ τὰ ἄλλα ὅλοι μοῦ ἦσαν ἀδιάφοροι. Πῆρα ταρμίδια μου καὶ γιὰ τρεῖς-τέσσερες ἡμέρες ὅλο ψάρευα. Τὴ νύχτα ἔμενα κλεισμένος στὸ καλύβι μου, χωρὶς νὰ κλείσω μάτι...

— Τέσσερες ἡμέρες πέρασαν ποῦ δὲν σᾶς εἶδα, Ἐδουάρδα.

— Τέσσερες ἡμέρες ἀκριβῶς! Εἶχα πολλὲς δουλιές, ἐλᾶτε νὰ ἰδῆτε.

Μὲ ὡδήγησε στὴ μεγάλα σάλα. Τὰ τραπέζια ὅλα ἦσαν βγαλμένα, τὰ καθίσματα κοντὰ στὸν στοῖχο, ὅλα τὰ πράγματα εἶχαν ἀλλάξει θέσι. Ὁ πολυέλαιος, ἡ θερμάστρα, οἱ θύρες ἦσαν στολισμένες φανταστικὰ μὲ πρασινάδες καὶ μαῦρα ὑφάσματα, δανεισμένα ἀπὸ τὰ μαγαζειά.

Σὲ μιὰ γωνιὰ ἦτον ἕνα πιάνο.

Αὐτὲς ἦσαν οἱ προετοιμασίες τοῦ χοροῦ.

— Πῶς σᾶς φαίνονται; μ' ἐρώτησε ἡ Ἐδουάρδα.

— Παράξενα.

Ἐβγήκαμε ἀπὸ τὴ σάλα τοῦ χοροῦ.

— Ἐδουάρδα μὲ ξεχάσατε ἐντελῶς;

— Δὲν σᾶς καταλαβαίνω. Πρὸ ὀλίγου εἴδατε τί ἔκαμα ἐδῶ. Μποροῦσα νὰ ἔλθω στὸ σπίτι σας;

— Ἀλήθεια! δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔλθετε.

— Ἤμουν ἀποκαμωμένος, νευρικὸς ἀπὸ τὴν ἀϋπνία· δὲν μποροῦσα νὰ κρατηθῶ καὶ εἶπα ἀνοησίες. Ἤμουν δυστυχὴς γιὰ ὅλη τὴν ἡμέρα.

— Τῷ ὄντι δὲν μπορούσατε νὰ ἔλθετε... Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ θέλω νὰ σᾶς πῶ εἶνε, πῶς κάποια μεταβολὴ ἔγινε μεταξύ μας: κάτι τι τρέχει... Ναί! Ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ μαντεύσω ἀπὸ τὸ πρόσωπό σας τί συμβαίνει. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ διαβάσῃ στὸ μέτωπό σας, Ἐδουάρδα. Τώρα τὸ καταλαβαίνω.

— Μὰ δὲν σᾶς ξέχασα! εἶπε δυνατά, καὶ κοκκίνισαν τὰ μάγουλά της.

Ἔπειτα πέρασε τὸ χέρι της κάτω ἀπὸ τὸ δικό μου.

— Μπορεῖ νὰ μὴ μὲ ξεχάσατε. Τότε δὲν ξέρω πιὰ τί λέω.

— Αὔριο θὰ λάβετε μιὰ πρόσκλησι. Θὰ χορέψετε στὸ σπίτι μας. Ὤ! πόσο θὰ χορέψωμε!

— Θέλετε νὰ μὲ συνοδεύσετε μερικὸ δρόμο;

— Τώρα;... Ὄχι, δὲν μπορῶ. Σὲ μιὰ στιγμὴ θὰ ἔλθῃ ὁ γιατρός. Πρόκειται νὰ μὲ βοηθήσῃ νὰ δώσωμε τὸ τελευταῖο χέρι στὴς προετοιμασίες... Λοιπὸν σᾶς φαίνεται ὄμορφα διωρθωμένη ἡ σάλα; Δὲν νομίζετε ὅτι...;

Μιὰ ἄμαξα σταμάτησε στὴ θύρα.

— Ὁ γιατρὸς ἔρχεται μὲ ἁμάξι σήμερα;

— Ναί, τοῦ μήνυσα γιὰ νὰ...

— ... Νὰ μὴ κουράσῃ τὸ ἀρωστημένο του ποδάρι. Πολὺ καλά. Ἀφῆστε με νὰ πηγαίνω. Καλημέρα, γιατρέ! Χαίρομαι πολὺ ποῦ σᾶς ξαναεῖδα. Εἶσθε πάντα καλά;... Συγχωρῆστε με, ποῦ φεύγω.

Στὸ τελευταῖο σκαλοπάτι γύρισα καὶ κύτταξα πίσω. Ἡ Ἐδουάρδα ἦτο στὸ παράθυρο καὶ μὲ κύτταζε, παραμερίζουσα μὲ τὰ δύο της χέρια τὰ παραπετάσματα γιὰ νὰ βλέπῃ καλλίτερα. Τὸ πρόσωπό της ἦτο σκεπτικό. Ἐγὼ ἀναμμένος ἀπὸ μιὰ γελοία χαρά, ἀπομακρύνομαι γρήγορα, μ' ἕνα ἐλαφρὸ βῆμα, μὲ τὰ μάτια σκοτισμένα. Τὸ τουφέκι μου μοῦ φαινότανε σὰ φτερὸ στὰ χέρια μου... Ὤ! ὅς ἦταν δική μου καὶ θὰ γινόμουνα ὁ καλλίτερος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου... Ὅταν ἔφθασα στὸ δάσος ἐξακολουθοῦσα μὲ τὸν νοῦ μου: Ἂς γινότανε δική μου καὶ νὰ γίνω σκλάβος της. Νὰ μοῦ ἔκανε ὅ,τι ἤθελε, νὰ μοῦ ζητοῦσε τἀδύνατα, θὰ ἔκαμα ὅ,τι μποροῦσα νὰ κάμω γι' αὐτὴν κι' ἀκόμα παραπάνω, γιὰ μόνη τὴν εὐτυχία νὰ τὴν ἔχω δική μου. Ἐγονάτισα μὲ τὴν καρδιὰ πλημμυρισμένη ἀπὸ ταπεινοσύνη καὶ ἐλπίδα κ' ἔγλυφα τὸ χορτάρι τοῦ δρόμου.

Τώρα δὲν εἶχα πιὰ καμμιὰ ἀμφιβολία γι' αὐτήν. Ὅλ' αὐτὰ ποῦ μοῦ ἔκανε τὸν τελευταῖο καιρὸ ἦσαν ἰδιοτροπίες τοῦ χαρακτῆρος της. Ἦτο στὸ παράθυρό της, μ' ἀκολουθοῦσε μὲ τὰ μάτια τὴν ὥρα ποῦ ἔφευγα. Τί μποροῦσε νὰ κάμῃ παραπάνω; Ἤμουν τρελλὸς ἀπὸ τὴ χαρά μου. Πεινοῦσα τόσο πολὺ ὅταν ἔφυγα, καὶ τώρα οὔτε τὸ καταλάβαινα.

Ὁ Αἴσωπος ἔτρεχε μπροστά· σὲ λίγο τὸν ἄκουσα νὰ γαυγίζῃ. Κοντὰ στὸ σπιτάκι μου, παρετήρησα μιὰ γυναῖκα μὲ ἄσπρο μαντύλι στὸ κεφάλι. Ἦτον ἡ Εὔα, ἡ κόρη τοῦ σιδηρουργοῦ.

— Καλημέρα. Εὔα, τῆς φώναξα.

Ὀρθή, κοντὰ στὴ στακτιὰ πέτρα, μὲ τὸ πρόσωπο κατακόκκινο, πιπίλιζε τὸ δάκτυλό της.

— Ἐσὺ εἶσαι, Εὔα; Κτύπησες;

— Ὁ Αἴσωπος μ' ἐδάγκασε, μοῦ εἶπε, κ' ἔσκυψε τὰ μάτια της σὰ σαστισμένη. Κύτταξα

τὸ δάκτυλό της. Τὸ εἶχε δαγκάσει μοναχή της. Μιὰ ὑποψία μοῦ πέρασε. Τὴν ἐρώτησα:

— Εἶνε πολλὴ ὥρα ποῦ μὲ περιμένεις ἐδῶ;

— Ὄχι πολλή.

Χωρὶς νὰ εἰποῦμε λέξι παραπάνω τὴν ἐπῆρα ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὴν ὡδήγησα ὡς τὸ καλυβάκι μου.

ΙΖ

Καθὼς ἐγύριζα, σὰν πάντα, ἀπὸ τὸ ψάρεμα, παρουσιάσθηκα στὸν χορό, μὲ τὸ τουφέκι μου καὶ τὴν τσάντα μου· μονάχα πῶς εἶχα βάλει τὴν καλλίτερη πετσινή μου φορεσιά. Ἦτον ἀργὰ ὅταν ἔφθασα στὸ Σίριλουνδ· περίμενα ἀπὸ μακρυὰ νἀκούσω τὴ φασαρία τῆς διασκεδάσεως. Σὲ λίγο κἄτι φωνές: «Νὰ ὁ κυνηγός! Νὰ ὁ λοχαγός!» μὲ ὑποδέχθηκαν. Πολλοὶ νέοι μ' ἐτριγύρισαν καὶ ζητοῦσαν νὰ ἰδοῦν τί ἔφερνα στὸν σάκκο μου. Εἶχα σκοτώσει δυὸ θαλασσοπούλια καὶ εἶχα πιάσει καὶ μερικὰ ψάρια. Ἡ Ἐδουάρδα, χαμογελαστή, μοῦ εὐχήθηκε τὸ «καλῶς ὥρισα»· ἦτο κατακόκκινη ἀπ' τὸν χορό.

— Τὸν πρῶτο σας χορό μαζί μου, μοῦ εἶπε.

Ἐχορέψαμε. Τὸ κεφάλι μου στριφογύριζε, μὰ δὲν ἔπεσα κάτω. Ὁ κρότος ποῦ ἔκαναν τὰ ὑποδήματά μου μὲ στενοχωροῦσε· ἔπειτα ἔγδερναν καὶ τὸ χρωματισμένο πάτωμα. Ἀπεφάσισα νὰ μὴ ξαναχορέψω πιά, ἤμουν μάλιστα πολὺ εὐχαριστημένος ποῦ δὲν ἔκαμα καμμιὰ σοβαρώτερη ζημία.

Οἱ δύο ὑπάλληλοι τοῦ κ. Μὰκ χόρευαν πολύ, καθὼς καὶ ὁ γιατρός. Ἦσαν ἀκόμα ἀκόμα ἐκεῖ τέσσαρα παιδαρέλια, τὰ παιδιὰ τοῦ παππᾶ, τοῦ γενικοῦ ἐφόρου καὶ τοῦ ἐπαρχιακοῦ γιατροῦ, καὶ ἕνας παραγγελιοδόχος, περαστικὸς ἀπὸ τὸ Σίριλουνδ, ποῦ ἐφημίζετο γιὰ τὴν ὡραία του φωνή. Ἐτερέτιζε τοὺς χορευτικοὺς σκοποὺς καὶ κἄποτε-κἄποτε ἀντικαθιστοῦσε τῆς κυρίες στὸ πιάνο.

Τί ἔγινε στὴν ἀρχὴ τοῦ χοροῦ μόλις τὸ θυμοῦμαι· ἐξ ἐναντίας οἱ τελευταῖες ὧρες τῆς νύχτας ἐκείνης μοῦ μένουν ἐντυπωμένες στὴ μνήμη μου. Ἕνας ἥλιος κατακκόκινος ἔμπαινε ἀπὸ τὰ παράθυρα τῆς σάλας· ἔξω τὰ θαλασσοπούλια ἐκοιμῶντο. Μᾶς ἔδωκαν κρασὶ καὶ γλυκύσματα, ὅλοι τραγουδοῦσαν καὶ φώναζαν δυνατά, τὸ γέλιο τῆς Ἐδουάρδας καμπάνιζε στὸν ἀέρα, ἀφρόντιστο καὶ καθαρό. Μὰ γιατὶ δὲν μοῦ μιλοῦσε; Τὴν ἐπλησίασα γιὰ νὰ τῆς κάμω καμμιὰ φιλοφρόνησι, ὅσα μποροῦσα καλλίτερα. Φοροῦσε ἕνα φόρεμα μαῦρο, χωρὶς ἄλλο τὸ φόρεμα τῆς πρώτης μεταλήψεώς της, ποῦ τῆς εἶχε κοντίνει πειά. Ἀλλὰ τῆς ἔστεκε καλά. Ἠθέλησα νὰ τῆς εἰπῶ λίγα λόγια ἀπάνω 'σ αὐτὸ τὸ ζήτημα.

— Τί ὡραῖα ποῦ σᾶς πηγαίνει αὐτὸ τὸ μαῦρο φόρεμα.

Ἐκείνη ὅμως σηκώθηκε, ἅρπαξε ἀπὸ τὴ μέση μιὰ ἀπὸ τὰς φιλενάδες της καὶ τὴν τράβηξε πέρα. Τὸ ξανάκαμε πολλὲς φορὲς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Ἐγὼ συλλογιζόμουν: Ἄς ἦνε! τί νὰ τῆς κάμῃς τώρα; Μὰ γιατὶ λοιπὸν πηγαίνει στὸ παράθυρο ὅταν φεύγω, καὶ φαίνεται λυπημένη; Ἐπὶ τέλους εἶνε δική της δουλειά....

Ἕνα κορίτσι μὲ προσκάλεσε νὰ χορέψωμε. Ἡ Ἐδουάρδα ἦτον ἐκεῖ κοντά. Ἐγὼ ἀποκρίθηκα δυνατά:

— Ὄχι, θὰ φύγω σὲ λιγάκι.

Ἡ Ἐδουάρδα μοῦ ἔριψε ἕνα βλέμμα ἐρωτηματικὸ καὶ εἶπε:

— Θὰ φύγετε!... Ἀ; ὄχι! δὲν θὰ φύγετε.

Δάγκασα τὰ χείλια μου, τὸ πρόσωπό μου ἔγινε σκυθρωπό. Ἔκαμα μερικὰ βήματα πρὸς τὴν θύρα.

— Αὐτὸ ποῦ λέτε, δεσποινὶς Ἐδουάρδα, μοῦ φαίνεται πῶς ἔχει κἄποιο νόημα.

Ὁ γιατρὸς βρέθηκε μπροστά μου στὴ θύρα. Ἡ Ἐδουάρδα ἔτρεξε:

— Μὴν ξεσυνερίζεσθε τὰ λόγια μου — εἶπε ζωηρὰ — ἤθελα νὰ εἰπῶ πῶς εἶχα τὴν ἐλπίδα νὰ σᾶς ἰδῶ νὰ φεύγετε τελευταῖος ἀπ' ὅλους. Εἶνε μία ἡ ὥρα ἀκόμα... Ἀκοῦστε, ἐπρόσθεσε μὲ σπίθες στὰ μάτια, ἔδώκατε πέντε τάλληρα στὸν κωπηλάτη ποῦ ἔπιασε τὸ γοβάκι μου ἀπ' τὴ θάλασσα... Ἦσαν παραπολλά!

Ἐγύρισε πρὸς τὸν ἄλλον κόσμο κι' ἄρχισε νὰ γελᾷ.

Ἐγὼ ἔμενα μὲ τὸ στόμα ἀνοικτό, τὰ εἶχα χαμένα ἐντελῶς.

— Ἀστειεύεσθε, τῆς εἶπα ἐπὶ τέλους, δὲν ἔδωκα πέντε τάλληρα στὸν κωπηλάτη σας.

— Ἀλήθεια;

Ἄνοιξε τὴ θύρα τοῦ μαγειρειοῦ κ' ἐφώναξε τὸν κωπηλάτη.

— Ἰακώβ, θυμᾶσαι τὴν ἡμέρα ποῦ πήγαμε περίπατο στὰ «Νησάκια»; Ἐσὺ δὲν ἔπιασες τὸ γοβάκι μου τὴν ὥρα ποῦ βούλιαζε;...

— Μάλιστα, ἀπήντησε ὁ ἄνθρωπος.

— Δὲν ἐπῆρες πέντε τάλληρα γιὰ τὸν κόπο σου;

— Μάλιστα, μοῦ δώσατε...

— Καλά, πήγαινε τώρα.

Τί ἐσήμαινε αὐτὴ ἡ κωμῳδία; Ἤθελε τάχα νὰ μ' ἐξευτελίσῃ; Δὲν θὰ τὸ κατώρθωνε! Ἐφώναξα δυνατὰ καὶ καθαρά:

— Ἢ κάνετε λάθος ἢ λέτε ψέμματα. Ποτὲ δὲν μοῦ κατέβηκε στὸ μυαλὸ νὰ δώσω πέντε τάλληρα στὸν κωπηλάτη. Ἴσως ἔπρεπε νὰ τὸ συλλογισθῶ. Ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς τέτοιο πρᾶγμα δὲν ἔκανα.

Ἀφῆστε τὰ αὐτὰ τώρα κι' ἄς ἀρχίσωμε τὸν χορό, εἶπε ἐκείνη, ζαρώνοντας τὰ φρύδια της. Γιατὶ δὲν χορεύετε;

Ἤθελα νὰ ἐξηγηθῶ μαζί της καὶ περίμενα νὰ βρῶ στιγμὴ νὰ τῆς μιλήσω. Καθὼς πήγαινε στὸ διπλανὸ δωμάτιο, τὴν ἀκολούθησα:

— Στὴν ὑγειά σας! τῆς εἶπα.

— Τὸ ποτῆρι μου εἶνε ἄδειο, μοῦ ἀποκρίθηκε ξερὰ-ξερά.

Τὸ ποτῆρι της ἦτο μπροστά της γεμάτο ὡς τὰ χείλια.

— Νόμιζα πῶς ἦτο τὸ ποτῆρι σας αὐτό.

— Ὄχι, δὲν εἶνε τὸ δικό μου.

— Μὲ συγχωρεῖτε.

Ἐκείνη γύρισε τὸ πρόσωπό της πρὸς τὸν πλαγινό της. Πολλοὶ τριγύρω εἶδαν τὰ διατρέξαντα μεταξύ μας.

Ἐγὼ εἶπα πάλι, θυμωμένος.

— Μοῦ χρεωστεῖτε μιὰ ἐξήγησι!

Ἐκείνη ἔπιασε τὰ δυό μου χέρια καὶ μ' ἕνα ὕφος διαπεραστικὸ μοῦ εἶπε:

— Ὄχι σήμερα... Εἶμαι τόσο μελαγχολική! Θεέ μου, πῶς μὲ κυττάζετε! Μιὰ φορὰ εἴμαστε φίλοι...

Σαστισμένος ὅσο γίνεται, ἔκαμα ἕνα γύρο καὶ ξαναγύρισα πάλι κοντὰ στοὺς χορευτάς. Σὲ λίγο ἡ Ἐδουάρδα ἤλθε κ' ἐστάθηκε κοντὰ στὸ πιάνο. Μιὰ μυστικὴ στενοχωρία ἦτο χυμένη στὸ πρόσωπό της. Ὁ παραγγελιοδόχος ἔπαιζε κἄποιο χορό.

— Δὲν ἔμαθα ποτέ μου πιάνο, εἶπε ἡ Ἐδουάρδα, μὲ τὰ μάτια καρφωμένα ἀπάνω μου, θλιβερά. Ἂν εἶχα μάθει!...

Ἡ καρδιά μου πετοῦσε πρὸς τὴν Ἐδουάρδα.

— Γιατὶ ἐγίνατε μελαγχολικὴ ἔτσι ἔξαφνα, Ἐδουάρδα; Δὲν ξέρετε πόσο ὑποφέρω ὅταν σᾶς βλέπω λυπημένη.

— Δὲν μπορῶ νὰ πῶ τὸ γιατί... ὅλα μοῦ κάνουν λύπη. Ἤθελα ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος νἄφευγε ἀποδῶ, ὄχι ὅμως ἐσεῖς. Τὸ θυμᾶσθε, πῶς πρέπει νὰ φύγετε τελευταῖος.

Μοῦ φάνηκε πῶς εἶχα ξαναγεννηθῆ ἀπὸ τὰ λόγια αὐτά. Ἔβλεπα τόρα τὴ λάμψι τοῦ ἡλίου ποῦ γέμιζε τὴ σάλα. Ἡ κόρη τοῦ ἐφόρου ἦλθε καὶ μοῦ μίλησε· καλλίτερα θὰ εἶχα νὰ ἦτον χίλια μίλλια μακρυά μου καὶ τῆς ἀποκρίθηκα ξερὰ καὶ ξεκομμένα. Θυμώμουνα πῶς εἶχε μιλήσει γιὰ τἄγρια τὰ μάτια μου καὶ ἀπέφυγα νὰ τὴν κυττάξω. Ἐκείνη διηγήθηκε κατόπιν στὴν Ἐδουάρδα, πῶς σ' ἕνα ταξεῖδι της ἕνας ἄνθρωπος τὴν ἀκολουθοῦσε στὸν δρόμο.

— Μ' ἔπερνε ἀποπίσω σὲ κάθε δρόμο ποῦ πήγαινα καὶ μοῦ χαμογελοῦσε.

Ἐσήκωσα τοὺς ὤμους καὶ γιὰ νὰ εὐχαριστήσω τὴν Ἐδουάρδα ἐφώναξα:

— Μήπως ἦτο τυφλός;

Προσβληθεῖσα ἀπὸ τὴν χυδαιότητά μου ἡ νέα, ἀποκρίθηκε:

— Φαίνεται νὰ ἦτο, ἀφοῦ ἀκολουθοῦσε μιὰ γρηὰ καὶ ἀσχημομούρα σὰν κ' ἐμένα.

Ἡ Ἐδουάρδα δὲν ἔμενε πολὺ εὐχαριστημένη ἀπὸ τὴ διαγωγή μου. Ἔφυγαν μαζὺ μὲ τὴν φιλενάδα της μὲ κρυφομιλήματα καὶ κουνοῦσαν τὰ κεφάλια τους. Ἀπὸ τὴν στιγμὴ ἐκείνη ἔμεινα ἐντελῶς μόνος μου.

Μιὰ ὥρα πέρασε ἔτσι. Τὰ θαλασσοπούλια ξυπνοῦν ἀπάνω στοὺς βράχους καὶ οἱ φωνές μας φθάνουν ἀπὸ τἀνοιχτὰ παράθυρα. Αἰσθάνομαι μιὰ ζωηρὰ συγκίνησι στὸ ἄκουσμα τῶν διαπεραστικῶν αὐτῶν φωνῶν· ἔχω τὴ νοσταλγία τῶν βράχων...

Ὁ γιατρὸς ἦτο πάλι στὰ κέφια του. Ὅλοι τὸν πρόσεχαν, οἱ κυρίες ἦσαν μαζωμένες τριγύρω του.

— Μήπως εἶνε ἀντίζηλός μου; Εἶπα μέσα μου, σκεπτόμενος τὸ κουτσό του τὸ ποδάρι καὶ τὸ ἀρρωστιάρικο σῶμα του.

Συνείθιζε συχνὰ ὁ γιατρὸς μιὰ βλασφημία, ποῦ τοῦ φαινότανε ἴσως πολὺ ἔξυπνη: «κακὸ ψόφο νάχῃ»! Ἐγὼ γελοῦσα κάθε φορὰ ποῦ ἔλεγε τὴν γελοίαν αὐτὴ ἔκφρασι. Μέσα στὴ στενοχώρια μου δὲν εὕρισκα καλλίτερη ἐνασχόλησι ἀπὸ τὸ νὰ ἐκθειάζω τὰ καμώματα τοῦ ἀντιζήλου μου, ἐπιδοκιμάζων ὅτι καὶ ἂν ἔλεγε: — «Σιωπή»· νἀκούσωμε τὸν γιατρό! ἐφώναζα.

— Τὸν ἀγαπῶ αὐτὸν τὸν κόσμο, ἔλεγε, γαντζόνομαι μὲ χέρια καὶ μὲ πόδια ἀπὸ τὴ ζωή. Σὰν πεθάνω ἔχω τὴν ἐλπίδα, πῶς θὰ μὲ βάλῃ ὁ Θεὸς σὲ κανένα μέρος, ἀποπάνω ἀπὸ τὸ Παρίσι ἢ ἀπὸ τὴ Λόνδρα, ἐκεῖ ψηλὰ στὸν Παράδεισο, γιὰ νἀκούω ἀπὸ μακρυὰ τὸν θόρυβο τῆς πολυκοσμίας

Ἕπεται συνέχεια. Μετάφρ. Π. Νβ.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ

***ΒΑΣΙΛΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ**: Ἡ «Ὀρέστεια» τοῦ Αἰσχύλου κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Γ. Σωτηριάδου. — **ΝΕΑ ΣΚΗΝΗ**: Ἡ «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλέους, κατὰ μετάφρασιν τοῦ κ. Κ. Χρηστομάνου.*

Ἡ ἀναβίωσις τοῦ ἀρχαίου δράματος ὁμοιάζει ὀλίγον μὲ τὸν τετραγωνισμὸν τοῦ κύκλου. Ὅλαι, ἀνεξαιρέτως ὅλαι αἱ ἀπόπειραι, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν πρὸς λύσιν τῶν δύο τούτων προβλημάτων, ἀπέτυχαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον οἰκτρῶς. Καὶ οἱ μὲν μαθηματικοί, μὲ τὴν θετικότητα τῆς ἐπιστήμης, ἠμπόρεσαν νὰ ἀποδείξουν ὅτι τετραγωνισμὸς τοῦ κύκλου εἶνε ἀδύνατος καί, — οἱ φρόνιμοι τοὐλάχιστον, — νὰ ἡσυχάσουν. Ἀλλ' οἱ οὐτόπισταὶ τῆς τέχνης ἐξακολουθοῦν ἀκόμη νὰ πιστεύουν, ὅτι ἓν ἀρχαῖον δρᾶμα, μεταφραζόμενον, διασκευαζόμενον, μελοποιούμενον, σκηνοθετούμενον καὶ παιζόμενον *καταλλήλως*, εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξεγείρῃ *μεταξὺ τῶν συγχρόνων τὴν αὐτὴν περίπου* συγκίνησιν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐσφάδαζαν οἱ ἀρχαῖοι θεαταί.

Αἰσχύλος.

Κατὰ τὴν γνώμην μου, τοιαύτη ἀναβίωσις ἀντίκειται εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους. Ὅ,τι ἀποθνήσκει δὲν ἐπανέρχεται πλέον εἰς τὴν ζωήν. Ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἠμποροῦσα νὰ παραδεχθῶ μίαν μετεμψύχωσιν ὑπὸ νέαν μορφήν, ἀλλ' ὄχι ποτὲ τὴν νεκρανάστασιν, τὴν ὁποίαν ὀνειρεύονται οἱ διασκευασταὶ τῶν ἀρχαίων δραμάτων, — νεκρῶν μορφῶν, τὰς ὁποίας εἰς μάτην ἐπιχειροῦν νὰ ἐμψυχώσουν. Ἀρκεῖ νἀναλογισθῇ κανεὶς ὅτι τὸ ἀρχαῖον δρᾶμα ἦτο οὕτωσειπεῖν ἱεροτελεστία, ὅτι ἦτο τόσον συνδεδεμένον μὲ τὴν θρησκείαν, — μὲ τὴν λατρείαν, διὰ νὰ εἴπω καλλίτερα, — ὅσον εἶνε μία ἰδική μας ἀκολουθία, ἓν μυστήριον, μία δοξολογία· ὅτι ἡ σκηνὴ ἦτο ἁπλούστατα βωμὸς τοῦ θεοῦ· ὅτι ἡ πίστις πρὸς τὸν θεὸν αὐτὸν ἦτο ἡ βάσις καὶ ἡ πηγὴ τοῦ οὐσιωδεστέρου μέρους τῆς συγκινήσεως· ἀρκεῖ, λέγω, νἀναλογισθῇ κανεὶς μόνον αὐτά, διὰ νὰ παραδεχθῇ, ἂν εἶνε λογικὸς ἄνθρωπος, ὅτι ἡ γνώμη μου δὲν εἶνε παραδοξολογία. Ἡ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἢ ἡ Ἀκολουθία τῶν Παθῶν, εἰς περικαλλῆ ἐκκλησίαν καὶ ἀπὸ τελείους ἑρμηνευτάς, δίδει σήμερον εἰς χριστιανοὺς ὀρθοδόξους ἀκριβεστέραν ἰδέαν τοῦ ἀρχαίου δράματος, ἀπὸ οἱανδήποτε παράστασιν τῆς «Ὀρεστείας». Τὰ *Μυστήρια*, τὰ ἱερὰ δράματα τοῦ μεσαίωνος, ὑποθέτω ὅτι θὰ τὴν ἔδιδαν εἰς τοὺς Φράγκους ἀκόμη καλλίτερα. Καὶ ἂν θέλετε τὸ παράδειγμά μου ἀπὸ τὴν νεωτάτην δραματικὴν τέχνην, — διότι ἐπιτέλους ἡ ἐκκλησία δὲν εἶνε ὁλωσδιόλου θέατρον, ὅπως καὶ τὸ ἀρχαῖον θέατρον δὲν ἦτο ὁλωσδιόλου ναός, — θὰ ἐτολμοῦσα νὰ σᾶς φέρω τὴν «Φαύσταν» τοῦ ἰδικοῦ μας Βερναρδάκη, καὶ νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι τὸ ἠθικοθρησκευτικὸν καὶ ἱστορικοπατριωτικὸν αὐτὸ δρᾶμα, γραμμένον διὰ νεοέλληνας καὶ χριστιανούς, ἀποτελεῖ κάτι διαφωτιστικώτερον, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ ἀρχαίου δράματος, ἀπὸ οἱανδήποτε παράστασιν τῆς «Ἀντιγόνης».

Ἂν ἡ «Φαύστα» ἐγίνετο ἀκόμη πλέον θρησκευτική, ἂν ἐπλησίαζε περισσότερον πρὸς ἱεροτελεστίαν, ἂν εἶχε κάπου κ' ἕνα χριστιανικὸν βωμόν, κ' ἕνα εἰκονοστάσιον, πρὸ τοῦ ὁποίου νὰ καίῃ θυμίαμα καὶ νὰ ψάλλῃ ὁ χορὸς ὕμνους εἰς τὸν Σταυρὸν καὶ εἰς τὸν Σωτῆρα, ἡ ὁμοιότης τῆς ἐντυπώσεως θὰ ἦτο ἀκόμη ζωηροτέρα. Καὶ ἀκριβῶς, νομίζω ὅτι ἓν βυζαντινὸν δρᾶμα, γραφόμενον κατ' ἰδιαίτερον τρόπον, — δὲν ἠξεύρω πῶς, — θὰ ἦτο ἴσως ἱκανὸν νὰ μᾶς δώσῃ πλήρη, καταπληκτικῶς πλήρη, τὴν ἰδέαν τοῦ ἀρχαίου δράματος. Ὄχι νεκρανάστασις, βλέπετε, ἀλλὰ μετεμψύχωσις...

*
* *

Ἡ ἰδέα μου περὶ τῆς ἀναβιώσεως τοῦ ἀρχαίου δράματος δὲν μ' ἐμποδίζει νὰ ἐπαινέσω τὴν εὐγενῆ καὶ γενναίαν προσπάθειαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμαν τὸ Βασιλικὸν Θέατρον καὶ ἡ Νέα Σκηνή. Μὲ βοηθεῖ μόνον διὰ νὰ ἐξηγήσω, πῶς ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἔμεινε κατ' οὐσίαν ματαιοπονία. Διότι δὲν πιστεύω οἱ θεαταὶ τῶν ἀρχαίων δραμάτων, μολονότι ἐπαίχθησαν τόσον καθαρὰ καὶ τόσον ζωντανὰ καὶ τὰ δύο, νἀπεκόμισαν ἐκ τοῦ θεάτρου τὴν συγκίνησιν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἐφαντάζοντο κ' ἐπερίμεναν ἀπὸ ἀριστουργήματα ὡς ἡ «Ὀρέστεια», τὸ θαῦμα τῶν αἰώνων, καὶ ἡ «Ἀντιγόνη». Ἀλλὰ σᾶς βεβαιῶ, ὅτι δι' αὐτὸ δὲν ἔπταιεν οὔτε ἡ μετάφρασις, οὔτε ἡ σκηνοθεσία, οὔτε ἡ ὑπόκρισις. Ὅ,τι ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ, ἔγινεν εὐσυνειδήτως. Ἂν ἔλειπε τίποτε ἀπὸ τὴν σκηνήν, ἦτο μικρόν, συζητήσιμον κ' ἐπουσιῶδες. Τὸ μέγα ὅμως καὶ τὸ σημαντικώτατον ποῦ ἔλειπεν ἀπὸ τὸ ὅλον θέατρον, ἦτο ἡ πρὸς τὴν συγκίνησιν ἱκανότης τοῦ ἀκροατηρίου. Λέγουν, ὅτι διὰ νὰ συγκινηθῇ κανεὶς ὅσον πρέπει καὶ *ὅπως πρέπει ἀπὸ ἀρχαῖον δρᾶμα*, ἀνάγκη νὰ μετουσιωθῇ εἰς ἀρχαῖον ἕλληνα· ἡ δὲ διασκευὴ ἑνὸς Αἰσχυλείου ἢ Σοφοκλείου ἔργου, δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ σκοπὸν ἄλλον, παρὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ θαύματος τούτου. Νομίζετε ὅτι εἶνε εὔκολον; Ὅπως καὶ νὰ μεταφρασθοῦν, ὅπως καὶ νἀπαγγελθοῦν τὰ μεγάλα λόγια τῶν πρωτοτύπων, εἰμποροῦν νά μας κάμουν εἰδωλολάτρας ἀπὸ χριστιανούς; καὶ ὅσον ἀκριβεῖς ἂν εἶνε αἱ σκηναὶ καὶ αἱ ἐνδυμασίαι, εἰμποροῦν νά μας φέρουν τόσον κοντὰ εἰς τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ εἰς τὸν Κρέοντα, ὅσον ἦσαν οἱ σύγχρονοι τῶν Μαραθώνων καὶ τῶν Πλαταιῶν; Διὰ τοῦτο, καὶ μόνον διὰ τοῦτο, ἂν οἱ θεαταὶ ἀπεκόμισαν καὶ κάποιαν συγκίνησιν ἐκ τῆς «Ὀρεστείας» καὶ τῆς «Ἀντιγόνης», ἡ συγκίνησις αὕτη ἦτο κατωτέρα ἀπὸ τὴν ἐξ οἱουδήποτε καλοῦ νεωτέρου δράματος, μηδαμινὴ σχεδὸν κ' ἐντελῶς ἀναξία δι' ἔργα τῆς ἐπιβολῆς καὶ τῆς φήμης τῶν ἀρχαίων τραγικῶν. Οἱ πλεῖστοι τρόντι ἀπῆλθον ἀποροῦντες ἐνδομύχως, πῶς καὶ διατί ἀρά γε τὰ ἔργα αὐτὰ θαυμάζονται τόσον καὶ θεωροῦνται τέλεια καὶ ἀπαράμιλλα· ὅσοι δὲ τυχὸν ἐνόμισαν ὅτι τὰ ἐκατάλαβαν, κ' ἐφρικίασαν, καὶ μετηρσιώθησαν, κ' ἐνθουσιάσθησαν, κ' ἐξέφρασαν μεγαλοφώνως τὸν θαυμασμόν των, — ἐψεύσθησαν καὶ πρὸς τὸν ἑαυτόν των καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους.

Σπανίως παραστάσεις ἐπροκάλεσαν τόσον θόρυβον καὶ κατεκρίθησαν, ὅσον αἱ δύο αὐταὶ τοῦ Βασιλικοῦ καὶ τῆς Νέας Σκηνῆς. Ἀδυνατοῦντες νὰ ἐξηγήσουν τὸ χλιαρὸν καὶ ἀνεπαρκὲς τῆς ἐντυπώσεως, οἱ θεατρικογράφοι τῶν ἐφημερίδων τὰ ἔβαλαν μὲ τὴν ὑπόκρισιν, μὲ τὴν σκηνοθεσίαν, μὲ τὴν μουσικήν, μὲ τὴν μετάφρασιν. Προπάντων μὲ τὴν μετάφρασιν. Πόσα δὲν ἤκουσαν οἱ δυστυχεῖς μεταφρασταί, ὁ κ. Σωτηριάδης καὶ ὁ κ. Χρηστομάνος! Καὶ ἐπειδὴ καὶ αἱ δύο μεταφράσεις ἦσαν εἰς γλῶσσαν διαφέρουσαν ἀπὸ τὴν σχολαστικήν, τὴν μέχρι τοῦδε παραδεδεγμένην διὰ τὸ ἀρχαῖον δρᾶμα, ἠγέρθη καὶ πάλιν τὸ αἰώνιον ζήτημα τῆς γλώσσης, κ' ἐγράφησαν φλογερὰ κύρια ἄρθρα, κ' ἐζητήθησαν αἱ γνῶμαι τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, κ' ἔλαβαν ἀφορμὴν διάφοροι σοφοὶ καὶ διάφοροι πατριῶται νὰ ἐπαναλάβουν τοὺς ἀσόφους καὶ γελοίους των ἀφορισμούς.

Δὲν ἐννοοῦμεν νἀναμιχθῶμεν εἰς τὴν παράλογον, τὴν μωρὰν αὐτὴν συζήτησιν. Οὔτε φοβούμεθα ὅτι ἔχει νὰ πάθῃ τίποτε ἡ ἐθνική, ἡ ζωντανὴ γλῶσσα ἀπὸ ὅσα λαλεῖ καὶ γράφει ἐναντίον της ὁ κ. Μιστριώτης. Κ' ἐπιτέλους μία γλῶσσα εἰς τὴν ὁποίαν *ἐπέτυχεν* ἤδη ἕνας Σολωμός, ἕνας Βαλαωρίτης, ἕνας Πολυλᾶς, δὲν θἀποθάνῃ βίαιον θάνατον ἂν τυχὸν *ἀπέτυχεν* εἰς αὐτὴν ὁ κ. Σωτηριάδης ἢ ὁ κ. Χρηστομάνος. Θὰ ὁμιλήσωμεν λοιπὸν περὶ τῶν δύο μεταφράσεων ἀνεξαρτήτως τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, ἀνεπηρέαστοι, ἀπαθεῖς, καθαροὶ ἀπὸ τὸν βόρβορον τῆς ἀμαθείας, τῆς προλήψεως, τῆς πλάνης, τῆς ἐμπαθείας, ὁ ὁποῖος κατεκρύπανεν αὐτὰς τὰς ἡμέρας τὰς στήλας τῶν ἐφημερίδων.

*
* *

Ἡ μετάφρασις τῆς «Ὀρεστείας», εἶνε φιλοτεχνημένη εἰς τὸ μετριοπαθὲς καὶ συμβιβαστικὸν ἐκεῖνο *κρᾶμα*, τὸ ὁποῖον συμβουλεύουν καὶ παραδέχονται οἱ ἀποφεύγοντες τὰ ἄκρα ὡς σκοπέλους. Ὁ κ. Σωτηριάδης εἰργάσθη εὐσυνειδήτως. Εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸ ἀρχαῖον κείμενον, τὰς νεωτέρας ἀπαιτήσεις, τὴν διασκευὴν τοῦ Βιλαμόβιτζ καὶ τοὺς περιορισμοὺς τοῦ κ. Στεφάνου, καὶ μετέφρασεν ὁ ἄνθρωπος ἁπλᾶ, πιστὰ καὶ ρυθμικά. Εἰμπορῶ νὰ εἴπω, ὅτι ἡ μετάφρα-

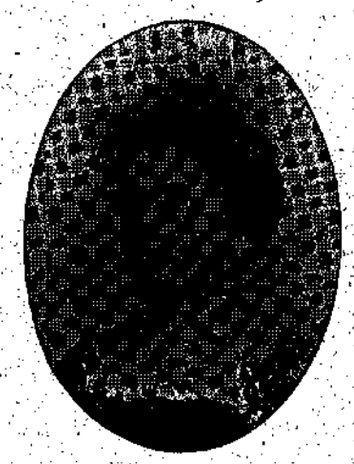

Βασιλεία Στεφάνου
τοῦ Β. Θεάτρου.

Ν. Μέγγουλας
τοῦ Β. Θεάτρου.

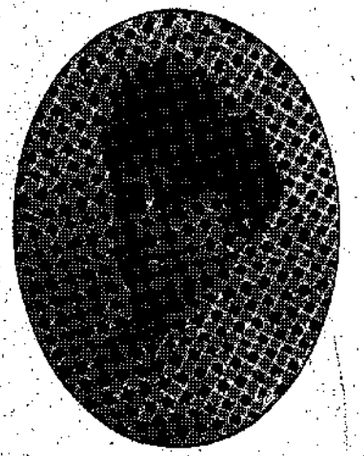

Ροζαλία Νίκα
τοῦ Β. Θεάτρου.

σίς του δὲν εἶνε ἄσχημη. Τὸ κρᾶμά του φαίνεται ἀρκετὰ ὁμοιόμορφον καὶ συμπαγές, καὶ κατὰ τὴν ἀκρόασιν, καμμία φράσις, καμμία λέξις δὲν μ' ἐξένισε, δέν μου ἐπροξένησε δυσφορίαν, ἀγανάκτησιν ἢ ἀηδίαν. Ἀλλὰ τὸ σύνολον δὲν μ' ἐνθουσίασεν. Ἀπὸ τὴν μετάφρασιν τοῦ κ. Σωτηριάδου λείπει ἡ μεγάλη ποιητικὴ πνοή· λείπει, ἂν θέλετε, ἡ δημιουργικότης καὶ ἡ πρωτοτυπία. Ἀλλὰ δι' αὐτὸ δὲν πταίει ὁ κ. Σωτηριάδης. Ἂν πταίῃ κανείς, πταίει ἴσως ὁ κ. Στεφάνου, ὁ ὁποῖος δὲν ἀνέθεσε τὴν μετάφρασιν τοῦ ποιητοῦ εἰς ποιητήν. Κατὰ τἆλλα ὁ κ. Σωτηριάδης εἶνε ἄξιος εὐγνωμοσύνης καὶ συγχαρητηρίων. Μήπως δὲν εἶνε καὶ αὐτὸς καθηγητής; καὶ ἀρχαιομαθής; καὶ ἀρχαιολόγος; μήπως δὲν ἠμποροῦσε νὰ μεταφράσῃ ὡραιότατα καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ κ. Βλάχου, ἀφοῦ μάλιστα ἐπρόκειτο διὰ τὸ Βασιλικόν; Καὶ ὅμως δέν το ἔκαμεν. Ἐπροτίμησε γλῶσσαν ἁπλουστέραν καὶ δημοτικωτέραν. Προσεπάθησε νὰ πλησιάσῃ περισσότερον εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ εἰς τὴν ζωήν. Ἠθέλησε νὰ δώσῃ τὸ καλὸν παράδειγμα καὶ νὰ δείξῃ τὸν καλὸν δρόμον. Διὰ τοῦτο ἡ ἐργασία του, καὶ ἂν παρουσιάζῃ ἐλλείψεις, καὶ ἂν μαρτυρῇ ἀδυναμίαν, δὲν θὰ περιφρονηθῇ ποτέ. Τὸ ἐνσυνείδητον αὐτῆς μέρος, διὰ τὸ ὁποῖον εὐθύνεται ὁ κ Σωτηριάδης, εἶνε ὀρθὸν καὶ ὑγιές. Διὰ τὸ ἀσυνείδητον, τὸ ἐπαναλαμβάνω, δὲν εὐθύνεται αὐτός.

Ἡ μετάφρασις τῆς «Ἀντιγόνης», γνησία ἀδελφὴ τῆς μεταφράσεως τῆς «Ἀλσκήτιδος», εἶνε ριζοσπάστις κ' ἐπαναστατική. Εἰς τὴν ἀκραιφνεστέραν δημοτικὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Δηλαδὴ εἰς τὴν ποιητικὴν γλῶσσαν, ἄνευ ὑποχωρήσεων καὶ ἄνευ συμβιβασμοῦ. Ἐξαφνίζουν μερικαί της φράσεις, συζητοῦνται μερικά της μέρη, προξενοῦν ἀγανάκτησιν δύο-τρεῖς λέξεις. Ἀλλὰ τὸ σύνολον; τὸ σύνολον; Ἄ ὄχι! ἀπὸ ἐδῶ δὲν λείπει ὁλωσδιόλου ἡ ποιητικὴ πνοή, δὲν λείπει ἡ δημιουργικότης καὶ ἡ πρωτοτυπία. Ἀρκεῖ νὰ μὴν ἔχῃ κανεὶς *ἀρχαίας* προλήψεις, ἀρκεῖ νὰ αἰσθάνεται τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, ἀρκεῖ νὰ πιστεύῃ ὅτι μόνον δι' αὐτῆς εἰμποροῦν νὰποδοθοῦν τὰ ἀρχαῖα ἀριστουργήματα, διὰ νὰ παραδεχθῇ ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ κ. Χρηστομάνου ὄχι ἁπλῶς μὲ τὴν ἔννοιάν του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ αἴσθημα. Διότι ὁ κ. Χρηστομάνος εἶνε ποιητής. Εἰμπορεῖ νὰ μὴν εἶνε φιλόλογος, εἰμπορεῖ νὰ κάμῃ καὶ κανένα λάθος, εἰμπορεῖ νὰ τοῦ διαφύγῃ ἡ ἀκριβὴς ἔννοια μιᾶς φράσεως, ἀλλ' ἡ ποίησίς της δὲν θὰ τοῦ διαφύγῃ ποτέ καὶ θὰ τὴν ἀποδώσῃ μὲ ὅλην τὴν ἀκρίβειαν.

Μοῦ φαίνεται φυσικώτατον πού τον κατηγόρησαν τόσον, ὅσοι φρονοῦν ὅτι μόνον ἡ γλῶσσα τοῦ κ. Βλάχου εἶνε διὰ τὰ ἀρχαῖα δράματα. Ἀλλὰ μοῦ φαίνεται πολὺ παράδοξον πῶς ἔσπευσαν νὰ τὸν κατηγορήσουν καὶ ἄνθρωποι, ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ αὐτὴν τὴν πρόληψιν, καὶ διὰ δύο-τρεῖς λέξεις, ἀνεπιτυχεῖς, χυδαίας ἔστω, νἀπορρίψουν μετὰ περιφρονήσεως τὸ σύνολον. Δὲν ἐπίστευα ποτὲ ὅτι ἡ κρίσις ἀνθρώπου τόσον φωτισμένου, ὅσον εἶνε ὁ φίλος μου κ. Κακλαμάνος τοῦ «Νέου Ἀστεως», θὰ ἐπηρεάζετο μέχρι σκοτισμοῦ ἀπὸ τὰς στιγμιαίας ἐντυπώσεις τοῦ περιβάλλοντος,

ἀπὸ τὰ ποδοκροτήματα π. χ., μὲ τὰ ὁποῖα τὸ ὑπερῷον ὑπεδέχθη τὸ *τσίτσιδο*, τὸ *κλωτσοσκούφι*, τὴν *λέραν*, καὶ δὲν εἴξεύρω ποίας ἄλλας λέξεις, τὰς ὁποίας χάριν τοῦ ὑπερῴου, εἰμποροῦμεν καὶ νὰ σβύσωμεν, χωρὶς νὰ ζημιωθῇ ἡ μετάφρασις καθόλου. Ἀλλὰ καὶ οὔτε νὰ κερδίσῃ... Ὁ κ. Κακλαμάνος ἠξεύρει πολὺ καλλίτερά μου ὅτι εὐγενεῖς καὶ ἀγενεῖς λέξεις δὲν ὑπάρχουν ἐκ γενετῆς, καὶ ὅτι κάθε λέξις ποῦ χρειάζεται εἰς τὸν ποιητήν, ἔχει δικαιωματικῶς τὴν θέσιν της εἰς τὴν ποίησιν. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο δὲν τὸ ἠξεύρουν ὅλοι καὶ οὔτε εἶνε εὔκολον νἀποδειχθῇ, προτιμῶ νὰ παραδεχθῶ ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ κ. Χρηστομάνου ἔχει μερικὰς λέξεις ποῦ πρέπει νἀντικατασταθοῦν, — ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ παραδεχθῆτε καὶ σεῖς ὅτι ἐν τῷ συνόλῳ εἶνε ἡ ποιητικωτέρα μετάφρασις ἀρχαίου δράματος ἐξ ὅσων ἔγειναν ἕως τώρα, ἄνευ τῆς συνεργασίας... τοῦ φίλου μου κ. Πορριώτη.

*
* *

Ἡ σκηνοθεσία τῆς «Ὀρεστείας» εἰς τὸ Βασιλικὸν ἦτο πλουσία καὶ ἀληθῶς βασιλική· ἡ θεαματικωτέρα, ἂν ὄχι καὶ ἡ ἀκριβεστέρα ἐξ ὅσων εἴδαμεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Σχετικῶς πτωχὴ ἡ σκηνοθεσία τῆς «Ἀντιγόνης» εἰς τὴν πτωχὴν «Νέαν Σκηνήν». Μολοντοῦτο τὴν διέκρινεν ἡ καλαισθησία καὶ ἡ πρωτοτυπία τοῦ κ. Χρηστομάνου, ἡ δὲ τρίτη πρᾶξις, εἰς τὴν ὁποίαν παρουσιάζεται ὁ τάφος, ὅπου ἐγκλείεται ζωντανὴ ἡ Ἀντιγόνη πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν θεατῶν, ἀποτελεῖ ἀξιοσημείωτον καινοτομίαν, τὴν ὁποίαν, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν, κανεὶς τῶν νεωτέρων διασκευαστῶν δὲν ἀπετόλμησεν ἀκόμη. Ἴσως ἀντίκειται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρχαίου δράματος,—εἰς τὸν τύπον μᾶλλον,—καὶ καταστρέφει τὴν ἑνότητα τοῦ τόπου· ἀλλὰ συγκινεῖ τὸν σύγχρονον θεατὴν περισσότερον, καὶ τοῦτο εἶνε τὸ οὐσιῶδες.

Ὅπως εἰς τὴν «Νέαν Σκηνήν», καὶ εἰς τὸ Βασιλικὸν ἡ ὑπόκρισις δὲν ἦτο τελεία. Ἐκτὸς τοῦ κ. Μέγγουλα (Ὀρέστου), ὁ ὁποῖος φαίνεται λαμπρὸς ἠθοποιός, τῆς Ροζαλίας Νίκα (Ἠλέκτρας), καὶ ἐν μέρει τῆς Βασιλείας Στεφάνου, ἡ ὁποία ὑπεδύθη τὴν Κασσάνδραν μὲ τέχνην ἀλλὰ καὶ μὲ κάποιαν ὑπερβολήν, — οἱ ἄλλοι ἠθοποιοὶ τοῦ Βασιλικοῦ μοῦ ἐφάνησαν νευρόσπαστα κουρδισμένα διὰ νἀπαγγέλλουν ἀλανθάστως τὸ μέρος των καὶ νὰ ἐκτελοῦν τὰς συνθηματικὰς χειρονομίας. Οἱ μύσται τῆς «Νέας Σκηνῆς» δὲν εἶνε ποτὲ τόσον μελετημένοι, ἀλλὰ ποτὲ καὶ τόσον ξύλινοι. Καὶ οἱ ὀλιγώτερον ἰδιοφυεῖς, παίζουν μὲ κάποιαν αὐτοβουλίαν, μὲ κάποιαν προσπάθειαν πρὸς ἀπόδοσιν καλλιτεχνικήν. Εἰς τὴν παράστασιν τῆς «Ἀντιγόνης» δὲν μοῦ ἄρεσαν πολὺ αἱ ἄγριαι φωναὶ τοῦ κ. Λέοντος, δὲν μ' ἐνθουσίασεν ἡ ἐμφάνισις τῆς Εὐριδίκης, — δὲν ἐνθυμοῦμαι πλέον ποία τὴν ἔπαιζε, — οὔτε μ' ἐμάγευσεν ἡ ἀπαγγελία τοῦ σαστισμένου Τειρεσία. Τὸ ὁμολογῶ. Ἀλλ' ὁ κ. Παπαγεωργίου ὡς ἄγγελος μοῦ ἐφάνη ἄμεμπτος, καὶ ἡ Κυβέλη ὡς Ἰσμήνη ὑπέροχος, καὶ ἡ Ξανθάκη ὡς Ἀντιγόνη θαυμαστή. Δι' αὐτὴν προπάντων ἡ ὑπόδυσις τῆς τραγικῆς ἡρωΐδος ἦτο μέγα βῆμα προόδου εἰς τὴν τέχνην της, καὶ εἰς αὐτὴν κυρίως ἀπευθύνοντο τὰ θερμὰ χειροκροτήματα τῆς ἑσπέρας ἐκείνης.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Ρόζα Μπερούδ

Εἰς τὸ Γερμανικὸν Θέατρον ἐπαίχθη χθὲς διὰ πρώτην φορὰν τὸ νέον ἔργον τοῦ Γεράρδου Χάουπτμαν Rose Berud. Ἡ Ρόζα Μπερούδ, ἱστορία μιᾶς παιδοκτόνου, ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν.

Ἡ πρώτη πρᾶξις τοῦ δράματος, μόλην τὴν μεγαλοφυᾶ πρώτην σκηνήν της, τῆς ὁποίας ἡ μεγίστη τέχνη καὶ ποιητικὴ ἀξία δὲν ἐξετιμήθη ἀρκούντως διότι ἡ κατανόησις αὐτῆς χρειάζεται περισσοτέραν συγκέντρωσιν ἀπὸ ὅσην ὑπάρχει εἰς μίαν πρώτην, δὲν ἐνθουσίασε. Ἡ τρίτη ἐσυζητήθη ἔκτακτος ὅμως ὑπῆρξεν τῆς δευτέρας ἡ ἐπιτυχία καὶ τέλος εἰς τὴν θαυμασίαν τελευταίαν πρᾶξιν ἐξέσπασε τὸ κοινὸν εἰς ἐνθουσιώδεις ἐκδηλώσεις ὑπὲρ τοῦ ποιητοῦ ὁ ὁποῖος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ «Ἀμαξᾶ Ἔνσελ» δὲν ἤρε τοιοῦτον θρίαμβον.

Ὁ κτηματίας Φλάμμ, εἰς μικρὸν τῆς Σιλεσίας χωριό, πρῶτος καὶ καλλήτερος μεταξὺ τῶν πτωχῶν χωρικῶν, ἔχει ἐρωτικὰς σχέσεις μὲ τὴν Ρόζαν, τὴν ὡραίαν κόρην τοῦ θρήσκου χωρικοῦ Μπερούδ. Καλὸς ἄνθρωπος ὁ Φλάμμ, τ' ἀγαπᾷ ἀληθινὰ τὸ κορίτσι καὶ ἐὰν δὲν ἦτο νυμφευμένος μὲ μίαν, πρὸ 7 ἐτῶν παράλυτον, ἀγαθωτάτην γυναῖκα, θὰ τὴν ἔπαιρνε. Τὰ πέριξ δάση καὶ βουνὰ ἔκρυπτον τοὺς ἔρωτάς των, καὶ φυσικὰ μιὰ φορὰ τοὺς εἶδε κάποιος, ὁ Δὸν Ζουὰν τοῦ χωριοῦ, ὁ παληάνθρωπος μηχανουργὸς Στρέκμανν.

Ἡ δυστυχὴς Ρόζα ἀναγκάζεται νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν ἄθλιον αὐτὸν Στρέκμαν ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ τὴν καταστρέψῃ διηγούμενος ὅ,τι εἶδε. Τότε τῆς ἐπέρχεται ἡ ἰδέα νὰ αὐτοκτονήσῃ. Ἀλλ' ἀναλογίζεται τὸ μέλλον νὰ γεννηθῇ τέκνον τῶν ἐρώτων της καὶ ἀλλάζει γνώμην. Ἀποφασίζει νὰ νυμφευθῇ τίμιον βιβλιοδέτην ὅστις πρὸ καιροῦ τὴν ζητεῖ.—Ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐκ τῆς πείρας τοῦ κόσμου σύνεσιν βλέπομεν ὅτι ἔχει πολὺ ὀλίγην ὁμοιότητα μὲ τὰς γνωστὰς τῆς ποιήσεως παιδοκτόνους. Ἂς φαντασθῶμεν τὴν Μαργαρίταν τοῦ Γκαῖτε προσπαθοῦσαν νὰ ἑνωθῇ διὰ γάμου μὲ ἁπλόν τινα ἄνθρωπον.—Εἰς στιγμὴν ὅμως ὀργῆς, κατά τινα φιλονεικίαν μὲ τὸν γέρο-Μπερούδ, διηγεῖται ὁ Στρέκμαν εἰς ὅλον τὸ χωριὸ τοὺς ἔρωτας τῆς Ρόζας συκοφαντῶν αὐτὴν καὶ λέγων ὅτι μετὰ πλείστων ὅσων ἀνδρῶν ἔχει σχέσεις. Ὁ πατέρας τὸν καταγγέλλει ἐπὶ συκοφαντίᾳ· ἡ Ρόζα ψευδορκεῖ ἀρνουμένη τὰς μετὰ τοῦ Φλάμμ σχέσεις της πρὸ τοῦ δικαστοῦ. Αἱ σχέσεις της μετὰ τοῦ μηχανουργοῦ ἔρχονται εἰς φῶς καὶ ὁ πατὴρ τὴν ἐκδιώκει τῆς οἰκίας. Ντρεπόμουνα, ντρεπόμουνα, λέγει εἰς τὴν ἀγαθὴν τοῦ Φλάμμ σύζυγον (ἥτις συγχωρήσασα τὸν σύζυγόν της εἶχε λάβει τὸ δυστυχὲς ὄν ὑπὸ τὴν προστασίαν της) ἐρωτῶσαν αὐτὴν διατὶ ἐψεύσθη πρὸ τοῦ δικαστηρίου.—Ἐξ ἐντροπῆς δὲν ἀπεκάλυψε τὸν εὐγενῆ ἐραστήν της παραδοθεῖσα εἰς τὸν μηχανουργόν, ἐξ ἐντροπῆς ἠρνήθη τὰ πάντα κατὰ τὴν δίκην, ἐξ ἐντροπῆς ἐψευδόρκησε. Τὸ τελευταῖον ὅμως συνεπάγει κάτεργον. Ἡ Ρόζα τὰ χάνει. Ἡ δυστυχὴς νέα ἀποκτᾷ τέκνον καὶ τὸ πνίγει μὲ τὰ χέρια της. Κανεὶς δὲν τὸ ἔμαθε ἀκόμη. Ὁ πατήρ της εἶχεν ἀποφασίσει νὰ φύγῃ μαζί της εἰς τὴν Ἀμερικήν. Χωροφύλαξ παρουσιάζεται ἕνεκα ἄλλης ἀσχέτου ὑποθέσεως καὶ ἡ Ρόζα ἐξηντλημένη, πυρέσσουσα, φωνάζει παραληροῦσα «Ἄχ! τὸ δύστυχο τὸ παιδί.... Πόσο θὰ ὑπέφερε.....» καὶ τὸ ἔγκλημα ἀποκαλύπτεται.

Καθὲν ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ ποιήματος αὐτοῦ ζῇ, καὶ κανὲν ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι ἀμέτοχον εἰς τὴν τραγικὴν τύχην τῆς Ρόζας Μπερούδ — ὅλοι ἔκαμαν τὸ μέρος των. Ὄχι μόνον ἐκεῖνοι περὶ ὧν παραπονεῖται ἡ παιδοκτόνος λέγουσα:» Αὔγουστε (βιβλιοδέτης)... σὰν τὴς κολλητοῖδες κρεμάστηκαν ἐπάνω μου... δὲν τολμοῦσα νὰ διαβῶ τὸν δρόμο! ὅλοι οἱ ἄνδρες ἔτρεχαν πίσω μου!... κρύφτηκα... φοβόμουνα!... Ἄχ, πόσο φοβόμουνα τοὺς ἄνδρες! ... δὲν μὠφέλησε τίποτα· ὅλο καὶ χειρότερα ἦταν! Ἔπειτα ἔπεσα ἀπὸ παγίδα σὲ παγίδα, δὲν ἤξευρα πειὰ τί ἔκαμα... »

Ἐδῶ μᾶς ὁμιλεῖ πάλιν ἡ παλαιὰ ὑπέροχος καρδιὰ τοῦ Χάουπτμαν ἡ συγκινοῦσα, ἡ μεγάλη του εὐσπλαχνία διὰ πάντα πόνον, διὰ πᾶν τὸ ἀνθρώπινον.— Πόσην δειλίαν πλήρη σεβασμοῦ αἰσθάνεται ἡ Ρόζα· μόλην τὴν ἀφωσιωμένην ἀγάπην της βλέπομεν εἰς τὴν θαυμασίαν ποιητικῶς, πολὺ τολμηρὰν ἐναρκτήριον τοῦ ἔργου σκηνήν. Κάτω στὰ χωράφια εἶχαν ὑπάγει μαζὶ καὶ μὲ προφύλαξιν, διὰ νὰ μὴ τοὺς ἰδῇ κανείς· ἐπιστρέφουν. Κατ' ἀρχὰς κάθηνται σιωπηλοί· γελοῦν διὰ μιᾶς σὰν δυὸ εὐτυχισμένα παιδιὰ καὶ ἡ κόρη ὁρμᾷ εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ ἐκλεκτοῦ της. Ἐξαφνα ὅμως συναισθάνεται τὴν ἀπόστασιν ποὺ τὴν χωρίζει ἀπὸ τὸν Φλὰμμ τὸν ὁποῖον διστάζουσα ὀνομάζει Χριστόφορον καὶ τοῦ φιλεῖ τὰς χεῖρας...

Μίαν ὡραίαν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν φοβισμένην δυστυχῆ ἀκόμη μητέρα Ρόζαν μᾶς παρουσιάζει ὁ Χάουπτμαν ἐν τῇ κυρίᾳ Φλάμμ, ἕνα τῶν ὡραιοτέρων καὶ ὡριμωτέρων γυναικείων χαρακτήρων τῆς νεωτέρας ποιήσεως. Δὲν γνωρίζει τίς ὁ πατὴρ τοῦ τέκνου ὅπερ ἀναμένει ἡ Ρόζα. Ἀδιαφορεῖ ἐὰν εἶναι Δήμαρχος ἢ λωποδύτης, τὸ μόνον ὅπου γνωρίζει εἶναι, τί θὰ εἰπῇ μητέρα, πόσον ὑποφέρει, καὶ ὅτι δεν ὑπάρχει μεγαλείτερον εὐτύχημα δι' αὐτὴν ἀπὸ τὸ παιδί της. Μανθάνει ὅτι ὁ ἄνδρας της εἶναι ὁ πατὴρ τοῦ ἀναμενομένου— πρὸς στιγμὴν πόνος δυνατὸς καὶ θρῆνος ταράσσει τὴν συγκινοῦσαν ὑπομονὴν τῆς γυναικὸς αὐτῆς, ἡ ὁποία τώρα ἑπτὰ χρόνια ἀναγκάζεται πάντοτε νὰ συγχωρῇ τὸν ἄνδρα της.

Ἐνυπάρχει κάποια τραγικότης μάρτυρος εἰς τὴν ἀγαθὴν αὐτὴν γυναῖκα τὴν πλήρη θελήσεως, ἣν ὁ ποιητὴς ψυχολογικῶς ἐπεξειργάσθη λεπτότατα. Μοῦ φαίνεται ὅμως νὰ ὁμιλῇ σὰν νὰ εἶχε διαβάσει πολὺ Μπγέρνσον καὶ Ἴψεν.

Οἱ δύο θρῆσκοι ὁ πατὴρ καὶ ὁ γαμβρὸς ἐγράφησαν μετὰ ἐξαιρετικῆς ἀγάπης — τίποτε τὸ ψευδὲς ἐν αὐτοῖς.

Αὐτὸ τὸ ἔργον τοῦ Χάουπτμαν.

Ἡ ἐκτέλεσις ὑπῆρξεν ἀνταξία τοῦ παλαιοῦ Γερμανικοῦ Θεάτρου· ἡ Paula Connard ἐλθοῦσα ἐπίτηδες ἐκ τοῦ Burg - Theater τῆς Βιέννης, ἔπαιξε τὸ κύριον πρόσωπον.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΞ ΑΒΥΣΣΙΝΙΑΣ

Ἐπὶ τοῦ Ἀντοτὼ

Ἡ Ἠὼς εἶχε ροδίσει πρὸ πολλοῦ εἰς τὰς ἄκρας τῶν γύρω τῆς Ἀδὶς-Ἀμπέμπας ὀρέων καὶ οἱ ἵπποι μας ἀνυπόμονοι ἀνέμενον τὴν ὥραν τῆς ἀναχωρήσεως.

Ὁ αὐτοκράτωρ Μενελὶκ Β'.

Μετ' εὐθύμων φίλων ἀπεφασίσαμεν ν' ἀνέλθωμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀντοτὼ ὅπου εἶνε κτισμένος ὁ περικαλλὴς ναὸς τῆς Θεοτόκου, ἄγων τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὴν πανήγυρίν του.

Ὅταν ἐκινήσαμεν πλέον, ὁ ἥλιος ἔδιδε ποικίλα χρώματα εἰς τὴν γύρω μας ἁπλουμένην, ἁπαλὰ καὶ χαϊδευτά, πεδιάδα· δὲν ἦτο ὅμως καὶ ὀχληρὸς διότι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐδῶ ὁ ἄνεμος πνέει ἀκόμη ψυχρός.

Ἡ ὁδός, ἡ πρὸς τὸ Ἀντοτώ, διέρχεται διὰ τῆς ἀμέσως μετὰ τὴν πόλιν πεδιάδος καὶ διὰ διαφόρων ἐλιγμῶν φθάνει εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους.

Βαδίζομεν ἤδη τὴν ἀνωφέρειαν πρὸς τὴν κορυφὴν καὶ μετ' ὀλίγων ὡρῶν διέλασιν μαγευτικωτάτων τοπίων εὑρισκόμεθα ἐπ' αὐτῆς.

Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀντοτὼ (3000 μ.) ἡ ὡραιοτέρα εἰκὼν ἐξετυλίχθη ἐνώπιόν μας. Κάτωθεν ἡ πόλις ὅλη μὲ τὰς κωνοειδεῖς ὡς ὀβελίσκους οἰκίας της, καὶ γύρω-γύρω ἡ ἁπλουμένη καταπράσινη πεδιάς· μακρὰν πέρα πρὸς τὸν ὁρίζοντα, σειρὰ ἄλλη ἀλύσεων ὀρέων τῶν ὁποίων διακρίνομεν τὰς κορυφάς, καὶ νερὰ διαυγῆ, διαυγέστατα, κρημνιζόμενα ἀπὸ τὰ ὕψη, ἀποτελοῦν ἓν σύνολον τόσον ἁρμονικόν, ὥστε δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ μᾶς ἀποσπάσῃ ἐπιφωνήματα θαυμασμοῦ τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦ θεάματος.

Ὅτε κατήλθομεν τῶν ἵππων μας, ἡ λειτουργία κατὰ τὴν ἀβυσσινιακὴν συνήθειαν εἶχε τελειώσει λίαν πρωΐ καὶ ὁ Βασιλεὺς-Αὐτοκράτωρ εἶχεν ἐξέλθει αὐτῆς καὶ ἀποσυρθῇ εἰς τὴν σκηνήν του· ἡμεῖς ἐπροχωρήσαμεν ὑπὸ τὴν σκιὰν ὑπερυψήλων πλατάνων καὶ δρυῶν, ἐπὶ

Ἡ αὐτοκράτειρα Ταϊτού.

τῶν κορμῶν τῶν ὁποίων φυτὰ ἀναρριχώμενα σχηματίζουν μίαν εὔμορφη εἰκόνα χλωρασιᾶς, ἀφ' ἑνὸς ὅπως ἐκεῖθεν ἐν ἡσυχίᾳ παρακολουθῶμεν τὴν κίνησιν τοῦ κόσμου καὶ τῆς πανηγύρεως καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅπως ἀπολαύσωμεν καὶ τῆς μελῳδίας τῶν ᾀσμάτων χιλιάδων μικρῶν πτηνῶν.

Ἐκεῖ πλησίον ὁ ἀκόλουθος τῆς Ἰταλικῆς πρεσβείας κ. Μπερτολὲν λαμβάνει ὡραίας φωτογραφικὰς εἰκόνας τῆς ἑορτῆς.

Μόλις ἐκαθήσαμεν, ὁ Ναγκατρὰς — ὑπουργὸς τοῦ ἐμπορίου — μᾶς προσκαλεῖ ἐκ μέρους τῆς Α. Μ. τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως τῶν βασιλέων εἰς τὸ βασιλικὸν γεῦμα.

Εὐγνωμονοῦντες βαθέως διὰ τὴν ὑψηλὴν τιμὴν ἀκολουθοῦμεν τὸν ξεναγόν μας Ναγκατρὰς Χαϊλὲ Γεώργην ὁ ὁποῖος μᾶς φέρει εἰς κομψοτάτην καὶ παμμεγέθη σκηνήν, ὅπου ὡραῖα ἔπιπλα εἶχον μεταφερθῆ ἐκ τοῦ ἀνακτόρου τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τὸ ἔδαφος εἶχε στρωθῆ μὲ ὡραίους ἀνατολικοὺς τάπητας. Πλησίον τῆς βασιλικῆς ταύτης σκηνῆς τρεῖς ἄλλαι ἐπίσης παμμεγέθεις σκηναὶ — δυνάμεναι νὰ περιλάβουν χιλίους πεντακοσίους ἄνδρας ἑκάστη — ἦσαν κατὰ σειρὰν στημέναι καὶ κάτωθεν αὐτῶν ἐπρόκειτο νὰ δοθῆ γεῦμα κατὰ σειρὰν εἰς τοὺς ἄρχοντας, μεγιστᾶνας, ὑπαλλήλους τοῦ κράτους καὶ εἰς τὴν φρουρὰν τῆς Α. Μεγαλειότητος.

Εἰς τὴν βασιλικὴν σκηνὴν κάθηται ἐπὶ θρονίσκου ὁ Βασιλεύς. Ἀπέριττος καὶ ἀφελὴς ὅσον καὶ ὑπερήφανος καὶ ἀνδρεῖος, τὴν κεφαλήν, ἀντὶ στέμματος, ἔχει δεμένην κομψότατα μὲ τὸ λευκὸν ἐθνικὸν σάσι (μανδήλιον). Ἀντικρύ του μόνον μικρὰ ἰδιαιτέρα τράπεζα. Τρώγων μειδιᾷ πρὸς ὅλους μὲ ἰδιαιτέραν χαρὰν ὁ ἡρωϊκὸς βασιλεύς, ὁ πολεμιστὴς καὶ διπλωμάτης, λέγω δὲ διπλωμάτης — ἄριστος — διότι αὐτὸς μόνος διευθύνει καὶ τὴν ἐξωτερικὴν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Ἀβυσσινίας δεικνύων εἰς τὴν πολιτισμένην Εὐρώπην ὅτι ἐκεῖ ὅπου πρὸ Αὐτοῦ ὑπῆρχον ἐπαρχίαι μὲ ἕνα ἑκάστη βασιλέα, ὑπάρχει σήμερον κραταιὰ καὶ συμπαγὴς ἡ Αἰθιοπικὴ Αὐτοκρατορία, διὰ τῆς ἐσωτερικῆς δὲ διοικήσεώς του ὅτι Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀπόλυτος μονάρχης καὶ κύριος τῆς Αἰθιοπικῆς Αὐτοκρατορίας, αὐτὸς ὁ ἀναμορφώσας αὐτὴν Αὐτὸς ὁ Βίσμαρκ Αὐτὸς ὁ Μόλτκε αὐτῆς.

Δεξιὰ τοῦ Αὐτοκράτορος κάθηνται οἱ Ράς, στρατηγοί, καὶ λοιποὶ ἀνώτεροι ὑπάλληλοι τοῦ κράτους· ἀριστερὰ Αὐτοῦ ὁ διευθυντὴς τῆς γαλλικῆς Ἑταιρίας τῶν Σιδηροδρόμων Τζιμπουτὶ-Ἀδὶς - Ἀμπέμπας, ἡμεῖς καὶ ὁ κ. Μπερτολέν.

Ἐνώπιον τοῦ Αὐτοκράτορος λευκοφορεμένοι ἱκέται κρατοῦν ὑψηλὰ ἀναμμένας μεγάλας λαμπάδας καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς σκηνῆς ἀναμένουν οἱ ἀοιδοὶ διὰ νὰ ψάλουν εἰς ἓν νεῦμα τοῦ Αὐτοκράτορος τὸ κλέος τῶν ἀβυσσινιακῶν πολέμων.

Βαθύτατα αἰσθανόμενοι τὴν ἐγκαρδιότητα, τὴν ἀφέλειαν τῶν τρόπων καὶ τὴν καλωσύνην τοῦ ἡρωϊκοῦ Αὐτοκράτορος, κατεθέσαμεν τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν λατρείαν μας πρὸς τὸν πατέρα καὶ δικαστὴν ἑνὸς λαοῦ γενναίων πολεμιστῶν καὶ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὰ ἴδια μὲ τὰς καλλίστας καὶ ἀλησμονήτους ἐντυπώσεις.

Ἀδὶς-Ἀμπέμπα (Ἀβυσσινίας) 21 7βρίου 1903.

Α. Ε. ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ζήτημα ἠθικῆς

Ἡ παράστασις τῆς «Ὀρεστείας» τοῦ Αἰσχύλου εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον καὶ τῆς «Ἀντιγόνης» τοῦ Σοφοκλέους εἰς τὴν Νέαν Σκηνὴν ἐπροκάλεσαν τρικυμίαν εἰς τὰ κάπως ἤρεμα νερὰ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος. Ὁ κ. Σωτηριάδης, ὁ κ. Χρηστομάνος, ὁ κ. Παλαμᾶς κατ' ἐπέκτασιν, ὁ γράψας τὴν ὠδὴν εἰς τὸν Αἰσχύλον, ἀπαγγελθεῖσαν κατὰ τὴν πρώτην παράστασιν τῆς «Ὀρεστείας», καὶ οἱ δημοτικισταὶ κατὰ μεγαλειτέραν ἀκόμη ἐπέκτασιν ἤκουσαν τὸν ἀναβαλλόμενον.

***

Δίκαια ἢ ἄδικα; Ὁ κ. Ξενόπουλος γράφει εἰς τὴν Θεατρικὴν Ζωὴν τοῦ τεύχους αὐτοῦ τὴν γνώμην του περὶ τῶν μεταφράσεων. Ὅλοι οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι συμφωνοῦν. Ἐγράφησαν καὶ εἰς μερικὰ ἡμερήσια φύλλα πολὺ ὀρθὰ πράγματα καὶ μετριοπαθῆ. ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἀβρότητος ποῦ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μεταξὺ τῶν συζητούντων. Ἕνας βαθμὸς ἐκτιμήσεως ὑψηλότερα ἢ χαμηλότερα δὲν ἀποτελεῖ διαφορὰν γνώμης. Δι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐπανερχόμεθα. Εἶναι διαφοραὶ αἱ ὁποῖαι λύονται μόναι των. Ἐκεῖνο ποῦ θέλομεν νὰ τονίσωμεν, ἐκεῖνο ποῦ κατα-δικάζομεν καὶ τὸ κατεδίκασαν ὅλοι, καὶ ὅσοι δὲν ἔπιασαν τὴν πένναν, εἶναι ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀναμιγνύεται κάθε λίγο καὶ λιγάκι εἰς τὰ ζητήματα αὐτὰ ὁ ἐθνισμὸς καὶ ἡ ἑλληνικὴ ψυχή, ἡ ὁποία εἶναι ἄδικον ἐπὶ τέλους νὰ ξεπλύνεται! ἀπὸ τὸν ρῦπον τῆς δημοτικῆς διὰ τῶν *ἑλληνικωτάτων* ὕβρεων ἑνὸς πρώην πρυτάνεως, ἑνὸς πρώην πρέσβεως, ἑνὸς δημοσιογράφου. Ἂς εἶναι βέβαιοι ὅτι δὲν προσθέτουν οὔτε ἀφαιροῦν τίποτε ἀπὸ τὸ ζήτημα. Στολίζουν μόνον τὰ χείλη των μὲ τὰς ἁβρὰς φράσεις των καὶ φανατίζουν τὸν κόσμον μὲ τὰς μεγάλας καὶ ἱερὰς λέξεις: Ἔθνος, Ἑλλάς, Ἀρχαιότης καὶ δὲν ἠξεύρω τί ἄλλο, εἰς τὰς ὁποίας προστρέχουν ἀντὶ νὰ συζητήσουν ἐπιστημονικῶς, ἀντὶ νὰ καταδείξουν ὅ,τι νομίζουν λανθασμένον, ἀντὶ νὰ ὑποδείξουν ὅ,τι νομίζουν ὀρθόν. Ἀλλ' εἶναι ἀντεθνικὴ ἡ ἐπίκλησις αὐτὴ τῶν ἱερωτέρων ἑνὸς ἔθνους, τοῦ μεγαλείου του, τὸ ὁποῖον βεβαίως δὲν ἠξεύρουν νὰ ἐκτιμήσουν οὔτε νὰ τιμήσουν οἱ κύριοι αὐτοὶ ὑποκινηταί, οἱ ἐπωφελούμενοι τοῦ εὐγενοῦς ἐνθουσιασμοῦ τῆς φοιτητικῆς νεολαίας, τὸ ὁποῖον ὅμως οἱ ἄλλοι, οἱ ἐργαζόμενοι σεμνῶς καὶ ἀνεπιδείκτως εἰς τὸ μεγάλο οἰκοδόμημα — ἀδιάφορον πῶς — προσπαθοῦν νὰ φθάσουν ὁδηγούμενοι ἀπὸ τῆς τέχνης τὸ ὡραῖον φῶς, ποῦ θερμαίνει τὴν ψυχήν των.

***

Τὸ εἴπαμεν, τό εἶπαν ὅλοι, καὶ τὸ διελάλησαν καὶ οἱ καθηγηταὶ τοῦ πανεπιστημίου, ὅτι ἡ γλῶσσα μορφώνεται ὁλοένα, ὅτι ὁ συμβιβασμός, ἡ ἐνίσχυσις τοῦ νέου στοιχείου, ἡ ἕνωσις τῶν δύο στοιχείων εἰς ἕν, ἑνιαῖον καὶ ἀχώριστον, εἶναι ἡ μόνη λύσις. Ἀλλὰ δὲν γίνονται αὐτὰ τὰ πράγματα διὰ μαγικῆς ράβδου. Χρειάζεται καιρός. Χρειάζεται ἐργασία. Ἂς ἀφήσουν τὸ ἔθνος νὰ ἐργασθῆ. Καὶ ἡ ἐργασία αὐτὴ θ' ἀνακόπτεται, καὶ θὰ προχωρῇ, καὶ θὰ προσκόπτῃ, καὶ θὰ ὑφίσταται ἐκτροχιάσεις καὶ πάλιν θὰ βαδίζῃ ἐμπρός· αὐτὸς εἶναι ὁ φυσικὸς νόμος, ὁ νόμος τῆς ζωῆς, ἕως ὅτου χαραχθῆ ὁ δρόμος τὸν ὁποῖον θ' ἀκολουθήσωμεν ὅλοι πρὸς τὴν Τέχνην.

***

Μὲ τὸ νὰ κόψουν τὸ ψωμὶ ἑνὸς ποιητοῦ, ποῦ μὲ ὅλην τὴν ἀντίδρασιν, μὲ ὅλην τὴν ἔχθραν των ὅλοι ἀναγνωρίζουν σιωπηλῶς μέσα των τὸ κάλλος τοῦ τραγουδιοῦ του καὶ τῆς ψυχῆς του τὸ μεγαλεῖον, μὲ τὸ νὰ ὕβρίσουν ἕναν ἄλλον ποιητήν, μεγάλον καὶ αὐτόν, ὁ ὁποῖος προχθὲς εἰς τὰ γραφεῖα μας, μὲ θυμὸν πληγωμένου λέοντος, ἔλεγε ἐνώπιον τόσων λογίων «ἐγὼ εἶμαι Ἕλλην καὶ ὄχι αὐτοί», μὲ τὸ νὰ κηρύττουν μερικοὶ — οἱ ὁποῖοι δὲν ἠμπόρεσαν οὔτε ἠθέλησαν νὰ ξεκολλήσουν ὅλην των τὴν ζωὴν ἀπὸ μιὰν στράβην ἰδέαν — τὴν ἀμάθειαν τῶν ἄλλων, δὲν κερδίζουν τίποτε. Προσθέτουν ἕνα βάρος ἀκόμη εἰς τὸ ψεύτικον οἰκοδόμημά των διὰ νὰ κρημνισθῆ μιὰν ὥρα γρηγορώτερα καὶ νὰ λησμονηθοῦν καὶ αὐτοὶ κάτω ἀπὸ τ' ἄδοξά του ἐρείπια.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Εἰς τὰ γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων» ὁ κ. Κωνσταντῖνος Χρηστομάνος, διευθυντὴς τῆς «Νέας Σκηνῆς» ἀνέγνωσε ἐνώπιον πολλῶν λογίων τὴν μετάφρασιν τῆς «Ἀντιγόνης». Ὁ κ. Χρηστομάνος εἰς τὴν μετάφρασίν του ἠθέλησε νὰ ἀποδώσῃ τὸ ἀρχαῖον δρᾶμα εἰς τὴν δημοτικὴν μένων πιστὸς εἰς τὸ κείμενον καὶ προσπαθῶν ὅσον τὸ δυνατὸν νὰ μὴν ἀπομακρυνθῇ ἀπ' αὐτό. Ἡ μετάφρασις τοῦ κ. Χρηστομάνου, ἐκτὸς ὀλιγίστων λέξεων ἄκρου ρεαλισμοῦ εἶναι ἔργον μελέτης καὶ πνοῆς ποιητικῆς, ἀντάξιον τοῦ ποιητοῦ τῶν «Ὀρφικῶν».

Ἕνας ποιητὴς ἱσπανοαμερικανός, ὁ Λεοπόλδος Διάζ, ἐξέδωκε τελευταίως τόμον ποιημάτων ἐπιγραφόμενον Las Sombras de Hellas — Αἱ Σκιαὶ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Διάζ ἀγαπᾷ ἰδιαιτέρως τὸν ἀρχαῖον κόσμον. Ἡ σημερινὴ ζωὴ δὲν τὸν συγκινεῖ, δὲν τὸν ἐμπνέει Καὶ ὁ ποιητὴς καταφεύγει εἰς τὴν ἀρχαιότητα, εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ὁποίαν λατρεύει, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιερώνει τὸ ἔργον του. Αἱ Σκιαὶ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν κριτικὸν Εὐγένιον Διάζ Ρομέρο δὲν γοητεύουν ὅσον ἄλλα ποιήματά του. Ἐν τούτοις οἱ ὡραῖοι ἀλεξανδρινοὶ τῶν σογνέτων του, παρὰ τὴν ὁμοιομορφίαν των, ἔχουν τὴν τελείαν χάριν ἀναγλύφων τοῦ Σκόπα.

Εἰς τὴν Ρωσσίαν ἑωρτάσθη ὑπὸ ὅλου τοῦ ρωσσικοῦ τύπου ἡ ἑβδομηκοστὴ πέμπτη ἐπέτειρὶς τοῦ Λέοντος Τολστόϊ. Ἑορτὴ φιλολογικὴ ἐξαίρουσα τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου συγγραφέως καὶ προσφέρουσα εἰς τὸν ἔνδοξον γέροντα τὴν τιμὴν ἡ ὁποία ἁρμόζει εἰς τὸ μέγα ἔργον του.

Ὁ Τολστόϊ ἀναλαβὼν τελειως ἀπὸ τὴν τελευταίαν ἀσθένειάν του ἤρχισε νὰ ἐργάζεται ὅπως καὶ πρίν. Γράφει διαρκῶς καὶ ἰδιαιτέρως ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς ἠθικῆς τὰ ὁποῖα πραγματεύεται πάντοτε μὲ ἀγάπην. Ἤδη ἔγραψε τὸν πρόλογον ἑνὸς φυλλαδίου τοῦ καθηγητοῦ Χάϊμ, τὸ ὁποῖον ἐκδίδεται πολὺ προσεχῶς. Τὸ φυλλάδιον ἐπιγράφεται «Αἱ σχέσεις τῶν δύο φύλων». Ὁ Τολστόϊ εἰς τὸν πρόλογόν του τὸ χαρακτηρίζει ὡς μεγίστης σημασίας «Εἶναι ἄξιον ἀναγραφῆς, λέγει, ὅτι κανὲν περιοδικὸν δὲν ἐδέχθη νὰ δημοσιεύσῃ τὴν μελέτην αὐτὴν μολονότι αἱ ἐν αὐτῇ σκέψεις ἠμποροῦν νὰ ὠφελήσουν πολὺ τὴν νεολαίαν, ἡ ὁποία συχνὰ πάσχει ἀγνοοῦσα τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ καὶ ἡ ὁποία πολλάκις ἐπίσης ὑποκύπτει εἰς τὴν πάλην τῆς ζωϊκῆς ἀνάγκης, ἐνθαρρυνομένης ὑπὸ τοῦ κακοῦ παραδείγματος, καὶ τῆς φωνῆς τῆς συνειδήσεως ἐξανισταμένης πάντοτε κατὰ τῆς ὑποδουλώσεως τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀγνότητος εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς κτηνώδους ἀνάγκης».

Ὁ Μαυρίκιος Μυρὲ εἰς μελέτην του ἐπιγραφομένην, «Νέοι Ἰταλοὶ συγγραφεῖς» μᾶς δίδει σκιαγραφίαν τῶν τριῶν ἰταλῶν μυθιστοριογράφων Ἐρρίκου Κορραδίνι, Ἀδόλφου Ἀλβερτάτσι καὶ Οὔγου Ὀτζέττι. Ὁ συγγραφεὺς ἐξέλεξε τοὺς τρεῖς αὐτοὺς συγγραφεῖς ὡς ἀντιπροσωπεύοντας ὑπὸ ἔποψιν ὕφους καὶ ἰδεῶν τὸ σύγχρονον μυθιστόρημα ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἰδίως διότι τὸ ἔργον των παρουσιάζει ἐχέγγυα διαρκείας. Τοῦ Κορραδίνι τὰ μυθιστορήματα εἶναι ὅλως ἐσωτερικά, μὲ δρᾶσιν ἐλαχίστην καὶ μὲ γεγονότα ὀλίγιστα. Ὁ ἐξωτερικὸς κόσμος δὲν ὑφίσταται σχεδὸν δι' αὐτόν. Ἀλλ' ἂν ἀδιαφορῇ διὰ τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν ὁ Κορραδίνι, εἰσδύει ὅμως εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς. Τὰ

δύο του καλλίτερα μυθιστορήματα Santa-Maura καὶ Gioia μᾶς ἀποκαλύπτουν τὴν αἰσθητικήν του.

Εἶναι δυνατὸς ζωγράφος τῶν ἀνθρωπίνων ἀδυναμιῶν. Μέσα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν εὑρίσκει τόσον σπάνια ἄνθη, τόσον παραδόξως τερατώδη ἀλλὰ καὶ γραφικά, ποῦ αἰσθανόμεθα ἔκτακτον εὐχαρίστησιν πνευματικὴν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἔργων του.

Ὁ Κορραδίνι ἤρχισε νὰ γράφῃ ὅταν ὁ νατουραλισμὸς ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν του. Ἠκολούθησε τὸν ἀντίθετον δρόμον. Ἐὰν εἰς τὰ μυθιστορήματά του περιγράφῃ ἕνα πρόσωπον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐνσαρκόνεται τὸ κτηνῶδες μέρος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, εἶναι τόση ἡ ὑπερβολὴ τῆς περιγραφῆς ὥστε καταφαίνεται ἡ ἀντιπάθειά του πρὸς τὰ ὄντα αὐτά.

Ἐλέχθη ὅτι τὰ ἔργα του ὁμοιάζουν πολὺ μὲ τὰ ἔργα τοῦ Δ' Ἀνούντσιο. Ἀλλ' ἡ ὁμοιότης αὐτὴ εἶναι φαινομενική. Ἴσως ἔχει τὴν ἀρχήν της εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Νίτσε ἐπὶ τῶν δύο ἰταλῶν συγγραφέων. Ὁ Κορραδίνι κατέχει εἰς ὕψιστον βαθμὸν «τὸ ἡρωϊκὸν αἴσθημα τῆς ζωῆς» καὶ περισσότερον ἀπὸ τὸν Δ' Ἀνούντσιο, εἶναι ἐχθρὸς τοῦ πλήθους. Ἔχει τοποθετήσει πολὺ ὑψηλὰ τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ ἡ ἀντίθεσις τῆς πραγματικότητος πρὸς τὸ ὄνειρόν του δὲν εἶναι ξένη πρὸς τὴν σκοτεινὴν ἀτμοσφαῖραν τῆς ἀπαισιοδοξίας μὲ τὴν ὁποίαν εἶναι γραμμένα ἡ Santa Maura καὶ ἡ Gioia.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ὁ Κορραδίνι ἔγραψε διὰ τὸ θέατρον. Τὰ δράματά του ἐπαίχθησαν ἐπιτυχῶς εἰς τὰ κυριώτερα θέατρα τῆς Ἰταλίας.

Ὁ Ἀδόλφος Ἀλβερτάτσι εἶναι καθαρῶς ἰταλὸς συγγραφεύς. Τὰ πρόσωπά του δὲν εἶναι κοσμοπολίται. Τὸ «Χαῖρε» καὶ ἰδίως τὸ «Τώρα καὶ πάντα» εἶναι ἀπολύτως τοπικοῦ χρώματος. Οἱ «Παληὲς ἐρωτικὲς ἱστορίες» του στρέφονται περὶ τὴν εἰκόνα τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, τὰ ὁποῖα μένουν ἀναλλοίωτα διὰ μέσου τῶν αἰώνων, περὶ τὸν ἔρωτα ὁ ὁποῖος πάντοτε ὑπῆρξε ὁ ἄξων τῆς ζωῆς. Μόνον τὰ ἤθη ἀλλάζουν καὶ ἡ πάλη τῶν δύο φύλων. Τὴν αἰωνίαν αὐτὴν πάλην ἀπέδωσε ὁ Ἀλβερτάτσι εἰς τὸ βιβλίον του τὸν ἰταλικὸν ἔρωτα σοβαρὸν ἢ πανοῦργον, ὁρμητικόν, μετρημένον ἢ κυνικόν, ἀναλόγως τῆς περιγραφομένης ἐποχῆς.

Ἀλλ' ἡ πρωτοτυπία καὶ ἡ δύναμις τοῦ συγγραφέως καταφαίνεται εἰς τὰ δύο μυθιστορήματά του «Χαῖρε» καὶ «Τώρα καὶ πάντα». Εἰς τὸ πρῶτον ἀποκαλύπτεται ὁ ψυχολόγος συγγραφεύς. Εἶναι ἡ ἱστορία ἑνὸς σοσιαλιστοῦ ἀθέου τοῦ Παύλου Δεσίλβα, ὁ ὁποῖος πιστεύει χάρις εἰς τὴν διδασκαλίαν φίλου του ἱερέως, ἐν ᾧ ἐξ ἄλλου ὁ ἱερεύς, ἀποβάλλει τὸ ράσον καὶ γίνεται σοσιαλιστής. Ὁ Δεσίλβας ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ νυμφευθῇ τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἱερέως Σιλβίαν, καταλείπει τὴν ἐπίγειον ἀγάπην τῆς Σιλβίας διὰ νὰ δοθῇ εἰς τὸν ἄυλον ἔρωτα τῆς νέας του θρησκείας.

Τὸ ἄλλο ἔργον του «Τώρα καὶ πάντα» εἶναι ἀφηγηματικόν, ὅλον ζωή, ὅλον πάθος. Ὁ ἔρως τοῦ Μαρίου καὶ τῆς Φουλβίας πραξενεῖ ρῖγος ὅταν ὁ ἀναγνώστης μανθάνει τὸ μυστικὸν τῶν δύο ἐραστῶν. Ὁ Μάριος καὶ ἡ Φουλβία εἶναι ἀδελφιά. Μία περίστασις τυχαία χωρίζει τοὺς ἐραστάς, πρὶν συντελεσθῇ τὸ ἔγκλημα τῆς αἱμομιξίας. Τὸ μυστικὸν ἀποκαλύπτεται, καὶ ὁ θάνατος τοῦ Μαρίου χωρίζει διὰ παντὸς τὰ δύο θύματα τῆς τύχης. Εἶναι, λέγει ὁ κριτικός, τὸ ὡραιότερον ρωμαντικὸν ἔργον ποῦ ἐδιάβασα ἀπὸ δέκα ἐτῶν καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἐπανέλθωμεν.

Ὁ Οὔγος Ὀτζέττι, τῆς ἰταλικῆς αὐτῆς φιλολογικῆς τριάδος, κατέχων θέσιν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν ἰταλῶν δημοσιογράφων, εἶναι γνωστὸς εἰς τὰ γράμματα δι' ἑνὸς μόνον μυθιστορήματος «Ὁ γέρων».

Ὁ «Γέρων» δὲν εἶναι κυρίως μυθιστόρημα ἀλλὰ εἰκών. Εἶναι ἡ ψυχολογία ἑνὸς γέροντος ἑξήντα πέντε ἐτῶν, ὁ ὁποῖος χάνει τὴν γυναῖκα του καὶ μένει κατάμονος. Καμμία πλοκὴ εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ μυθιστορήματος. Ὁ γέρων τρομάζει πρὸ τῆς ἰδέας τοῦ θανάτου, ἡ ὁποία παντοῦ τὸν παρακολουθεῖ. Δὲν ἠμπορεῖ νὰ διώξῃ τὴν εἰκόνα του. Διαρκῶς τὸν καταδιώκει. Τὰ μᾶλλον ἀσήμαντα πράγματα περιβάλλονται εἰς τὰ μάτια τοῦ γέροντος νεκρικὴν ὄψιν. Οἱ ὀγειεῖς ἄνθρωποι τοῦ προξενοῦν φόβον. Ἡ ζωὴ εἶναι πλέον δι' αὐτὸν εἰκὼν τοῦ θανάτου. Καὶ ἡ ἰδέα αὐτὴ τὸν θλίβει τόσον πολὺ ὥστε αὐτοκτονεῖ.

Τὸ θλιβερὸν αὐτὸ θέμα ἔγραψε ὁ Ὀτζέττι μὲ πολλὴν τέχνην. Ὁ κριτικὸς ἐν τούτοις παρ' ὅλην τὴν ἀξίαν τὴν ὁποίαν ἀναγνωρίζει εἰς τὸν «Γέροντα» καταδικάζει τὴν σκληρότητα μὲ τὴν ὁποίαν περιγράφει τὰς σκηνὰς ποῦ βασανίζουν τὸν ἥρωά του χωρὶς κανὲν ἄλλο αἴσθημα νὰ διαφαίνεται πουθενά. Τίποτε δὲν βλέπομεν εἰς τὴν εἰκόνα αὐτὴν τοῦ γέροντος παρὰ τὸν ἐγωϊσμὸν καὶ ὅλα τὰ ἐξ αὐτοῦ ταπεινὰ συναισθήματα.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΠΑΝΕΡΧΟΜΕΘΑ εἰς τὸν Οὐΐσλερ. Ὡραίαν μελέτην περὶ αὐτοῦ ἔγραψε εἰς τὴν «Revue Bleue» ὁ Κάμιλλος Μωκλαίρ. Τὸ πνεῦμα τοῦ Οὐΐσλερ, λέγει, ἡ ζωή του καὶ ὁ θάνατός του συνοψίζονται εἰς δύο λέξεις: μυστήριον καὶ ἁρμονία. Εἰς τὰς θαλασσογραφίας καθὼς καὶ εἰς τὰς προσωπογραφίας του πρὸ παντὸς ἔδωκε ἁρμονίαν. Ἐζωγράφιζε τὴν ἀτμοσφαῖραν μᾶλλον ποῦ περιβάλλει τὰ πράγματα, παρὰ τὰ πράγματα αὐτά. Ἡ τέχνη τοῦ ὁμοιάζει μὲ τὴν τέχνην τοῦ Claude Monet. Οἱ ἀναγνῶσται τῶν «Παναθηναίων» θὰ τὸν ἐνθυμοῦνται ἀπὸ τὸ ὡραῖον τοπίον ποῦ ἐδημοσιεύθη εἰς προηγούμενον τεῦχος. Ἡ διαφορὰ ἐν τούτοις μεταξὺ τῶν δύο ζωγράφων εἶνε μεγίστη. Ἂς προσθέσωμεν διὰ τὸν Οὐΐσλερ ὅτι ἐζωγράφιζε τὴν ἠθικὴν ἀτμοσφαῖραν.

Τὸν Οὐΐσλερ διακρίνει εἰς τὰς προσωπογραφίας του ἡ ἔκτακτος ἰδιοφυΐα τοῦ νάποδιδῃ τὴν ψυχικὴν λάμψιν τοῦ μοδέλου του, οὕτως ὥστε νὰ βλέπωμεν τὴν ψυχήν του ἡ ὁποία παρεντίθεται μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῆς εἰκόνος. Ὁ Βελάσκεζ καὶ ὁ Βὰν Δύκ τὸ ἐσκέφθησαν. Ὁ Οὐΐσλερ τὸ ἐπραγματοποίησε. Οἱ δύο μεγάλοι αὐτοὶ καλλιτέχναι δὲν ἠθέλησαν νὰ θυσιάσουν οὔτε γραμμὴν ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ ἀπόδοσιν τῶν λεπτομερειῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν αὐτὴν πραγματικότητα τῶν προσώπων ἐξάγομεν τὴν ψυχολογίαν των. Ὁ Οὐΐσλερ ἔκαμε τὸ ἐνάντιον. Ἐμελετοῦσε κατὰ βάθος τὰ μοδέλα του, τὰ ἐξήταζε πολὺν καιρόν, ἔζοῦσε μαζί των χωρὶς νὰ ζωγραφίζῃ. Ὅλοι παρεπονοῦντο διὰ τὰς ἀτελευτήτους ἀναβολάς του. Καὶ ὅταν κατεῖχε πλέον ὅ,τι ἤθελε νὰ γνωρίσῃ, τὸ ἀπέδιδε μὲ τὰς χαρακτηριστικωτέρας γραμμάς, παραλείπων ὅ,τι ἐθεώρει περιττὸν εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς εἰκόνος ποῦ εἶχε σχηματίσει μέσα του.

Διὰ τὸν Οὐΐσλερ τὸ πρόσωπον ἦτο ἁπλῶς μία ὄψις φευγαλέα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰς τὴν τέχνην καὶ εἰς τὴν ζωήν, καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἤθελε νὰ μεταφέρῃ ἐπάνω εἰς τὴν ὀθόνην.

Ἡ μορφή, λέγει ὁ συγγραφεύς, δὲν ἀποτελεῖ τὸ τέλος, τὸν σκοπὸν τῆς ζωγραφικῆς ἀλλὰ τὴν αἰσθανομένην ἐπιφάνειαν ἐπὶ τῆς ὁποίας ζωγραφίζεται ἡ ἀκτινοβολία τοῦ ἀπείρου. Τὸ μυστήριον εἰς τὴν τέχνην δὲν ἔγκειται εἰς τὴν ἀπόδοσιν ἀορίστων γραμμῶν τῶν ὁρατῶν ἀντικειμένων, ὅπως ἐνόμισαν μερικοὶ καλλιτέχναι, ἀλλ εἰς τὴν ἐκλογὴν καὶ ἀπόδοσιν ἐκείνων τῶν σημείων διὰ τῶν ὁποίων μαντεύομεν ὅτι ἀρχίζει ὄπισθεν τῆς πιθανότητος ἡ ἀλήθεια. Αὐτὸ ἔκαμε ὁ Οὐΐσλερ.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Περιοδικά :

Εἰς τὸ τεῦχος τῆς 1 Νοεμβρίου τῆς **«Ναυτικῆς Ἑλλάδος»** δημοσιεύεται «Ἡ ἱστορία καὶ ἐξέλιξις

τοῦ πηδαλίου» ὑπὸ τοῦ ἀνθυποπλοιάρχου τοῦ Β Ναυτικοῦ κ. Περ Ἀργυροπούλου.

Εἰς τὴν **«Revue de Paris»** ὁ Μιχαὴλ Μπρεάλ, ὁ ὁποῖος ἐγνώρισε πολὺ τὸν Ρενάν, ἐκθέτει διαφόρους ἐντυπώσεις του περὶ τοῦ φιλοσόφου. Ὁ Ρενὰν ἦτο ἐχθρὸς τῆς ἰδέας τῆς ἰσότητος, ὁποίαν τὴν διετύπωσε ἡ φιλοσοφία τοῦ 18ου αἰῶνος. Ἡ ἀνισότης, ἔλεγε πάντοτε ὁ Ρενάν, εἶναι ἀναπόσπαστος ἀπὸ τὴν ζωήν. Οὔτε σωματικῶς οὔτε διανοητικῶς δὲν εἶναι ἴσοι οἱ ἄνθρωποι πρὸς ἀλλήλους. Ἄλλοι εἶναι ἰσχυρότεροι, ἄλλοι ὡραιότεροι, ἄλλοι εὐφυέστεροι. Εἶναι ἔργον τῆς φύσεως ἔτσι τὸ ἠθέλησε. Ἡ ἐργασία τῶν πολλῶν εἶναι προωρισμένη νὰ βοηθῇ τὸ ἔργον τῶν ἐπιλέκτων. Δὲν πρέπει νὰ ὀνομάζωμεν προνομούχους τοὺς μέν, τοὺς ἄλλους ἀποκλήρους διότι τὸ ἔργον τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀδιαίρετον. Καθένας ἀναλόγως τῆς ἀξίας του συμβάλλει εἰς τὸ μέγα ἔργον καὶ ὅλοι ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ τὸ ὀνομάσουν ἰδικόν των ἔργον. Ἂς κάμῃ ὁ καθεὶς τὸ καθῆκον του ὅπου ἐκλήθη. Εἶναι ὁ φύλαξ μιᾶς παραδόσεως ἡ ὁποία συμβάλλει εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου. Εἴμεθα ἀδελφοὶ ἐνώπιον τοῦ καθήκοντος: αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη δυνατὴ ἰσότης. Δὲν ὑπάρχει μεγαλεῖον ἴσον πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος, οὔτε χαρὰ ἴση πρὸς αὐτήν.

Ἐφημερίδες :

Ἀνταποκριτὴς τοῦ «**Ἐμπροὸς**» ὑπογραφόμενος μὲ τὸ στοιχεῖον Μ ἐπιστέλλει περὶ τῆς μεγάλης ἐπιτυχίας τοῦ νέου μελοδράματος τοῦ Σαμάρα «Ἱστορία Ἔρωτος», τὸ ὁποῖον ἐπαίχθη εἰς τὸ «Λυρικὸν Θέατρον» τοῦ Μιλάνου.

Ἡ δοκιμὴ ἦτο δύσκολος καὶ ἐπικίνδυνος. Τὸ ἀβέβαιον ἀποτέλεσμα τῶν τελευταίων μελοδραμάτων του εἶχεν ἀφαιρέσει ἀπὸ τὸν διδάσκαλον μέγα μέρος τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ κοινοῦ. Ὁ Σπῦρος Σαμάρας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ ὅτι θὰ εἶχεν εἰς τὸ θέατρον δικαστὰς καλῶς διατεθειμένους, εὐκόλους εἰς τὰς ἐπευφημίας, βεβαίους ἐκ τῶν προτέρων περὶ τῆς νίκης του.

«Τὸ κοινόν, πράγματι, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ θεάματος, ἦτο μᾶλλον ψυχρὸν καὶ δύσπιστον, μόλις δὲ περὶ τὰ τέλη τῆς πρώτης πράξεως ἤρχισε νὰ ἐπιτείνῃ τὴν προσοχήν του καὶ νὰ θαυμάζῃ. Κατόπιν ἡ ἐπιτυχία, ἡ μεγάλη ἐπιτυχία ἤρχισε νὰ ἀναφαίνεται, νὰ ἐπιβάλλεται. Μία ἐπιτυχία οὐχὶ φρενητιώδης ὅσον καὶ παροδική, ὡς τόσαι ἄλλαι, αἱτινὲς δὲν διήρκεσαν εἰμὴ μίαν καὶ μόνην ἑσπέραν, ἀλλὰ μία ἐπιτυχία σοβαρὰ δικαιοτάτη καὶ διαρκής.

Τὸ «**Νέον Ἄστυ**» δημοσιεύει τὸ ἑξῆς ἐπεισόδιον τῆς Γεωργίας Σάνδης καὶ τοῦ κριτικοῦ Γουσταύου Πλάνς, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν τύχην νὰ εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἀδυναμίας τῆς συγγραφέως.

Ὁ Πλάνς ἦτο ἰδιαιτέρως ἀκάθαρτος καὶ ἀμελημένος τὴν κόμμωσιν καὶ τὴν ἀμφίεσιν, ἡ δὲ Σάνδη δὲν ἐστενοχωρεῖτο ὀλίγον διὰ τοῦτο. Μίαν ἡμέραν εἰς ἕνα γεῦμα ὁ Πλάνς ἐπρόκειτο νὰ παρουσιασθῇ πάλιν μὲ χεῖρας μελανὰς καὶ ἀηδεῖς ἐκ τῆς ἀκαθαρσίας.

Διὰ νὰ τὸν ὑποχρεώσῃ νὰ πλύνῃ τὰς χεῖρας του, ἡ μυθιστοριογράφος ἐσοφίσθη τὸ ἑξῆς τέχνασμα. Προητοίμασεν ἐν κρυπτῷ μίαν ὥραν πρὶν καθίσουν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἀφοῦ ἐβύθισεν ἐν λεπτὸν ἐντὸς αὐτοῦ, προσεκάλεσε καὶ τὸν Πλάνς νὰ πράξῃ τὸ ἴδιον. Ὁ κριτικὸς ἐκ φιλοφροσύνης δὲν ἠδυνήθη ν' ἀρνηθῇ.

Ποία ὅμως ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξις τῆς Σάνδης καὶ τῶν συνδαιτυμόνων της, ὅταν μετ' ὀλίγον εἶδον τὸν Πλάνς νὰ ἔρχεται μὲ τὰς αὐτὰς ἀκαθάρτους χεῖρας.

— Ὦ! Πλάνς, τί εἶνε αὐτά; τοῦ εἶπεν ἡ Σάνδη. Δὲν ἔκαμες λοιπὸν λουτρὸν ὅπως σοῦ εἶπα;

— Βεβαίως ἔκαμα.

— Ἀλλὰ τότε;

Καὶ τοῦ ἔδειξε τὰς χεῖρας του.

— Ἀ! ναί, ἀπήντησεν ἐκεῖνος γελῶν. Ὅλην τὴν ὥραν εἰς τὸ λουτρὸν μέσα, ἐδιάβαζα.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων»

— ἀδεία τοῦ ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν	Δρ.	1469.20
Ἐμμανουὴλ Κοντὸς.....	»	1.—
Κ. Π. Κ.....	»	10.—
	Δρ.	1480.20

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἤνοιξε ἡ καλλιτεχνικὴ ἔκθεσις τοῦ Παρνασσοῦ.

Ἐπανέλαβε τὴν ἔκδοσίν του τὸ περιοδικὸν «Ναυτικὴ Ἑλλὰς» τῶν κυρίων Αὐγέρη καὶ Κοτσοβίλη.

Προσεχῶς θὰ δοθῇ εἰς τὸ Παρισινὸν θέατρον τοῦ Ὠδείου ἡ «Ἰφιγένεια», κατὰ τὴν ὡραίαν μετάφρασιν τοῦ ἕλληνος ποιητοῦ Ἰωάννου Μωρεάς, τὴν ὁποίαν ἔξῆρε ὁμόφωνος ὅλος ὁ παρισινὸς τύπος. Φανταζόμεθα τὴν ἱερὰν ἀγανάκτησιν τοῦ κ. Μιστριώτου νὰ παίζεται ἡ «Ἰφιγένεια» εἰς τὸ Παρίσι γαλλιστὶ μεταφρασμένη μάλιστα ἀπὸ ποιητὴν ἕλληνα.

Ὁ Σύλλογος τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τῆς Νεαπόλεως, ἐκδηλῶν τὴν συμπάθειαν καὶ τὸν σεβασμόν του πρὸς τὸν πρὸ μηνῶν ἀποθανόντα φιλέλληνα Μπόβο, κατέθεσεν ἐν σώματι στέφανον εἰς τὸν τάφον του. Ὡμίλησαν ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου κ. Παλαιολόγος καὶ ὁ κ Βακαλόπουλος. Τὴν σεμνὴν πομπὴν ἠκολούθησαν καὶ πολλοὶ Ἰταλοί, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ συνεργάτης τῶν Παναθηναίων κ. Δαμιάνι.

Εἰς τὸ Μιλάνον παρεστάθη μὲ θριαμβευτικὴν ἐπιτυχίαν νέον ἔργον τοῦ ἕλληνος συνθέτου Σαμάρα «Ἱστορία Ἔρωτος». Ἡ μουσικὴ εἶναι γλυκυτάτη, χαρίεσσα καὶ συγχρόνως βαθεῖα.

Εἰς τὸ φύλλον τῆς 17 Ὀκτωβρίου τῆς παρισινῆς «Ἐφημερίδος» δημοσιεύεται ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐπισκέψεως τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους τῆς Ἰταλίας, ὡραιότατον ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «Hommage aux arts». Εἰς τὸ ἄρθρον αὐτὸ ἡ βασίλισσα Ἑλένη ἀποκαλεῖται κατ' ἐπανάληψιν: *κόρη τῆς Ἑλλάδος, κόρη τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ἡ σοφωτέρα Ἑλληνίς, ἡ νεαρὰ Ἑλληνὶς ἡ νυμφευθεῖσα τὸν πρῶτον πολίτην τῆς Ἰταλίας* κτλ. Τὸ ἄρθρον ὑπογράφει ὁ . . . Πὼλ Ἀδάμ.

Τὸ πανεπιστήμιον Κολομβίας τῆς Νέας Ὑόρκης ἵδρυσε καὶ ἕδραν τοῦ τύπου. Θὰ διδάσκωνται ὁ ὀργανισμὸς καὶ ἡ διαχείρισις μιᾶς ἐφημερίδος, αἱ τυπογραφικαὶ μέθοδοι καὶ ἡ γνῶσις τοῦ τυπογραφικοῦ ὑλικοῦ, οἱ νόμοι οἱ ἰδύνοντες τὸν Τύπον, ἡ ἠθική, ἡ ἱστορία τοῦ τύπου, ἡ φιλολογικὴ μορφή. Ὁ σκοπὸς τοῦ ἱδρύματος δὲν ἀποβλέπει μόνον εἰς τὴν προπαρασκευὴν νέων δημοσιογράφων ἀλλ' εἰς τὸ νὰ δώσῃ εἰς τὸν τύπον ἕνα χαρακτῆρα, καὶ νὰ ἀποβῇ οὗτος ὄργανον μορφώσεως καὶ ἠθικοποιήσεως.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον φωτίζονται τώρα οἱ τάφοι τῶν Φαραὼ δι' ἠλεκτρικοῦ, διότι ὁ καπνός, ὁ ἐκ τῶν κηρίων, εἶχε τόσον ἀμαυρώσει τοὺς τοίχους καὶ τὰ ἀνάγλυφα, ὥστε ἐκινδύνευαν νὰ ἐξαφανισθοῦν μετά τινα χρόνον ὁλοτελῶς.

Εἰς τὸ Λονδῖνον ἱδρύθη ἑταιρία ἐκ διακεκριμένων ἠθοποιῶν καὶ σπουδαστῶν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης πρὸς παράστασιν ἀρχαίων ἑλληνικῶν δραμάτων. Αἱ παραστάσεις θὰ δίδωνται εἰς θέατρον εἰδικὸν εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν μὲ τὴν σημερινὴν προφοράν

Εἰς τὴν Νεάπολιν συνέστη ἐπιτροπὴ πρὸς συλλογὴν ἐράνων διὰ ν' ἀνεγείρῃ μνημεῖον εἰς τὸν ἰταλὸν φιλόσοφον Ἰωάννην Μπόβιο.

Τὰ ἔργα τοῦ ρώσσου συγγραφέως Γκογκόλ περιελθόντα εἰς τὴν κυριότητα τοῦ κράτους καταλῴζουν ὅλην τὴν Ρωσσίαν. 1,136,000 ἀντίτυπα τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν κατὰ τὸ 1902 εἰς τὴν Πετρούπολιν μόνον. Μαζὶ μὲ τὰς ἐκδόσεις τῶν ἐπαρχιῶν ἀνέρχονται εἰς 2 ἑκατομμύρια. Ἡ δημοτικότης τοῦ Γκογκόλ εἶναι μεγίστη.

Ἡ Δανία κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ὡς πρὸς τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ της ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν καταθέσεων εἰς τὰ λαϊκὰ ταμευτήρια. Ἐπὶ 2.300.000 κατοίκων, ὑπάρχουν 1.063.000 καταθέται, σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ. Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ὁ πληθυσμὸς εἶναι κατά τι μεγαλείτερος, οἱ καταθέται ἀνέρχονται εἰς 5.000 μόνον, τὰ δὲ κατατεθειμένα ποσὰ εἰς 5 ἑκατομμύρια. Εἰς τὴν Ρωσσίαν ἐπὶ 106 ἑκατομμυρίων πληθυσμοῦ, οἱ καταθέται εἶναι 2.160.000. Τὰ πρῶτα ταμευτήρια ἱδρύθησαν ἐν Ἀγγλίᾳ πρὸ ἑνὸς περίπου αἰῶνος.

Ὁ ρωσσικὸς τύπος ὑπολογίζει ὅτι 30 ἑκατομμύρια ἀντίτυπα τῶν ἔργων τοῦ Τολστόϊ κυκλοφοροῦν εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Κατακλεὶς τοῦ λόγου τοῦ Ἀνατὸλ Φρὰντς κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου τοῦ Ρενάν: «Ἡ ἀνθρωπότης πραγματοποιεῖ βραδέως ἀλλὰ διαρκῶς τὰ ὄνειρα τῶν σοφῶν».

Ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ἰαπωνίας εἶναι μεταξὺ τῶν ἐξεχόντων ποιητῶν τοῦ κράτους της ὅπως γράφουν πολλοὶ Ἰάπωνες συγγραφεῖς. Πρὸς τούτοις ἡ αὐτοκράτειρα δείχνει πολὺ ἐνδιαφέρον διὰ τὰς τέχνας καὶ ἀποβλέπει προπάντων εἰς τὴν πρόοδον τῆς γυναικείας ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ Ἴψεν, ὁ μεγάλος δραματουργὸς τῆς Νορβηγίας, πλησιάζει πρὸς τὸν θάνατον. Ἡ παραλυσία τῶν μελῶν προβαίνει ὅλοεν καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἀκινησίαν των σβύνει καὶ ἡ διάνοια.

Τὸ μεγαλείτερον γνωστὸν βάθος τοῦ Ἀτλαντικοῦ, κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ὑδατογραφικοῦ γραφείου τῆς Βάσιγκτον, εἶναι 4,662 ὀργυιαί.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ δρᾶμα πατριωτικὸν ὑπὸ Ἀχιλλέως Γ. Καραβία. Ἀθῆναι 1903 τυπογραφεῖον «Νομικῆς» σχ. 16ον σελ. 88 δρ. 1.50.

ΤΑ ΖΙΖΑΝΙΑ ΚΑΙ Τ' ΑΓΚΑΘΙΑ ὑπὸ Ἰω. Θ. Δημητροπούλου Ἀθῆναι 1903 σχ. 16ον σελ. 82 δρ. 2.

JULES LEMAITRE par E. Sansot-Orland — Biographie illustrée de portraits, dessins et d'un autographe. Paris 1903 Bibliothèque Internationale d'édition E. Sansot et Cie éditeurs, 9 Rue des Beaux-Arts

Η ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

Ἐκ τῆς Ἐφημερίδος «**Ἀκρόπολις**»

Θάνατος εἰς τοὺς ἀλλογλώσσους.